

Ni rešitve v besedah

Srečanja z ljudmi, pojavi in časom, pogosto vzbujajo v človeku spomine in ga opominjajo na izreke, optime in pravila. Nekega takega pravila smo se spomnili te dni. Stari Slovani so namreč govorili: »Ne spasenja v mnogom glagolani« (Ni rešitve v obilici besedi). Te misli bi se lahko tudi danes uspešno posluževali. Nemara bi nam pomagala, da bi postali racionalnejši, jasnejši in vztrajnejši. Tembolj zato, ker se prav sedaj, v tem trenutku, srečujemo z vrsto pojavov, ki ne samo karakterizirajo čas in človeka v njem, ampak tudi na marsikaj opozarjajo, kar se dogaja in kar poteka v naši družbi.

Komunist — 30. X. 1970

Najboljši varčevalci

Ob svetovnem dnevu varčevanja 31. oktobra so v eni od publikacij Mednarodnega inštituta za varčevanje objavili podatke o gibanju hranilnih vlog. Od 1960 so se pri nas hranilne vloge dvignile: pri bankah za 12,5 krat, a pri poštini hranilnicah za 11,2 krat.

Borba — 2. XI. 1970

Potrebe le za razpravo

Skupina nezaposlenih mladih strokovnjakov je na osnovi vesti s posvetovanja o kadrih, da manjka gospodarstvu na območju Slavonije in Baranje kar 2973 strokovnjakov z visokošolsko ali višješolsko izobrazbo, poslala vsem večjim gospodarskim organizacijam na tem območju prošnje za zaposlitev — in prejela odgovore, da ne potrebujejo strokovnjakov. Kaže torej, da jih potrebujejo le — za razprave o kadrih...

Delo — 4. XI. 1970

Ločitev na republiški način

Predsednik zveznega izvršnega sveta Mitja Ribičič:

Strah republik zaradi načela paritete in ključev bi bil neutemeljen, če bi v zvezne organe pošiljale najbolje ljudi in ne tistih, ki se ločujejo ali pa jim je potrebno stanovanje.

Politika — 5. XI. 1970

NOV iz leta 1912

Na zadnji seji socialno zdravstvene zbornice Zvezne skupščine je Aleksander Ignjatović, poslanec iz Pirota uspešno, da bodo na eni prihodnjih sej razpravljali o položaju borcev iz prejšnjih vojn in o udeležencih NOV, ki ne izpolnjujejo pogojev za pokojnino. Obstojna namreč zahteva po izenačenju obojih. Za izenačenje ravnanja y borci iz precejšnjega števila vojn, ki jih je naša država prestala, je med argumenti v dopisu št. 116 Zdrženja nosilcev Albanske spomenice na prvem mestu tisti, v katerem je med drugim rečeno »da je še Lenin v nekem govoru leta 1920 vojne v letih 1912 do 1918 imenoval narodnoosvobodilne«.

Ekonomika politika — 2. XI. 1970

Zbiralec

Diplomirani strojni inženir Prvo-slav Raković, generalni direktor največje jugoslovanske avtomobilske tovarne »Crvena zastava«, ima še tele dodatne funkcije:

Poslanec gospodarskega zbora zvezne skupščine, predsednik in član izvršnega odbora milanskega SACEI, predsednik jugoslovansko-italijanske gospodarske zbornice, član komiteja za industrijsko proizvodnjo in tehnično sodelovanje z Italijo, član jugoslovansko-indonezijskega komiteja, član komisije za razvoj zakona s področja deviznega in carinskega sistema, član sveta za metalurgijo in elektroniko pri zvezni gospodarski zbornici in predsednik sveta za zveze s tujino, član sveta republiške in osnovne gospodarske zbornice v Kragujevcu, član izvršnega odbora Jugoslovanske banke za zunanjo trgovino, član komiteja za gospodarsko sodelovanje med Jugoslavijo in ZSSR.

In konec...

Tovariš — 3. X. 1970

Injekcije

Trebanjska davčna uprava je izdala zaostali davkoplačevalcem kar 1168 opominov, 337 odločb o prisilni izterjavi, 101 prepoved na izplačilo osebnih dohodkov in 337 rubežnih zapisnikov ter opravila 21 javnih dražb. Pravijo, da so občani po teh »injekcijah« precej bolj živahni pri plačilu davkov.

Dnevnik — 4. XI. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIĆ
ODGOVORNI UREDNIK
ORTOMIR SINKOVEĆ

LETO VIII.
ŠTEV.: 46
11. XI. 1970

GLASILO ZZB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

Konferenca ZKJ o nalogah vseljudske obrambe

V sklepni konferenci Zveze komunistov Jugoslavije je posvečeno posebno poglavje nalogam vseljudske obrambe, ki ga v celoti objavljamo:

1. Konferenca ocenjuje, da se je mednarodni položaj naše dežele močno okreplil zaradi njene uspešne mednarodne dejavnosti in povečane pripravljenosti samoupravne socialistične družbe, da se s skupnimi silami vseljudske obrambe upre vsem zunanjim pritiskom in ogrožanjem. K temu so še zlasti pripomogli dosednji veliki rezultati v razvijanju sistema vseljudske obrambe ter jasno izražena in potrjena pripravljenost delavskega razreda, delovnih ljudi, vseh naših narodov in narodnosti,

da odločno branijo neodvisnost in suverenost Jugoslavije.

Vseljdska obramba združuje obrambne sile vseh naših narodov in narodnosti ter spodbudno deluje, da tudi na tem področju vsestransko uveljavljajo svoje nacionalne posebnosti in vrednosti, da izpričajo ves svoj vpliv in odgovornost za okrepitev skupne obrambe socialistične Jugoslavije.

Vseljdska obramba postaja neposredna funkcija samoupravne družbe. Pri tem se neposredni proizvajalci in občani, samoupravni organi in predstavniška telesa najbolj neposredno vključujejo v odločanje in izvajanje obrambnih načrtov in ukrepov.

To načelo se mora še odločneje uveljaviti v vseh obrambnih

pripravah, v nadaljnji graditvi političnega in gospodarskega sistema, sistema financiranja, izobraževanja in znanstveno-raziskovalnega dela, v urejanju odnosov med delovnimi organizacijami, komunami, pokrajina, republikami in federacijo, veliko bolj kot doslej pa tudi v delu družbenopolitičnih organizacij strokovnih združenj in specializiranih organizacij.

Nadaljnje razvijanje odnosov, ki temelji na močnejši vlogi osebnosti vojaka in starešine, na nacionalni enakopravnosti in zavestni disciplini, je osnova in pogoj za moralno politično trdnost in bojno vrednost operativne armade kot enotne oborožene sile vseh narodov in narodnosti socialistične skupnosti. Pri tem mora imeti organizacija ZK v JLA vodilno idejno in politično vlogo in odgovornost.

Zveza komunistov se odločno zavzema za nadaljnji razvoj in dopolnitev sistema vseljudske obrambe v vseh njegovih elementih ter ob najširši sodelujoči družbeni sil. Izredno pomembno je, da se močnejše aktivirajo vse družbenopolitične, strokovne organizacije in združenja pri moralnopolitičnem, psihološkem in strokov-

nem pripravljanju vseh plasti in vseh starosti prebivalstva za vseljdski odpor slehernemu napadu. Pri tem imata veliko vlogo razvijanje socialističnega patriotizma in vzgajanje na revolucionarnih tradicijah in naprednih težnjah vseh naših narodov in narodnosti.

Uspešna izvedba koncepta in učinkovitost sistema vseljdske obrambe sta odvisna od enotnosti naše socialistične skupnosti, zasnovane na razvoju socialističnega samoupravljanja, samoupravnem položaju delovnega človeka, enakopravnosti narodov in narodnosti Jugoslavije ter na njihovi trdni odločnosti, da branijo nacionalno neodvisnost, celovitost in suverenost SFRJ.

2. V samoupravne odnose moramo kot njihov organski del vključiti sistem družbene samozasčite na vseh ravneh, od delovne organizacije in krajevne skupnosti navzgor. Tako se bo okreplila skupna odgovornost družbenih organizacij nasproti vsemu, kar sovražno deluje proti socialističnemu razvoju. To pa bo hkrati dopolnilo splošne obrambne sile dežele.

Predlogi za zvišanje invalidnin

Na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV, ki je bila 28. oktobra, so obravnavali tudi potrebo po zvišanju osebnih invalidnin v skladu s poprečjem osebnih dohodkov. Iz zanimivega in temeljitega poročila, ki ga je predsedstvu predložila komisija vojaških vojni invalidov zveznega odbora ZZB, so lahko ugotovili tole:

Na dan mrtvih, 1. novembra letos, je obiskala pokopališče internancev na otoku Rabu delegacija ZZB NOV Slovenije, ki so jo sestavljali tovariši Franc Kresc-Coban, Viktor Stopar in Marko Sodja, pridružili pa so se jim tudi predstavniki občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij Raba. Delegacija je položila k spomenku venec in skupaj s tovariši z Raba počastila spomin več kot 4000 žrtev, Slovencev in Hrvatov, katerih posmrtni ostanki trohijo v zemlji sredi kampskega polja.

v letu 1968 so osebne invalidnine vojaških vojni invalidov zastajale za približno 40 % za poprečnim osebnim dohodkom iz leta 1959.

Čeprav je s členoma 44 in 46 zakona o vojaških vojni invalidih predvideno v začetku vsakega leta obvezno in avtomatično usklajevanje osebnih invalidnin z gibanjem poprečnih življenjskih stroškov, zviševanje skladno s splošnim gibanjem in zviševanjem življenjskega standarda delovnih ljudi, invalidnine po letu 1963 stalno zastajajo.

V zadnjih dveh letih so invalidnine sicer bile zvišane:

Leta 1969 za 15 odstotkov, in to na račun zastajanja za poprečnim osebnim dohodkom 9 odstotkov, a na račun dviga življenjskih stroškov za 6 odstotkov.

Leta 1970 za 23 odstotkov, od tega 15 odstotkov na račun zastajanja za poprečjem osebnih dohodkov in 8 odstotkov na račun dviga življenjskih stroškov.

Za leto 1971 je predlagano zvišanje za 26 odstotkov, in to 16 odstotkov na račun zastajanja za poprečjem osebnih dohodkov in 10 odstotkov na račun dviga življenjskih stroškov.

V zvezi s vsem tem pa je predsedstvo sprejelo predlog komisije VVI, po katerem bi bilo treba osebne invalidnine dvigniti za toliko odstotkov, kolikor je potrebno, da bi v letu 1971 bile v enakem sorazmerju s poprečjem osebnih dohodkov kot leta 1959. Predsedstvo je prav tako sprejelo predlog komisije naj se družinske invalidnine zvišajo letno od 720 na 1200 dinarjev.

V. M.

Zaslužen priznanje prekomorcem

Precej let je trajalo, predno smo pri nas začeli vrednotiti posamezne pojave v naši polpretekli zgodovini brez raznih predsodkov in na podlagi zgodovinske resnice. Med tiste ljudi, ki vse preveč dolgo niso dobili zasluženega priznanja za svojo udeležbo v osvobodilni vojni in revoluciji, so bili tudi tisti naši rojaki, ki so imeli to nesrečo, da so med obema vojnima živeli pod sašistično Italijo.

Ti ljudje so na različne načine, predvsem pa s hudimi težavami nazadnje le našli pot do svojih. Veličastno gibanje Primorcev in Istranov, ki ga imenujemo lahko tudi plebiscit, je bilo kronano z uspehom, ko so začele prihajati v Jugoslavijo prekomorske brigade in druge enote, sestavljene iz teh ljudi.

Cas prinaša svoje in tudi prekomorci so nazadnje prejeli vidno priznanje. Z ukazom predsednika republike jih je bilo pred kratkim odlikovanih petnajst. Osmim je 5. novembra v imenu predsednika republike izročil odlikovanja Franc Vrhovšek, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Franc Bitner, Rado Bordon, Janko Perat, Rafael Perhanc, Mi-

lan Rozina in Karel Udovč so prejeli red bratstva in enotnosti s srebrnim vencem, Nace Golob in Stane Mahne pa red dela z zlatim vencem.

Po slovesnosti je bila skromna zakuska v prostorih republiškega odbora.

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE
Ljubljana, Titova—Likozarje-
va—Tomšičeva
BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki.
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARISA«
- štirinajstdnevnik »NASI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPECA«

Dogodki tedna

● Predsednik zvezne skupščine Milentije Popović je sklical skupno sejo vseh zborov zvezne skupščine za 18. november letos. Na seji bo predsednik republike Josip Broz Tito prebral ekspozice o zunanji politiki Jugoslavije.

● Zvezni izvršni svet je na seji pod vodstvom predsednika Mitje Ribičiča sprejel predlog stabilizacijskega programa v okviru gospodarske politike za prihodnje leto. Sprejel je tudi gradivo o uresničevanju gospodarske politike v tem letu. Oba dokumenta bo takoj predložil zvezni skupščini. V sprejetih dokumentih ugotavlja ZIS, da so bili v tem letu doseženi pomembni rezultati na področju materialne proizvodnje, zaposlenosti in življenjske ravni. Za sedanji položaj pa je značilna notranja nestabilnost in gospodarsko ravnotežje ter padanje stopnje rasti industrijske proizvodnje.

● V ZIS je bilo posvetovanje o gospodarskih gibanjih v Evropi, o mestu Jugoslavije v evropskem sodelovanju in o shemi splošnih preferenc v korist držav v razvoju. Posvetovanje je vodil član ZIS Toma Granfil.

● V Beogradu je bila seja predsedstva sveta zveze sindikatov Jugoslavije, na kateri so razpravljali o programu stabilizacije in o ukrepih gospodarske politike za prihodnje leto. Predsednik sveta sindikatov Dušan Petrović je poudaril, da morajo program stabilizacije pripraviti in speljati vse družbenopolitične skupnosti ter vsi delovni kolektivi v gospodarstvu in družbeni dejavnosti.

● Ob proslavljanju 28. obletnice prve osvoboditve Bihaca je predsednik skupščine BiH Džemal Bijedić prerezal vrstico in odprl za promet del ceste Avnoja med Bihacem in Bosanskim Petrovcem, dolg 53 km. Za dela so izdali 78 milijonov dinarjev.

● Na zasedanju delegatov občin v republiki skupščini so obravnavali osnutek zakona o pospeševanju razvoja manj razvitih območij v Sloveniji. Po uvodnih besedah člana IS Jožka Štruklja se je razvila pet ur trajajoča razprava, v kateri je bilo izraženo mnenje 34 občin. Sklepnno besedo je imel predsednik skupščine SRS Sergej Kraigher, ki je tudi vodil zasedanje.

● Generalni sekretar romunske KP in predsednik državnega sveta SR Romunije Nicolae Ceausescu se je po dvodnevem prijateljskem obisku v Jugoslaviji vrnil z letalom v Bukarešto. Po končanem obisku v Jugoslaviji je predsednik državnega sveta SR Romunije Nicolae Ceausescu poslal predsedniku SFRJ in predsedniku ZKJ Josipu Brozu Titu brzojavko, v kateri se mu najtopleje zahvaljuje za prisrčen sprejem in izredno gostoljubje, ki smo ga uživali med obiskom v vaši lepi deželi.

● Generalna skupščina OZN je sporočila, naj bi sporazum o prekinitvi ognja na Srednjem vzhodu, ki je potekel pred dnevi, podaljšali še za tri mesece. Generalna skupščina se je prav tako zavzela, da bi obnovili mirovne pogovore za rešitev krize na Srednjem vzhodu.

● Sovjetski vojaški krogi so posredno nakazali možnost, da bodo v ZAR poslali nove količine orožja. V članku, objavljenem v listu sovjetskega obrambnega ministrstva »Krasnaja zvezda«, je poudarjeno, da v tem trenutku arabske države, zlasti pa še ZAR, ne smejo pozabiti na krepitev svojih obrambnih zmogljivosti.

● Poskus predsednika Nixona, da bi svoji republikanski stranki v 92. kongresu ZDA zagotovil večino, ni uspel. Demokrate ocenjujejo, da je največji poraz na včerajšnjih volitvah doživel osebno ravno predsednik Nixon. Čeprav se je zadnje dni z vsemi močmi zagnal v predvolilno kampanjo, so bili rezultati njegove agitacije hudo skromni, tako da jih lahko označimo kot poraz vladajoče stranke.

● Osemnajst držav, med njimi tudi Jugoslavija, je predložilo generalni skupščini ZN osnutek resolucije, ki zahteva, da LR Kitajski takoj vrnejo vse njene pravice in da nacionalistično Kitajsko izključijo iz članstva v svetovni organizaciji.

● LR Kitajska je predlagala svetovni sestanek na vrhu za sklenitev sporazuma, ki bi prepovedoval uporabo jedrskega orožja.

● Kanadski obrambni minister Donald McDonald je izjavil, da bo kanadska vlada zaradi razmer v državi najbrž ponovno razpravljala o že sprejetem sklepu za zmanjšanje oboroženih sil. Moramo se kaj naučiti iz sedanjih notranjih razmer, upoštevati pa moramo tudi mednarodne obveznosti, je izjavil McDonald.

● Čilski predsednik Eduardo Frei je zadnjič spregovoril ljudstvu kot voditelj države. »Jaz sem dobil svobodno in demokratsko državo in ta svet simbol zapuščam svojemu nasledniku,« je dejal Frei. Dodal je, da je novi voditelj države socialistični prvak Salvador Allende »mož, ki je vzgojen v duhu čilske demokracije«. Zaželel mu je mnogo uspeha.

● Prezidij vrhovnega sovjeta ZSSR je odobril aktivnost delegacije vrhovnega sovjeta, ki je bila pred nedavnim na obisku v Jugoslaviji. Na zasedanju prezidija so poudarili, da so delegacijo prezidija v Jugoslaviji sprejeli »prijateljsko in gostoljubno«.

● Ob začetku sovjetsko-ameriških pogajanj o omejitvi strateškega oboroževanja (SALT) v Helsinkiju sta šefa dveh delegacij, Gerard Smith in Vladimir Semjonov, poudarila, da bo delo konference zelo zahtevno. Opazovalci pripominjajo, da bodo na tem, tretjem delu pogajanj, prevladovala konkretna vprašanja v zvezi z omejitvijo medcelinskih raket, podmornic in bombnikov, oboroženih z jedrskim orožjem ter protiraketnih sistemov dveh držav.

● Na razširjeni seji sekretariata CK ZK Slovenije, ki so se je udeležili tudi sekretarji medobčinskih svetov ZKS in predsedniki komisij centralnega komiteja, so razpravljali o uresničevanju sklepov konference ZKJ. V razpravi so ugotovili, da duh in sklepi konference ZKJ pozitivno odmevajo na terenu, da pa je čutiti tudi strah pred umiki od začetane smeri v praktični politiki. Ravno zaradi takšnega razpoloženja pa je pred organizacijami in člani ZK še večja odgovornost.

● Italija bo v kratkem objavila sklep o vzpostavitvi diplomatskih odnosov z LR Kitajsko. Kitajska ima diplomatske odnose s 45 državami, na Zahodu z Britanijo, Dansko, Francijo, Finsko, Nizozemsko, Norveško, Švedsko, Švico in Kanado.

● V Varšavi so se začeli razgovori o normalizaciji odnosov med LR Poljsko in ZR Nemčijo. Pred sestankom zunanjih ministrov dveh držav Stefana Jedrychovskega in Walterja Scheela prevladuje na obeh straneh precej optimizma. Kdaj bodo pogajanja končana, ni znano. Pred odhodom v Varšavo je zahodnonemški zunanji minister Scheel izjavil, da je njegova vlada pripravljena potrditi določilo pogodbe, po katerem je meja na Odrji in Nisi.

Oktobrsko srečanje v Kočevju

— Zdravo, France!
— Lej ga, grča, si še živ?
— Kako je z Milanom, povsod vprašujem po njem?
— Spomin mi peša, katerega Milana misliš?
— Tistega mladega mitraljezca iz drugega voda, ki je bil vedno nasmejan.
— Tistega Gorenjca, ki je kape za pasom nosil?
— Da, tistega.
— Umrl je pred tremi leti, tuberkuloza ga je pobrala.
— Škoda, mlad je še bil.
— Ja, vedno manj nas je in kmalu nas bo vse pobralo...
— ...Tudi tukaj se je vse spremenilo. Se spomniš ruševin gradu? Poglej, tamkaj smo razorožili krdele Italijanov in ta park je bil poln orožja.
— Kako se ne bi! Tukaj sem dobil prvo pištolo, še danes jo hranim.
— Poglej ta most. Nismo in nismo mogli prek njega, tako so nas tolkli z gradu. Tu je padel Mirko! Ograja je še ista, samo širši je in lepše urejen. Prav za tem vogalom sem stal z mitraljezom v roki, ko smo prešli Rinzho s splavom. Kdo neki bi mogel pozabiti vse to!

Hitel sem dalje in opazoval od sreče razžarjene obraze borcev, ki so se pozdravljali, si stiskali roke in objemali. Res, zanje je bilo to srečanje enkratno doživetje... Jaz pa sem se spomnil tistih dni leta 1943, ko sem kot paglavec v kratkih in raztrganih hlačah hotel priti v Šeškovo dom. Rad bi videl »Raztrgance!« Vso noč sem se potikal tam okoli, a nisem mogel prelistati stražarjev. Stara mati mi je zjutraj pošteno izprašila hlače, vendar me je bolj bolelo to, da nisem mogel gledati »Raztrgancev«. Še dolga leta potem sem se ježil na vse tiste, ki so preprečili uresničitev moje želje.

— Tukaj sem prenočeval, v tej hiši. Dobri ljudje so bili, a ni nikogar več med živimi. Stara dva sta umrla v internaciji, sinova pa nekje v Ljubljani.
— Kako lepo in veselo je danes to mesto! Glej, kako se mladina brezskrbno zabava. Mi pa smo imeli kaj žalostno mladost. Se ti ne zdi, da prehitro pozabljamo?
— Da, več bi morali pisati o tistih časih...
— Zdravo!
— Hej, tudi vidva sta še tu? Vaju še ni pobralo? se je pozdravil naš govornik z došlimi soborcema.
— Se spominjaš, kako sva čepela za tisto hišo in čakala, kdaj bo mitraljezec na oknu menjal

šaržer. Potem sva skočila kot leva, vrgla bombi in mitraljez je utihnil. Škoda, da smo takrat privolili v prekinitev ognja. V eni uri bi jih bili vse zmazali, tako so pa pomoč dobili.

— Pustimo to, fantje, pa kaj bolj veselega recimo.

— Ko pa so ti spomini tako živi, tovariš!

Vsako leto se vračajo borci v Kočevje, da obudijo spomine na tiste dni, ko so hodili tod okoli s puško v roki. Gradu, ki se ga mnogi spominjajo, ni več! Mogočen spomenik pa bo še pozne robove spominjal na boj, ki so ga bili partizani, in na žrtve, ki so padle za lepšo prihodnost...

DRAGO AHAC

Umrli je Charles de Gaulle

Ob koncu redakcije smo zvedeli, da je umrl general Charles de Gaulle, zgodovinska osebnost protinacistične koalicije v drugi svetovni vojni in vodilni politik po vojni Francije, zlasti po letu 1958.

Rodil se je leta 1890 v Lillu; med prvo svetovno vojno je bil ranjen pri Verdunu; od leta 1932 do 1936 je bil generalni sekretar sveta za narodno obrambo; l. 1940 je poveljeval tankovskim enotam V. armade, ob nemškem napadu v maju 1940 pa je bil na čelu IV. oklopne divizije. Potem ko je Petain sramotno kapituliral in formiral kapitulantsko vlado, je odšel de Gaulle v London od koder je pozval francoski narod, naj

nadaljuje odpor. Stopil je na čelo gibanja Svobodna Francija in postal simbol odpora francoskega naroda proti zavojevalcem. Po osvoboditvi je bil do leta 1946 predsednik začasne vlade. V času teže državljanske krize leta 1958 je spet postal premier ter po referendumu in sprejetju nove francoske ustave predsednik republike. Velike so njegove zasluge za sklenitev premirja z Alžirijo, za povečanje ugleda in okrepitev vloge Francije v zahodnem svetu ter za začetek tvornega dialoga z vzhodnimi državami.

Ime generala de Gaulle, ki je napisal tudi svoje obširne spomine, bo ostalo zapisano v zgodovini z neizbrisnimi črkami.

Občanova beležnica

Stopimo jim na prste!

Zadnje ukrepe zveznega izvršnega sveta smo pozdravili kot nujnost za zaustavitev divjanja cen in stabilizacije našega gospodarstva. Cene so namreč pri nas naraščale enkrat hitreje od evropskega povprečja in v diametralnem nasprotju z normalnimi tržnimi uzancami. Do njihovega »zamrznjenja« je prišlo sicer nekoliko pozno, zato pa bi ga bilo treba izvesti tembolj dosledno. Toda kaj se je zgodilo?

Številna trgovska pa tudi nekatera proizvodna podjetja so tik pred »zamrznjenjem« povečala cene nekaterih izdelkov tudi za 40 odstotkov! To vest povzemamo

po Gospodarskem vestniku in se odločno pridružujemo njegovi zahtevi, da je treba povečanje najostreje obsoditi, krivce pa ustrezno kaznovati, kajti le tako bo moč uresničiti prizadevanja za stabilizacijo gospodarstva.

Do podražitev tik pred »zamrznjenjem« je prišlo zato, ker je pri nas delo državnih organov v vseh ozirih tako javno, da ima to včasih tudi škodljive posledice. Podjetja so pač zvedela že nekaj dni prej, da bo prišlo do »zamrznjenja«, pa so pohitela z dviganjem cen. Sicer ne gre obsoditi podjetij v celoti, temveč le njihove uprave, ki s takim ravnanjem izpričujejo, da se poživljajo na kodeks socialistične poslovne morale.

Prav bi bilo, če bi cene »zamrznili« na ravni meseca avgusta, ko so bile vsaj kolikor toliko

normalne; tržni inšpektorji pa naj bi neusmiljeno kaznovali kršitelje zakonskih določil in poslovne morale. Ena izmed kazni bi bila tudi ta, da bi njihova imena javno objavili v vseh dnevnikih in tednikih!

Sploh bi bilo treba geslo »preidimo od besed k dejanjem« uresničevati tudi tako, da bi navijači cen, komercialisti brez poslovne morale, brezvestni uvozniki itd. bridko občutili družbene sankcije in prezir zavednih članov naše socialistične skupnosti.

Plaskanje ob lepih referatih še ni dovolj, treba je zaostriti vprašanje osebne odgovornosti in naložiti kazni tistemu, ki je zaslužil. Drugače bodo nosili posledice samo delovni ljudje, potrošniki, ki ne zagrešijo drugega kot to, da so ob takih pojavih pretili.

F. Š.

KOMUNA

podjetje za upravljanje komunalnih dejavnosti

BELTINCI

mizarska dejavnost — keramika (pečarstvo) — mlin — žaga — kino in javna tehnikca.
Poslužujte se naših uslug

MURSKA SOBOTA, ŠTEFANA KOVAČA PROJEKTIVNI BIRO

izdeluje

projekte za visoke gradnje in urbanistične projekte.

Is zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Kosovelci v bojih pred zimo 1945

Boj ko se je bližal konec vojne, bolj so sovražniki napadali 9. korpus. Njegove brigade so se bojevale skoraj dan in noč, borci so nepopisno trpeli zaradi utrujenosti, lakote in mraza. Toda bodrilo jih je upanje, da bo kmalu konec vojne in da je sovražnikov pritisk le zadnji utrip njegove moči.

Konec decembra 1944 je bila Kosovelova brigada na Cerkljanskem. Tam je dobila ukaz naj zavaruje napad Gradnikove brigade na Gorenjo vas v Poljanski dolini. Bataljoni naše brigade so odšli proti Gorenjski vsaki zase, da v skladu z načrtom za napad preprečijo sovražniku dostop h Gorenji vasi. Naš tretji bataljon je dobil nalogo obkoliti domobransko posadko v Lučinih in ji onemogočiti, da bi udarila gradnikovcem v hrbet. Na pot smo odšli ponoči, pred svitom bi že morali biti okoli Lučin.

Vreme je bilo zoprnno. Zmrzvalo sicer ni, bilo pa je hladno in pomalem je pršilo. Pot se je vlekla z enega brega v grapo in spet v nov breg, nato pa v novo grapo in tako dalje. Toda kljub temu smo še ob pravem času prišli na cilj.

Z bataljonskim komandantom Emilom Fakinom sva razporedila zasede okoli postojanke. Potem pa sva se dogovorila, naj bi jaz še enkrat obhodil vse zasede in povsod opozoril tovariše da budno pazijo na sovražnika. Emil pa je odšel s preostalimi borci proti samotni kmetiji na Pasji ravni. Od tam je poslal še eno zasedo proti Črnemu vrhu in patroljo proti Poljanski dolini. Prav tako je Emil prevzel skrb, da bomo dobili kaj jesti in nekaj žganja, saj so bili borci mokri in premraženi in bi jim žganje pomagalo prenašati mraz in napore.

Hodil sem od zasede do zasede. Kljub slabemu vremenu so bili fantje dobre volje in bojaželjni. Spomnil sem se, kako je bilo polti, ko smo prvič prišli na Gorenjsko. Takrat so bili mnogi prepričani, da se jim bo na Gorenjskem slabo godilo. Toda ko so borci videli, kako so jih sprejemali Gorenjci in kako so jim dajali vse kar so premogli, so spoznali, da ni samo na Primorskem dobro zanje.

Toda okoli Lučin je bilo drugače kot drugje po Gorenjskem. Ti kraji so bili prvo vojno leto trdno na naši strani. Pozneje sta mnoge premotila nemški pritisk in belogardistična propaganda.

Potem ko sem obiskal vse zasede, sem se vrnil na poveljniško mesto in tam počakal Emila. Tam mi je pripovedoval, kako je opravil na kmetiji, kamor je bil odšel. Doma je našel samo gospodinjstvo in tri otroke. Zenska je bila odrezava in redkobesedna, tako da je kaj hitro ugotovil, kako je pri hiši. Zvedel je, da sta gospodar in starejši sin v Lučinih pri domobrancih. S seboj smo imeli tudi prateč, ker je štab računal, da se utegnejo boji okoli Gorenje vasi zavleči za nekaj dni. Emil je sklenil, naj prateč ostane kar pri tisti hiši. Hlev je bil poln živine, kašča tudi polna žita, v njem pa je bilo skrito meso in klobase. Emil je skušal na miren način urediti z gospodinjjo, da bi nam kaj dala, toda ženska jih je

začela poditi iz hiše. Končno je Emil sklenil potrebne količine hrane odvzeti, napisal pa je potrdilo.

Medtem ko mi je Emil pripovedoval, kako je bilo pri tisti hiši, se je že skoraj povsem zdanilo. V polmraku sva spet ugotovila, kako sva razmestila zasede. Na najino veselje sva jih dobro, čeprav je bilo tedaj še temno. Sama sva bila precej blizu bunkerja, ki je s te strani varoval postojanko. Emil je poklical k sebi mitraljeza in njegovega pomočnika ter jima ukazal, naj se splazita bliže. Tam naj mitraljezec izstrelji v lino bunkerja rafal, pomočnik pa naj vrže na bunker bombo, potem pa naj se vrneta.

Oba sta hitro odšla izpolniti ukaz. Izpolnila sta ga uspešno in se kmalu vrnila. V postojanki je završalo. Sklepali smo, da bodo zdaj domobranci poslali iz postojanke patroljo pogledat kaj se je zgodilo in kje so napadalci. Prav tega smo si želeli...

Res je kmalu prišla patrolja iz postojanke najprej k bunkerju, ki smo ga obstreljevali. Od tam pa je zavila prav proti naši zasedi. Ta jo je spustila na primerno razdaljo in začela nanjo streljati. En domobranec je obležal zadet, drugi pa so zbežali nazaj v postojanko. Zdaj smo iz izkušnje vedeli, da bomo nekaj časa imeli mir. Iz Gorenje vasi se je že slišalo streljanje. Naš bataljon je imel ukaz vznemirjati Lučine ter s tem preprečiti posadki, da bi poslala močnejšo skupino na pomoč Gorenji vasi. Zato je kmalu zatem, ko se je že omenjena patrolja vrnila v postojanko, odšel na dru-

gem kraju proti nekemu bunkerju drug mitraljezec s pomočnikom. Izstrelila sta rafal in se brž vrnila. Tako smo delali potem ves dan. Z raznih smeri so se plazili mitraljezi s pomočniki k postojanki in streljali, včasih tudi po več naenkrat. Tako sovražnik nikakor ni mogel ugotoviti, odkod mu preti glavni napad in kaj sploh nameravamo.

Nenadoma smo zagledali enega samega človeka, kako prihaja iz postojanke naravnost proti nam. Puško je brezskrbno vrgel čez hrbet in jo po stezi mahal naravnost v hrib proti naši zasedi. Tam so ga ves čas opazovali in sledili vsakemu njegovemu gibu. Ko je prišel blizu zasede, so ga ustavili. Presenečen je obstal in se vdal brez odpora.

Zasliševala sva ga skupaj z Emilom. Rad je odgovarjal na naša vprašanja. Povedal je, kako so v postojanki mislili, da smo že odšli proč in da so ga zato pustili domov po sveže perilo. Iz Gorenje vasi pa so v Lučine sporočili, da napade naših uspešno odbijajo. Ujetnika smo zastražili in ga pozneje poslali v brigadni štab.

Tisto, kar nam je ujetnik povedal, nam je prišlo prav. Podobno kot podnevi smo posadko vznemirjali tudi vso noč, ki je sledila dnevu. Domobranci so mirovali. Sklepali smo, da nas bodo morda zjutraj napadli, toda to se ni zgodilo. Raje so mirovali v bunkerjih. Z dnem je prenehalo deževati in skozi oblake je posijalo sonce. Grelo nas sicer ni, toda borci so postali boljše volje. Hrane smo imeli zadosti, celo kruh smo si spekli, kruh, ki je bil pri partizanih taka redkost.

Tega dne bi morali opraviti tudi drugi del naloge. Po hišah, kjer so imeli koga pri belih, naj bi poobrili možko obleko in perilo, predvsem pa naj bi odgnali s seboj kar največ živine in odpeljali drugo hrano. Na Cerkljanskem in drugod na Primorskem ni bilo več zaloga hrane, vse smo že pojedli, tukaj pa je bilo še vsega zadosti.

Tako se je začela običajna »prehranjevalna akcija«, podobna stotinam drugih. Ne bi je opisoval, ker bi bil opis preveč vsakdanji. Omenim naj samo to, kaj se nam je pripetilo pri neki samotni, bogati kmetiji. Dobili smo ukaz, naj z domačimi postopamo kot bi bili naši. Predvsem naj bi jih skušali pregovoriti, naj bi dali nekaj hrane in živine za našo vojsko, za kar bi jim izdali bone. Toda zgodilo se je drugače. Sprejeli so nas sovražno in niti odzdravili niso. V hiši sta bila samo mati, hči ter »stari oče in mati. Odkrito so povedali, da sta sin in gospodar v postojanki. Niti slišati niso hoteli, da bi nam kaj dali, zato smo morali vzeti sami. Posebno hči je bila predrzna in tudi nesramna, vsi skupaj pa so nas zmerjali z vzdevki iz belogardističnega tiska. Vsem nam je že presedalo zmerjanje in žensko vreščanje, zato smo potegnili izpod kozolca voz, zapregli vola in začeli nakladati. Eden izmed borcev pa je omenil, kako se mu zdi čudno, da pri hiši nimajo niti mrvice tobaka ali cigaret. Hči mu je osorno odgovorila, da sta vse kar so dobili na karte odnesla s seboj oče in brat, stari oče pa da ne kadi. Stari oče je le čikal in je pravkar pljunil rjavo slino v zabojček z žagovino. Zato sem sklepal, da bi se kaj le utegnilo dobiti. Stopil sem proti hčerki, ki je nekam prisiljeno slonela na skobelniku in nekako skušala zakriti predal v njem. Odrinil sem jo in odprl predal, v njem pa sem zagledal za naše pojme celo trafiko. Vse smo odnesli, le staremu očetu smo pustili dve klobasi: tobaka za žvečenje.

Na položajih okoli Lučin smo ostali do popoldne, ko smo s precejšnjo zamudo prateč ubili za odhod proti Cerknem. Morali smo

pohiteti, ker se je Gradnikova brigada zaradi prodora nemških tankov iz Skorje Loke morala že umakniti. Po cesti bi tudi proti nam lahko pripeljali tanki in nam odrezali pot umka.

Pod noč smo prišli v Čeplez. Tam smo dobili ukaz, naj borci po večerji počivajo po hišah, opolnoči pa naj bataljon odide pri Šentviški gori ter pred jutrom zasede položaje okoli Jesenic. Prišla so namreč poročila obveščevalne službe, da sovražnik iz postojank v Baški grapi pripravlja napad proti osvobojenemu ozemlju.

Kot je veleval ukaz, smo tudi naredili. S Čeplesa smo se spustili v Cerkljano, od tam pa odšli proti Jesenicam ter zasedli že vnaprej odrejene položaje. Patrolje smo poslali pred položaje. Računali smo, da bomo lahko vsaj malo počivali, saj so bili za nami naporni pohodi in stroga pripravljenost dve noči in skoraj dva dneva na položajih okoli Lučin ter samo nekajurni počitek v Čepelu. Toda zmotili smo se...

Že okoli enajstih dopoldne je prihitel kurir in prinesel ukaz, naj se bataljon takoj vrne v Cerkljano. Kurir ni vedel, zakaj. Z Emilom sva razmišljala, kaj naj bi pomenila nenadna sprememba ukaza, pa nisva našla nobenega pametnega razloga. Nikakor nama ni šlo v račun, da nas neprestano pošiljajo z enega konca dežele na drugi.

Počakali smo, da je kuhar skuhal kosilo in da so se vrnile patrolje. Nekako opoldne smo odšli proti Cerknemu, kjer so nas že čakali brigadni štab ter druga dva bataljona naše brigade. Čakalo nas je novo presenečenje. Poslali so nas proti Spodnji Trebuši, toda ne peš kot smo vedno hodili, ampak smo se do tja odpeljali s kamioni.

Ze prej smo večkrat slišali, kako vozi med Spodnjo Trebušo in Cerknem nekakšen avtobus, toda videli ga še nismo in tudi peljali se še nismo z njim. Seveda nas je bilo preveč, da bi se odpeljali naenkrat, čeprav sta nas prevažala dva avtobusa. Obe vozili sta morali na pot večkrat, da smo vsi prišli na cilj. Njuna motorja sta bila preurejena na pogon z »vodnim plinom«, to je mešanico vodne pare in ogljikovega dioksida, ki so ga dobivali iz oglja ali drv. Zato je vsak avtobus imel poleg motorja še peč za ogelje ali drva in kotel za vodno paro.

Mudilo se nam je v Spodnjo Trebušo, od tam pa proti Kobilici in Čepovanu. Tega so medtem ko smo bili na Gorenjskem zasedli italijanski republikanci, oziroma fašisti, ki so po italijanski kapitulaciji še vedno sodelovali z Nemci. Pripadali so znani »Decima Massa«.

Se v Cerknem so nas seznanili z načrtom, kako bomo zgrabili italijanske fašiste, ustavili njihovo prodiranje in jih vrgli iz Čepovana in Banjščic. S tem bi odstranili nevarnost, zaradi katere bi se težko premikali po precejšnjem delu našega ozemlja. Ze to je bilo odveč, da so se konec novembra naselili in utrdili v Trinovem pri Gorici.

Naš tretji bataljon so kot zadnjega pripeljali v Trebušo, ko je bilo že temno. Prvi in drugi sta morala še pred našim prihodom proti Kobilici, da bi tamkaj zamenjala na položajih neko našo enoto, že utrujeno od neprestanih bojev. Naš bataljon pa naj bi šel proti jutri zasedel položaje južneje od Kobilice, ki pred tem niso bili zasedeni.

Tako se je ves bataljon zgnel v dve ali tri hiše, da bi bili zjutraj prej zbrani. Postavili smo stražo, kuharji so začeli kuhati zajtrk in večerjo obenem. Zelo utrujeni smo kaj kmalu pospali.

(Nadaljevanje)

Fotografija z vprašajem

Kje je nastala fotografija, ni nobenega dvoma: V Metliki pred trgovino znanega trgovca Emanuela Fuxa. Po uniformah in golem drevju sodeč je bilo to jeseni 1943, oziroma pozimi ali zgodaj spomladaj 1944. V naslednji vojni zimi so imeli namreč borci in oficirji, ki so bili v Metliki razen redkih izjem angleške uniforme, medtem ko so jih leto dni poprej nosili le redki. Najbrž gre za kakšno zaledno enoto, saj so borci na sliki lepo oblečeni in oboroženi le s pištolami. Kdo so tovariši na sliki, kdaj točno je fotografija nastala, katero enoto predstavlja?

Glede »fotografije z vprašajem« iz 44. številke našega lista (28. oktober) smo prejeli kar dvojce pojasnil. Rezervni kapetan Jože Srpič-Zvezda iz Maribora nam je sporočil, da je fotografija nastala v začetku leta 1945 v vasi Kordiči v Zumberku pred hišo Sime Kordića. V njej so imeli svojo postojanko slovenski kurirji, obveščevalci in Ozna. V hiši je stanovala tudi družina Srpič iz Planine pri Podbočju, ker doma ni mogla biti zaradi groženj domobrancev, da bodo vse pobili. Tovariša na levi v škornjih Srpič ne pozna, sodi pa, da je prišel iz kake druge enote. Druga z leve je Antonija Srpič, (ki drži liter v rokah). Zdej živi v vasi Barizani pri Kopru, poročena Ražman. Tretji z leve je Nace Zličkar iz »leteče patrolje«. Zdej živi v Leskovcu pri Krškem. Četrta je Ana Kordić, hči Sime Kordića. Zdej živi nekje v Vojvodini. Peta z leve je Meri Kordić, žena Siminega brata Toma. Ta je po vojni zaradi posledic ran umrl, njegova žena, rojena v ZDA, pa se je po vojni vrnila tja, kjer živi skupaj z materjo. Šesta je Marija Srpič, sestra Antonije. Zdej živi v Kozini poročena in se piše Cimerman. Sedmi je Oli Cimerman, poročnik, komandir »leteče patrolje«, zdej živi v Kozini. Osmi je Mare Kordić, Anina sestra. Dne 7. ali 8. maja 1945 je odšla k Sv. Ani pri Jastrebarskem. Tam je padla v roke umikajočim ustašem, ki so jo poslili, nato pa vso razmesarili in nazadnje zaklali. Skrajni desni (vidi se samo pol glave) je Jože Srpič-Zvezda, takrat vodja obveščevalne trojke na točki 2 glavnega štaba. Enako trdi tudi Antonija Ražman, ki poleg vsega šedomneva, da je prvi tovariš z leve proti desni po vsej verjetnosti Stane Kočevar.

Utrinki in odmevi

Vtisi z obiska v Beneški Sloveniji

V Čedadu, mestecu na skrajno zahodnem robu slovenskega etničnega prostora, so obiskali sedež kulturnega društva »Ivan Trinkan«. Edino kulturno društvo Slovencev v Benečiji ima skromno pisarno, ki hkrati rabl za vsa društveno dejavnost in knjižnico v pritličju stare dvonadstropne zgradbe v ulici Monastero. V ozkih starinskih ulicah se je le težko znajti, četudi se tu in tam sliši poleg nerazumljive furiansčine tudi mehka govornica v slovensko-beneškem narečju, zlasti med kmeti, ki prihajajo po opravkih v mesto. Pravijo, da je v tem kraju kar 24 slovenskih gostlin.

Goste je ljubeznivo sprejel predsednik kulturnega društva »Ivan Trinkan«, znan borec za pravice beneških Slovencev, publicist in javni delavec tovariš Izidor Predan. Vsi so občutili, kako dobrodošli so, in z velikim zanimanjem sledili prepričevalnim besedam tega preprostega pa vendar izredno razgledanega in požrtvovalnega slovenskega kulturnega delavca. Orisal jim je na kratko uspehe in težave, s katerimi se srečuje komaj 14 let staro društvo, ki je šele pred nekaj leti dobilo legalne pravice in dokaj znošne pogoje za svobodno delovanje, seveda brez sleherne materialne podpore oblasti.

Poleg organiziranja raznih kulturnih prireditev in proslav, ki privabljajo vedno več obiskovalcev, si društvo prizadeva širiti slovenske knjige ter »Matajura«, glasilo Slovencev v Videmski pokrajini, ki prav te dni slavi jubilejno dvajsetletnico izhajanja. Mnogim preprostim kmečkim ljudem društvo nudi tudi razne pisarniške usluge, svetuje in pomaga pri uveljavljanju njihovih življenjskih pravic in potreb.

Osnovna naloga društva je, dvigati narodno zavest in povezovati vse slovenske ljudi, ne glede na politično in svetovno nazorsko prepričanje, v skupnih naporih za obstoj. Danes se zbira v okviru njegove dejavnosti že nad tisoč aktivnih članov, ki počasi, toda vztrajno širijo jezik in kulturo svojih prednikov širom po gričevnati Benečiji. Osveščanje ljudi in pridobivanje njihovega zaupanja je bilo sprito več kot stoletnega načrtnega potujčevanja vse prej kot lahko. Minilo je precej časa, preden je prodrla v miselnost zadržanih in ponižanih beneških Slovencev potreba in težnja za lastnim, enakopravnim položajem. Zaradi stoletja zatiranega materinega jezika so se čutili manjvredni in ogroženi, če so ga govorili. Zato je pionirsko delo tega društva za osveščanje glede osnovnih

človeških in narodnostnih pravic neprecenljivega pomena.

Skopa zemlja in gospodarska zaostalost naselij, ki so brez sleherne industrije, sta večino najposobnejših in najzrelejših domačinov pognali v svet. Mladina se je množično izseljevala v furlansko in druga mesta, kjer se je utapljala v tokove večinskega italijanskega naroda in se tako vedno bolj zgubljala. To je bridka resničnost, ki kot Damoklejev meč visi nad usodo slovenske narodne skupnosti v Benečiji; proti njej se vztrajno, toda strpno borijo tisti, ki so čutili potrebo ostati to, kar so.

Lep, sončen jesenski dan je omogočil izletnikom, da so si pod vodstvom tovariša Izidorja ogledali dobršen del Benečije in njenih naselij. Posebna zanimivost teh krajev je vsekakor znamenita Landarska jama, ki jo v svoji epski pesnitvi omenja tudi naš pesnik Anton Askerc, ko opisuje beg slovenske kraljice Vide pred krvoločnim hunskim poglavarjem Atilo. V tej jami naj bi bila Vida po ljudski legendi našla zatočišče. Nova asfaltna cesta pelje vse do naselja Landar, jama pa je dostopna po lepi gozdni poti in kamnitih stopnicah vse do vhoda, ki je sicer zelo skrit in nedostopen. V notranjosti je stara kapela z umetniškimi slikami in lesorezi, delo znanega škofjeloškega mojstra, čigar ime in priimek na plošči so nedavno zazidali, da bi zakrili poreklo tega zgodovinskega kulturnega spomenika prednikov beneških Slovencev.

Vsa naselja, zlasti više v gričih, ki jih obdajajo vinogradi in kraški pašniki, na pogled sicer prikupna s svojo značilno kraško arhitekturo, podobno kot v kobarški okolici, delujejo na obiskovalca domače in srce ga zaboli, ko vidi, da so tako zapuščena. Goto vo je temu vzrok odsotnost ljudi, ki so po svetu.

Kot zanimivost ali bolje rečeno protislovje glede na razmere po slovenskih naseljih, velja omeniti izredno skrb oblasti za delovanje najodobnejših otroških vrtcev in osnovnih šol, kajpak samo italijanskih. Čeprav so tako vrtci kot šole edine sodobne in urejene stavbe, daleč prekašajo s svojimi zmogljivostmi realne potrebe prebivalstva, zato ni nič čudnega, če so ti prostori skoraj prazni. Najbrž ni treba imeti posebne domišljije za razmišljanje o vzrokih in namenih takšne skrbi, prav tako ne ob dejstvu, da je v št. Petru Slovenov že dolga desetletja deluje italijansko učiteljsko. Ta podatek je toliko zanimivejši, ko tudi v strnjem italijanskem prostoru — da ne omenjamo siromašnega juga — očitno zelo primanjkuje tako šolskih kot tudi otroških vzgojno varstvenih objektov in ne razadnje tudi prosvetnega kadra.

Zal nikjer v Benečiji ni opaziti slovenskih obeležij teh krajev. Vsi napisi in celo kracarje po zidovih so italijanski. Tudi na nagrobnih spomenikih so vsa slovenska imena in priimki poitalijaničeni. Ob tem tudi ni mogoče prezreti zadnjega ukrepa v št. Lenardu, izrazito slovenski občini: 25. oktobra, ob svečanem odkritju plošče na novourejenem grobišču 13 slovenskih partizanov, padlih 30. maja 1943 v neposredni bližini tega kraja, so oblasti prepovedale dvojezični napis, čeprav je bilo to prvotno dovoljeno.

Kljub takšnim razmeram, ki so bile še pred kratkim veliko bolj nevdružne za slovenski živelj, pa je za čudo vsa ta pokrajina ostala do današnjega dne naseljena izključno s Slovenci. Mnogi med njimi, zlasti starejši, tudi danes še ne znajo italijanskega jezika in se zato zatekajo po pomoč h kulturnemu društvu, če jim je treba predložiti ustrezen dokument v državnem jeziku.

Vzrok za »fenomen«, da je slovenska Benečija ostala tako strnjeno slovenska, je najbrž treba iskati v siromašnosti in odmaknjenosti teh krajev, kamor tuje priiske nikoli n' mikalo. Razen v Čedadu, kjer obratuje cementarna in majhne opekarne v št. Lenardu, ni v Benečiji nobenega industrijskega objekta. To je tudi eden od bistvenih vzrokov gospodarske zaostalosti in ogromnega števila ekonomskih emigrantov.

Po naseljih in vaseh Nadiških dolin ter po gričevju pod mogočnim Matajurjem, simbolom trdnosti slovenske etnične skupine, je še veliko zanimivosti in tudi težav, ki jih v matični domovini pre malo poznamo. Seveda ne kaže prezreti tudi vidnega zboljšanja, ki je nastalo z vse večjim sodelovanjem in odprtostjo med Slovenijo in deželo Julijsko krajino-Furlanijo. Posebno zadnje leto je bil sprito skrbnejše in zmernejše politike pokrajinskih oblasti dosežen znaten napredek, vsekakor pa je največji dosežek, ki so si ga prek svojih voljenih predstavnikov priborili tamkajšnji prebivalci, da so zdaj tudi uradno priznana slovenska narodnost. Toleranca in strpnost je prinesla med drugim tudi širše možnosti za kulturno-prosvetno delo in celo vladajoče stranke nudijo več možnosti za razvoj teh krajev. Nekateri prizadevni javni in kulturni delavci že razmišljajo celo o tečajih slovenskega jezika. Z dobro voljo oblasti bo sicer lahko še marsikaj storjenega, vendar tudi mi v matični domovini ne bi smeli pozabljati dolžnosti do svojih rojakov.

Marsikatera izletniška skupina, ki se napoti v Italijo, bi lahko svoj cilj usmerila tudi v te kraje, namesto da hiti na razne Ponte rosse, v Upime in Stande. Slovenski človek pod Matajurjem bo srečen in vesel, če bo videl na svojih cestah vedno več slovenskih avtomobilov in slovenskih gostov v prijetnih gostilnicah in trgovinah, kjer bo lahko govoril v svojem jeziku.

O vseh teh in še drugih problemih bi kazalo temeljito razmisliti predvsem v SZDL, ZB in v mladinskih organizacijah, ko bodo sklepali o smereh svojih izletov. Slovenske narodnostne meje bomo le tako lahko obdržali. To je tudi naša dolžnost!

Več pozornosti mrtvim

Še poleti smo pokopali starega komunista in nosilca Spomenice 1941 Alojza Selana iz Zgornje Siške. Po vojni je bil več let predsednik ZB, bil je tudi med ustanovitelji rekreacijskega centra v Mostecu. Zaradi vsega tega smo se od njega poslovili slovesno, pa tudi pogrebcev je bilo veliko število.

Napaka je bila v tem, da je nedeljsko »Delo« objavilo samo osmrtnico članov družine, ne pa osmrtnice družbenopolitičnih organizacij. Ta je bila šele v torkovi številki, torej dan po pogrebu. Zatorej mnogi niso vedeli, da gre za Selana, znanega revolucionarja, saj je ta priimek precej pogost.

Od Selana se je pred grobom poslovil samo en govornik. Zdi se mi, da bi tak človek kot je bil Selan, zaslužil več pozornosti. Naj bi bila torej dva govornika ali ce-

lo trije, ki naj bi se od njega poslovili v imenu vseh organizacij in organov, kjer je sodeloval.

Morda je najbolj nerazumljivo to, da se je sam Selan kot predsednik ZB vedno zavzemal za to, da bi naše ljudi pospremili v grob čimbolj slovesno. Ko pa je sam umrl, ga niso pokopali tako kot je zaslužil.

Zatorej predlagam:

ZB naj bi imela točno določeno, na koga naj se svojci obrnejo ob smrti vidnega borca. Ti naj bi pomagali družini pri organizaciji pogreba, pri objavljanju osmrtnic in pri iskanju govornikov.

EDO PODLOGAR,

Skrunilci spomenikov zaslužijo kazni

Ko prebiram naš list, katerega stalni naročnik sem, pa tudi »Našo obrambo«, berem spet in spet o skrunitvah spomenikov. Tako sem pred kratkim bral o skrunitvi spomenika na Bazovici, radio pa je poročal o podobnem dogodku v Dolini in še neke drugje, kje točno se ne morem spomniti. Vsi ti dogodki me delajo zelo živčnega in mi povzročajo skrb, kaj bo, če bo vedno več tega. Prav tako me skrbi, zakaj v javnosti vse premalo slišimo o takih in podobnih dogodkih, zdi se mi kot bi jih nekako prikrivali.

Tako sem zvedel, kaj se je pred dvema letoma zgodilo na pokopališču v Otlici. Tam stoji tudi spomenik šestčlanski družini Bizjak.

Dne 24. februarja 1943 so jo italijanski fašisti postrelili v domači hiši, nato pa so poslopje zažgali. V hiši so zgorela trupla Štefana in Brigite Bizjak, sina Milka njegova noseča žena ter dveletni vnuk Branko. Tako okrutno so se fašisti maščevali nad to zavedno družino, ker je bil drugi sin Slavko partizan.

Naslednje dni je preživela Bizjakova hči, ki ni živela doma, zbirala po pogorišču ožgane kosti. Pokopala jih je na Otlici, kjer so Bizjakovi po vojni postavili lep spomenik.

Zdaj pa slišim, da so neznani zlikovci ta spomenik že pred dvema letoma poškodovali. Sprašujem se, kdo so bili to? Ali so prišli čez mejo kakšni nekdanji fašisti, v kar močno dvomim, da bi si upali narediti kaj takega, saj v njih še vse preveč živijo strah pred našo budnostjo in odločnostjo. Pač pa sem slišal, da so bili storilci dijaki gimnazije iz Ajdovščine, seveda ne vsi, pač pa le nekaj objestnežev, po katerih ne smemo soditi vse mlade ljudi.

Vprašal sem nekoga, kaj je ukrenila ZZZB. Odgovoril mi je, da nekaj so, toda vse premalo. Namreč, nič se ne vidi, kaj je bilo to. Zato mislim, da je potrebno o skrunitvi obvestiti javnost. Zlikovce je treba kaznovati, spomenik pa popraviti. To zasluži mučenška družina, oziroma spomin nanje. Če pa krivci ne bodo kaznovani glede na ugledne starše, bo to prav na njih same slabo vplivalo in se bodo kasneje lotili še hujših reči.

ALOJZ VELIKONJA,

GOSTINSKO PODJETJE PARK — Lendava

Invalidom, borcem in rezervnim oficirjem priporočamo obisk Lendave. Dobro postrežbo in domače specialitete vam nudi:

PARK HOTEL — Lendava
TERMA — termalno kopališče Lendava

GRADBENO PODJETJE »GRANIT« SLOVENSKA BISTRICA

opravlja

vsa dela na visokih in nizkih gradnjah
Za cenjena naročila se priporočamo.

Pravna posvetovalnica

Invalidnina zaradi nesreče

Znano je, da imajo tisti, ki so postali invalidi zaradi nesreče pri delu, pravico do višje invalidnine kot drugi invalidi. Invalidska pokojnina znaša v primeru nesreče pri delu 85 odstotkov od pokojninske osnove, izračunane po predpisih za določanje invalidske pokojnine, vendar ne glede na zavarovančovo zavarovalno dobo oziroma skupno pokojninsko dobo. Zato je zelo važno vprašanje, ali je prišlo do invalidnosti zaradi nesreče pri delu ali ne. Zakon o invalidskem zavarovanju ima zato posebne določbe glede tega, kaj je smatrati za nesrečo pri delu.

Za nesrečo pri delu velja vsaka poškodba zavarovanca, ki je posledica neposrednega in kratkotrajnega mehaničnega učinka ali fizikalnega, kemičnega učinka, kakor tudi poškodba, ki je posledica hitre spremembe položaja telesa, nenadne obremenitve telesa,

nenadne spremembe fiziološkega stanja organizma, če je seveda takšna poškodba v zvezi z opravljanjem dela na določenem delovnem mestu ali v zvezi z določeno dejavnostjo. Prav tako se šteje za poškodbo pri delu poškodba, ki zadene zavarovanca oz. delovnega invalida pri praktičnih delih ali vajah med medicinsko ali poklicno rehabilitacijo. Za nesrečo pri delu se šteje tudi obolenje zavarovanca, ki je neposredna ali izključna posledica kakšnega nesrečnega naključja ali višje sile med delom oz. dejavnostjo, na podlagi katere ima oboleli svojstvo zavarovanca.

Gre torej za dogodek, ki ima neke škodljive posledice, potrebna pa je seveda vzročna zveza med dogodkom in posledicami. In pa seveda tudi vzročna zveza med poškodbo in opravljanjem določenega dela.

Za nesrečo pri delu pa se šteje tudi poškodba na redni poti od stanovanja do delovnega kraja in nazaj. Sodna praksa je to še razširila in velja kot nesreča pri de-

lu tudi poškodba, ki jo dobi delavec, ki redno, z dovoljenjem in vednostjo delovne organizacije odhaja domov k družini v drug kraj, na primer enkrat mesečno. Nadalje se šteje za nesrečo pri delu poškodba, ki zadene delavca na poti, da nastopi delo, ki mu je preskrbljeno, kakor tudi na poti, ukazani za izvrševanje službenih nalog. Za nesrečo pri delu se šteje tudi poškodba, ki jo pretrpi vajenec, učenec strokovne šole, študent med počitniško prakso ali oseba na prostovoljni praksi, ki ne dobiva plače.

Ne šteje pa se za nesrečo pri delu nesreča, do katere je prišlo, če je delavec na poti na delo ali z dela zašel stran z redne poti zaradi opravljanja zasebnih poslov. Krajše zadrževanje v lokalu se ne šteje za prekinitev poti. Pač pa se nesreča na poti na redni letni dopust ne šteje za nesrečo pri delu. Če delavec dela na državnem prazniku in se na tak dan ponepreči pri delu, je to kljub prazniku nesreča pri delu.

Popravek

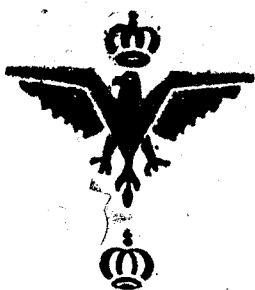
Tiskarski škrt se je v zadnji številki »TV 15« poigral s 4. odstavkom članka »Začele so se priprave na proslavo 30-letnice ljudske vstaje«. Tam je napisano, da je bila 1. proletarska brigada ustanovljena leta 1961, medtem ko vsi vemo, da je bilo to leta 1941.

V članku »Moje ime je Svoboda« na 13. strani pa mora stati v osmi vrstici drugega odstavka: »Napoleona III.« (namesto Napoleona II). V istem članku je dvakrat navedena za organizacijo italijanskih partizanov kratica ANFI namesto ANPI.

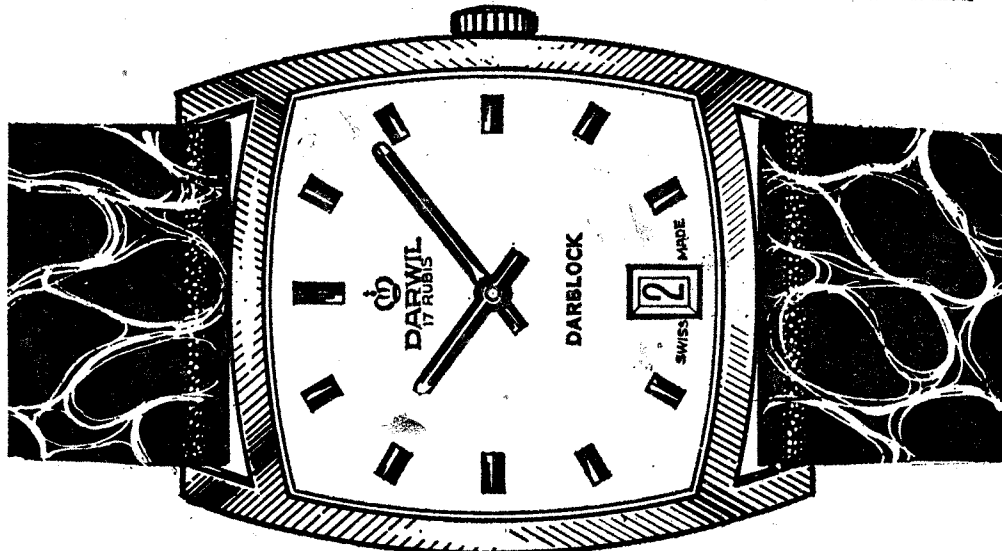
Pojasnilo

V članku »Savna v Siški«, obj. na 12. strani 45. številke »TV 15« je pomotoma naveden Viktor Rangus kot zdravnik, medtem ko zdravnik ni on, temveč njegova žena.

**Biseri
proizvodnje**

DARWIL

Lady 71

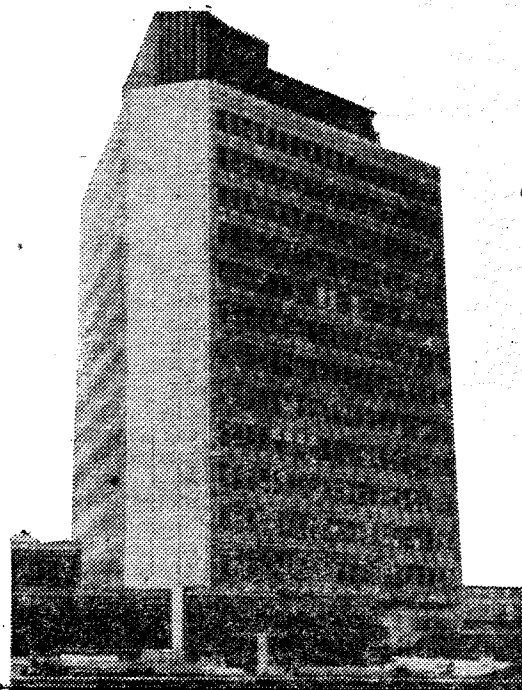
Lord 71

V vseh je vgrajen specialni mehanizem izredne preciznosti. Najnovejši pri urah DARWIL – vgrajen DARBLOCK, ki ščiti vsako DARWIL uro proti udarcem in pretresom. DARWIL Superavtomatik SNOW STAR cronometer je pojem eleganc in točnosti. DARWIL LORD 71 Special Flat DARBLOCK. DARWIL LADY 71 DARBLOCK ženska ura iz leta 1970. GENERALNO ŠVICARSKO ZASTOPSTVO

NUDIMO PO SVETOVNIH KONKURENČNIH CENAH NAJVEČJO IZBIRO NAKITA IZ 14, 18 IN 22 KARATNEGA KONTROLIRANEGA ZLATA.

Prodaja s posebno garancijo! Na zalogi vedno 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko kupite tudi v specializiranih trgovinah in veletrgovinah v Jugoslaviji. Servisi so v vseh večjih mestih Jugoslavije. DARWIL – TRST, PIAZZA S. ANTONIO NUOVO 4/I-II

Ljubljanska banka
nadaljuje tradicijo
zanesljivega bančnega servisa

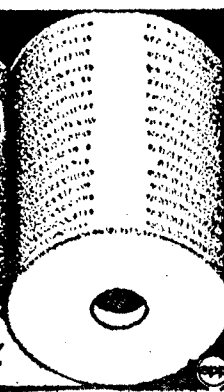

LJUBLJANSKA BANKA

**HIGIENSKA
PAPIRNA KONFEKCIJA**

Taloma

Sladkogorska
SLADKI VRH

Izdelujemo izdelke iz termoplastov in duroplastov za:

industrijo gospodinskih aparatov
industrijo jakega toka elemente iz
najkvalitetnejših termoplastov

elemente za proizvodnjo raznih akumulatorjev
razne plastične artikle za široko potrošnjo.

Vsi proizvodi so visokokvalitetni. Termoplastične izdelke po želji tudi galvaniziramo, kromiramo ali niklamo. Priporočamo se za naročila industrije in trgovske mreže. Zagotavljamo solidno kakovost, hitro dobavo in ugodne cene.

DRUGO PODJETJE • **METALPLAST** • BEOGRAD
TELEFON 7418 — BRIGADNI NASLOV METALPLAST BEOGRAD — TRGOVAČKI NAČIN PRI BOKI MARIBOR, STEV. 314-152

**COMET. UMETNI
BRUSI IN NEKOVINE**
ZREČE • SLOVENIJA • JUGOSLAVIJA
TELEFON: 7

proizvajamo:

umetne bruse za obdelavo kovin, jekla, naravnega in umetnega kamna, terace, orodja v magnezitni, bakelitni, šelakovi in smolni vezavi.

dobavljamo:

kalcitni, dolomitno moko in nekatere druge nekovine. —

Ne pozabite,
da je tudi vaš
nogam
potreben
počitek!

V VELEBLAGOVNICI
nama
LJUBLJANA
ŠKOFJA LOKA
KOČEVJE

SO VAM NA UBOJNO LEPE,
TOPLE IN UGOBNE

copate

ZA MOŠKE,
ŽENSKO
IN OTROKE

FRANCIJE

*Če gradite
pozrite na stroške!*

- PREDEN PRIČNETE GRADITI, OBIŠČITE TRGOVSKO PODJETJE »**GRAMEX**« LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10
- PREPRIČALI SE BOSTE, DA IMAMO NA ZALOGI BOGATO IZBIRO NAJRAZLIČNEJŠEGA GRADBENEGA MATERIALA.
- PRIPOROČAMO VAM NAKUP SANITARNE IN OBLOŽNE KERAMIKE IZ UVOZA PO KONKURENČNIH CENAH.
- OBIŠČITE NAŠA SKLADIŠČA V LJUBLJANI, NA LAVRICI IN VRHNIKI

Kulturni obzorik

Zanimivosti

KOZARA, eno največjih poglavij v epopeji narodnoosvobodilnega boja, bo dobila spomenik. Avtor idejnega osnutka, ki je na natečaju prejel prvo nagrado, je znan jugoslovanski kipar Dušan Džamonja. »To je projekt, ki na najbolj prepričljiv način izraža vse moralne in idejne vrednosti nosilcev drame in zmage na Kozari,« je dejal eden izmed tistih, ki so odločili o izboru najboljšega prispelega dela. (Na sliki: spomenik na Mrakovici)

FILM

Oksigen

Novi film režiserja Matjaža Klopčiča, enega izmed najbolj uveljavljenih se mlajših slovenskih režiserjev, napravljen po scenariju publicista in pisatelja Dimitrija Rupla, ter odličnega snemalca Rudolfa Vavpotiča, je avangardni film. To se pravi, da zametava stare, izhojene poti v filmski umetnosti in se drži novih, ki iščejo v svetu nov izraz za nove probleme. Film je eleganten, poln odličnih posnetkov, blestečega in intelektualnega dialoga. Do-

bil je številne nagrade, npr. zlato areno za igro, tretjo nagrado za režijo in še nagrado za kamero. Kljub naštetim lastnostim film ni dalan za širše občinstvo in ga kinematografi le s težkim srcem sprejmejo v svoj spored — saj vedo, da jim ne bo prinesel kaj prida dobička.

Film »Oksigen« nam predstavlja izmišljeno zgodbo o nekem zelenem otoku, ki mu grozi pohlep velesile in tehnizacije. Mladina se na tem otoku združuje v protestne hipijevske skupine, ki skušajo na političnem prizorišču spremeniti oblast. V okviru te zgodbe je vpeljena pripoved o zaljubljenem paru, izražena z na pol detektivskimi oziroma vohunskimi prviniami ter prepletoma s parolami in dialogi, ki podobno kot vsa zgodba nudijo možnost najrazličnejših razlag. To je torej film, ki si ga lahko vsak razlaga po svoje! Lahko ga razumemo kot željo neke generacije, da bi iz hipijevskih načinov protesta prešla v odkrite oblike upora, vsebino filma lahko povežemo z dogodki na Češko-slovaškem, lahko ga razumemo kot obravnavanje problema avtonomije napram unitarizmu, nekdo pa bo v njem dobil celo asociacijo poziva za neodvisno Slovenijo oziroma proti temu.

Umetnost, kot jo kaže Klopčičev »Oksigen«, torej nima neke končne vsebine in poslanstva neke resnice oziroma ideje, ki bi jo posredovala občinstvu. To je umetnost, ki očitno stoji na prepričanju, da takšne resnice ni moč najti in da se v tem zmedenem svetu lahko kvečjemu še vprašujemo in ugibamo oziroma postavljamo vprašanja in ugankke. Takšna umetnost torej obupuje nad svojim poslanstvom: nad tem, da bi lahko vplivala na ljudi, jih preoblikovala in jim nekaj dala. Se več, takšna umetnost nima niti želje, da bi bila sprejemljiva — to je umetnost za opek krog istomišlečih izbrancev! V literaturi imamo podobne pojave. Tovrstna pisana beseda je lahko izraz, da se neka ožja skupina ljudi čuti v splošni strukturi družbe odtujeno, je v nasprotju s temeljnimi moralnimi in idejnimi zakoni le-te, in se ne glede na družbo zapira v svoj krog ter izživlja v poglobljanju lastnega jaza, lahko pa je tudi zgolj posnemanje nekih tujih vzorcev oziroma hlastanja po neki vsebini zaradi snobizma oziroma mode.

Ne glede na zapisano pa se mi dozdeva, da zakoni, ki veljajo za avangardno prozo, kakršno je Dimitrij Rupel, ne morejo veljati tudi za filmsko umetnost. Film je delan za večji krog ljudi, saj so vanj vložena tudi večja sredstva. Zato mora biti film komunikativen, mora vsebovati sporočilo za široko občinstvo, lahko vsebuje visoke resnice, toda izražati jih mora na nedvoumno razumljiv način, ki omogoča čim intenzivnejši stik med avtorjem in občinstvom — podoben mora biti bolj dobremu govoru kot pa zapletenemu filozofskemu tekstu. Prav zato lahko trdim, da film »Oksigen« ni vprašljiv samo v tem pogledu, ampak so vprašljivi tudi kriteriji, po katerih je bil izbran scenarij oziroma so mu bila dodeljena sredstva. Več kot očitno je namreč, da film ne more imeti večjega odmeva niti pri nas niti v svetu. Mislim, da si filme s tako subjektivističnim odnosom do sveta lahko dovolijo kvečjemu avtorji velikega formata oziroma resnični geniji. Genija pa — kljub nadarjenosti in inteligentnosti — avtorja »Oksigena« nista, zato bi bilo prav, če bi se v prihodnje raje izognili takšnim tveganim poskusom — kar velja še posebno za Matjaža Klopčiča, ki je z dosedanjimi filmi dokazal, da je sposoben napraviti kaj več.

MILAN ŠTANTE

Nagrobnik borcu za pravice

Pred kratkim so na viškem pokopališču odkrili nov nagrobnik borcu za pravice in napredek goriških Slovencev, časnika Andreju Gabršku (1864—1938). Svečanosti ob odkritju spominskega obeležja, ki ga je dal postaviti Klub starih goriških študentov, so se udeležili številni kulturni delavci iz Slovenije in zamejstva.

Dokumenti na dražbi

V New Yorku so dali na dražbo 332 dokumentov o pokojnem predsedniku ZDA Johnu F. Kennedyju in njegovem ubitem bratu senatorju Robertu. Podpisano kopijo nekega govora iz leta 1961 so prodali za 600 dolarjev, podpisano knjigo »Profil hrobrostia« s štirimi pismi pa za 1.200 dolarjev. Na dražbi so prodali tudi pet pisem Leeja Oswalda, ki so ga označili za Kennedyjevega morilca.

Spomenik Naserju

Upravni odbor kairskega časnika »Al Ahram« je sprejel idejo znanega egiptovskega književnika Teufika el Hakima, da se na velikem trgu Tahrir v Kairu postavi spomenik nedavno umrlemu predsedniku Naserju. Spomenik bodo postavili s pomočjo prostovoljnih prispevkov Egiptčanov! Direkcija »Al Ahrama« se je odločila, da bo v te namene odvojila okoli 5.000 egiptovskih funtov — to je približno 12.000 dolarjev.

Branimir Janković Kragujevcu

Režiser filma »Krvava bajka«, ki je pred kratkim dobil diplomu mesta Kragujevca za uspešno ekranizacijo svojega filma, je le-temu poklonil »Veliko vrtnico Lidice« — priznanje, ki ga je na sedemnajstem filmskem festivalu v Karlovih Varih prejel film »Krvava bajka«.

Zanimanje za »Balado o trobenti in oblaku«

Sovjetska revija »Inostranaja literatura«, ki izhaja v nakladi 300.000 izvodov in obsega tristo strani, si zelo prizadeva seznanjati sovjetske bralce z literaturo petdesetih let in med njimi tudi s slovensko. Urednik te revije se je pred kratkim mudil v Ljubljani. Ob tej priložnosti je povedal, da je Kosmačeva »Balada o trobenti in oblaku« — izšla je v njihovi reviji — naletela med sovjetskimi bralci na izredno zanimanje in pozornost. »Zato nameravamo pripraviti srečanje pisatelja Cirila Kosmača s sovjetskimi bralci v Moskvi,« je dejal.

Bitka na Neretvi »protiverska«

V času predvajanja »Bitke na Neretvi« v Italiji je bilo nekaj časa vse v najlepšem redu. Nenadoma pa je močna katoliška distributivna mreža, ki ima 2.000 kinematografskih dvoran, dobila pismeni zahtevek, da film prepove. Obrazložitev: »Bitka na Neretvi« je — protiverska! Zahtevek je romal do vatičanske cenzure, od katere je — na veliko presenečenje tistih, ki so prepoved zahtevali — film Veljka Bulajića dobil zeleno lučko!

Hrup okrog »Vojakov«

Nemški dramatik Rolf Hochhuth je pred nedavnim v Frankfurtu pojasnjeval očitke, ki jih je v svojem delu »Vojaki« sprožil proti britanskemu premieru Winstonu Churchill. K temu ga je spodbudilo poročilo, da sta morala britanska gledališka producenta Donald in Ian Albery (v Londonu sta Hochhuthove »Vojake« spravila na oder) plačati visoko odškodnino pilotu letala, v katerem se je leta 1943 ponesrečil poljski general Wladyslaw Sikorski. Hochhuthovo delo je baje škodovalo dobremu imenu pilota E. M. Prchala, ki živi sedaj v ZDA. Kaže, da se hrup okrog »Vojakov« — čeprav je od krstne uprizoritve minilo že več kot tri leta — še dolgo ne bo polegel.

Beograd v NOB

V počastitev šestindvajsete obletnice osvoboditve našega glavnega mesta je beograjski zgodovinski arhiv organiziral simpozij »Beograd v narodnoosvobodilnem boju«, na katerem bo z znanstvenimi prispevki sodelovalo dvajset udeležencev.

NAŠI MOŽJE

Profesor Albin Belar

Rodil se je 21. februarja 1864 v Ljubljani, končal gimnazijo in univerzo na Dunaju ter postal profesor kemije in naravoslovja v Ljubljani. Belar se je še kot študent ukvarjal s seizmologijo pri profesorju Suessu, ko pa je leta 1895 potres prizadel Ljubljano, se je te svoje, že nekolikantj pozabljenе dejavnosti znova lotil z vso vnemo. Pokazala se je potreba po stalni potresni opazovalnici. Belar se je obrnil na Italijane, ki so že imeli potrebne priprave za beleženje potresov in leta 1897 je v kemičnem laboratoriju v Vegovi ulici namestil mali »valomer« tipa Vicentini. Tako je nastala prva seizmološka postaja v tedanji avstroogrski monarhiji.

Vendar Belar z italijanskimi napravami ni bil povsem zadovoljen. Zato je napravil seizmograf za merjenje navpičnih sunkov, ki se po njem imenuje »tipa Belar«. Ta naprava je bila dokaj izvirna in je pomenila za tiste čase velikanski napredek. Že med I. svetovno vojno pa je izumil seizmograf, ki ga je imenoval »Zlatorog« Eden teh seizmografov še zdaj deluje v Chebu na Češkem.

Belar pa ni samo ustanovil ljubljanske seizmološke postaje, ampak je prek nje organiziral celotno seizmološko službo po vsej Avstro-Ogrski. Prav tako je leta 1910 organiziral in opremil v Beogradu prvo seizmološko postajo na Balkanu.

Svoje raziskovalno delo je razlagal tudi znanstveni javnosti. Poznamo ga kot publicista, ki je bil celo dopisnik londonskega »Daily Maila« in japonske seizmološke revije. Izdajal je tudi posebno revijo o seizmologiji, seve v nemščini. Za sodelovanje je znal pridobiti vrsto strokovnjakov tiste dobe, tako domačih kot tujih, med njimi japonske, italijanske in švedske.

Belarjeve naprave je med I. svetovno vojno uporabljala tudi avstrijska vojska. Že eno leto pred vojno je avstrijska vlada na-

ročila Belarju izdelati pet seizmografov, ki jih je potem osebno v Ljubljani prevzel general Schüttenfeld, višji svetnik v avstrijskem generalnem štabu. Z njimi so kasneje, ko se je tudi na italijanskem bojišču bojna črta ustalila, iskali podzemne rove, ki so jih kopali Italijani. Topništvo je bilo namreč proti strelskim jarkom pogosto brez moči, zato so tako Italijani kot Avstrijci kopali proti nasprotniku podzemne rove, vanje vložili veliko količino eksplozivov in ga zažgali v nastalo vrzel pa takoj po eksploziji poslali jurišne čete.

Vojaki so podzemne eksplozije, nastale pri kopanju takih rogov, sprva odkrivali tako, da so postavili v svoje jarke na dno skledo z vodo. Kadar je voda vzvalovala, je bil to znak, da pod njimi kopljejo. Belarjevi seizmografi so to nalogo opravljal veliko bolje, saj so lahko določili kraj in globino rova s točnostjo do 10 me-

trov. Sam profesor Belar je s tehnično ekipo nekoč prišel v Štanjel na Krasu, da bi preizkusil svoje nove seizmografe tipa »Zlatorog«. Med poskusi je ta naprava zabeležila eksplozije pri gradnji neke ceste na razdalji 30 km.

Po I. svetovni vojni je odšel profesor Belar v pokoj. S tem je seizmologija pri Slovencih izgubila vodilno osebnost. Zato je počasi ta veda začela pri nas pešati, čeprav je Belar tudi kot upokojenec veliko dopisoval v razne strokovne revije te stroke. Sam Belar je bil ob koncu svojega življenja hudo bolan. Zatekel se je k prijateljem v Kočevje, pestila ga je paraliza z naglušnostjo in slepoto. Umrl je 1. januarja 1936 v Kočevju.

Belarjevi znanstveni dosežki so še zdaj veljavni, njegova odkritja so bila prva spodbuda za mednarodno izmenjavanje podatkov o potresih in odkritjih v zvezi z njimi

SLAVKO TARMAN

Dne 31. oktobra popoldne je veliko število Jeseničanov položilo cvetje in prižgane lučke na grobovih padlih borcev na starem jeseniškem pokopališču. Posebno lep je bil kulturni program, v katerem so sodelovali jeseniška godba na pihala, mladi recitatorji in mladinski mešani pevski zbor pod vodstvom prof. Janka Pribošiča.

Partizanska ljudska pesem

Po partizanskih poteh

Ko hodim po naših vaseh
na ustnah zamre mi nasmeh;
ko gledam te mračne sivine
žalost srce mi prešine.

Iz ruševin, ožganih tramov
strmi praznosta,
iz volih oken nekdanjih domov
zija samota.
Kjer rožmarin je na oknih dehtel
raste mah,
kjer v zimi je kolovrat brnel
ostal je strah.

Družina brez doma
po svetu roma.

Otroci se stiskajo materi v krilo
plašno zro njih oči,
strašno je zanje spoznanje teh dni.
Oče se v gozdovih bori.

A prišel bo čas za naš obračun.
Sovražnik, te stresa že mrz.
In hlapec njegov, ti zli vohun
kam skril boš tedaj svoj obraz?

PAVLA LEBAN

Zapisano 5. marca 1945 v Lokovcu pod
vtisom dogodkov ko je okupator bom-
bardiral Čepovan.

Vojaška veda in tehnika

Nadzorovanje vremena kot najhujše orožje

Neki viden zahodni meteorolog je v predavanju, ki ga je imel na univerzi v Sidneyu, zatrjeval, da se bo v 21. stoletju »nadzorovanje vremena« spremenilo v zelo nevarno orožje. Omenil je, da ZDA že sedaj iščejo poti in možnosti, kako naj bi ljudje nadzirali in vplivali na vreme. Če jim bo to uspelo, je mogoče posledice primerjati z uničevalno močjo hidrogenskih bomb.

Država, ki bi imela to orožje, bi lahko s povzročenjem naravnih katastrof in ciklonov uničila ali ohromila kako drugo deželo. Najnevarneje pa bi bilo, če bi skušali topiti led na tečajih. V takem primeru bi se morska gladina dvignila in morje bi potopilo velike površine kopnega.

Izpopolnjene sovjetske radiološke izvidniške naprave

Enote sovjetske civilne zaštite so dobile nove dozimetrijske naprave, ki se od prejšnjih povsem razlikujejo. Tako na primer radiometer-rentgenometer DP-S tehta le dva kilograma, torej več kot dvakrat manj od prejšnjega DP-12, medtem ko individualni komplet DP-2V tehta le pet kilogramov (prejšnji komplet DP-23 je tehtal 14 kg).

DP-5 je poglavitna naprava radiološke izvidništva in nadzorovanja radiološke kontaminacije ljudi, tehničnih pripomočkov, hrane in vode. Je univerzalen, saj nadomešča kar dva aparata: radiometer DP-12 in rentgenometer DP-2.

DP-2V pa je namenjen za merjenje individualnih doz ožarčitve v vojnih razmerah.

Radar, ki je za motnje neobčutljiv

V ZDA je začel delovati prvi tridimenzionalni radar, ki ne glede na motnje lahko samostojno spremlja svoj cilj. Radar so postavili na enem izmed havajskih otokov.

Avtomatsko strelišče

V ZDA so napravili povsem avtomatizirano strelišče za streljanje z vsemi vrstami pištol in pušk na razdaljah od 10 do 600 metrov. Vsebuje pa naslednje sestavne dele:

- tarče, ki so iz tako prožne gume, da jih lahko prebije na tisoče krogel, ne da bi jih bilo treba kaj popravljati. Luknje, ki jih prebijejo krogel, se namreč takoj zaprejo;
- oddajnike pod tarčami, ki ugotavljajo in ki prek kabla ali radia pošiljajo v sprejemnik zraven strelca podatke o doseženih rezultatih;
- sprejemnike, ki analizirajo prejete podatke o kraju in času zadetkov in ki jih sporočajo pred svetlobnih signalov;
- akustične sonde na orožju, s katerim se strelja, za ugotavljanje časa izstrelitve.

Poenostavljeni francoski metaskopi

Francoske oborožene sile so opremljene s fotografskim detektorjem, ki je namenjen za odkrivanje sovražnikovih infra rdečih naprav. Metaskop aktivirajo pred uporabo z dnevno svetlobo, kar lahko stane že po 30 sekundah. Metaskopi so zelo majhni (dolgi 12 cm, v premeru pa imajo le 5 cm) in lahki, saj tehtajo samo četrtil kilograma. Kljub temu je mogoče z njimi odkriti infra rdeči žaromet, ki ga uporabljajo za zbiranje padalcev, na razdaljah do dveh kilometrov, infra rdeče merilne naprave pa celo na večjih razdaljah.

Izpopolnjena ameriška zaščitna maska

Američani so svojo zaščitno masko M17, ki jo uporabljajo od leta 1959 dalje, precej izpopolnili. Nova maska ima posebne elemente, s pomočjo katerih vojak lahko pije tudi v primeru, če ima masko na obrazu, in prek katerih je mogoče dajati umetno dihanje ljudem, ki so jih zastrupili živčni plini.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Boj s tanki

Tank je na prvi pogled strašno orožje, zlasti pa v primerih, ko ga je mogoče uporabljati množično. Povsem brez moči pa je lahko pred partizanskim borcev, ki pozna njegove slabosti in ve, kdaj in kje naj ga napade. Članek o tem sta za NARODNO ARMIO napisala polkovnik S. Čerečina in major M. Stožinić.

Ceprav partizanske in teritorialne enote za boj z oklepnimi enotami niso posebej izurjene in čeprav to ni njihova najpomembnejša naloga, bodo imele pogosto opravka s tanki, ker se jim pač ne bodo mogle vselej izogniti ali pa jim bodo to ukazali.

Glede na organiziranost in moč naših teritorialnih sil in njihov pomen v splošnem ljudskem odporu je treba vedeti, da bo vsak okupator danes bolj kot včeraj in jutri bolj kot danes za varovanje osvojenega ozemlja in boj s partizanskimi in teritorialnimi enotami imel na voljo razen posebnih protipartizanskih enot tudi precejšen del operativnih enot. Organizacijski sestav sodobnih operativnih enot pa nam je tudi znan: klasične pehote tako rekoč ni več, pešaki pa so »zlezli« v oklep.

V vseh armadah spadajo tanki med najpomembnejša klasična bojna sredstva in zato so čedalje številnejši, njihove bojne lastnosti, s tem pa tudi način njihove uporabe, pa nenehno izboljšujejo.

TANKI PRIHAJAJO IZ ZRAKA

Toda v protipartizanskih akcijah uporabljajo posebne tehnične in taktične postopke, take, ki se najbolj ustrezajo temu načinu vojskovanja.

Tako na primer Američani v Vietnamu najčeseje uporabljajo oklepne transporterje in lažje tanke, medtem ko imajo srednje tanke za varovanje oporišč.

Ameriški vojaški strokovnjaki trdijo, da za boj s partizani zlasti ustrezajo lažja oklepna amfibijska vozila, ki jih je mogoče s helikopterji prevažati s kraja v kraj. To pomeni, da je treba na oklepna bojna vozila računati tudi tam, kamor zaradi slabih poti po tleh ne bi mogla sama prispeti. Tja pa pridejo — po zraku.

Iščejo univerzalno oklepno vozilo, ki naj bi bilo hkrati tank in oklepni transporter. V takem vozilu naj bi našlo zaščito kakih deset vojakov, vendar bi imelo tankovsko oborožitev, da bi lahko podprlo boj posadke, če bi morala zaradi nepretrdnega zemljišča zapustiti svoje vozilo.

Običajno mislimo, da večji del našega ozemlja ne ustreza oklepnim enotam. To pa ni povsem točno. Četrtnina našega ozemlja je ravnina, skoraj tretjina (29,4 odstotka) je ravnina z griči, katerih nadmorska višina ne presega 200 metrov, več kot polovica vsega ozemlja (52,8 odstotka) pa ima nadmorsko višino od 200 do 1000 metrov. To pomeni, da ima 82,2 odstotka vsega našega ozemlja nadmorsko višino do 1000 metrov.

Ti podatki nam utegnejo koristiti pri splošni oceni, v kolikšnem obsegu je naše ozemlje prehodno za tanke, nikakor pa ne za natančnejše analize. Območja, ki niso dostopna za tanke, so namreč tudi v ravnini (močvirja, gosti gozdovi) in na hribovitem zemljišču, po drugi strani pa je ponekod mogoče uporabljati oklepna vozila celo na planinskem zemljišču (vzdolž poti, na planinskih planotah, v dolinah itd.).

Na podlagi te kratke analize lahko ugotovimo dve:

1. Napadalčevih tankov ne smemo pričakovati le na fronti (čeprav jih bodo prav tam v največjem številu uporabljali proti našim operativnim enotam), ampak tudi na začasno osvojenem ozemlju (v oporiščih kot rezerve za intervencije, v patroljah, za spremstvo pohodnih in oskrbovalnih kolon itd.).

2. Napadalčeve oklepne enote bodo v vsakim dnu čedalje sposobnejše za premagovanje tudi nedostopnega zemljišča, ker jih bodo pošiljali tja po zraku. Potem takem se lahko pojavijo tudi tam, kjer jih sicer ne bi nikoli pričakovali.

Iz tega pa izhaja še tretji in za nas najpomembnejši sklep: partizanske in teritorialne enote morajo biti vselej pripravljene, da se spopadejo tudi z napadalčevimi oklepnimi enotami, kar pomeni, da so opremljene z ustreznimi protitankovskimi pripomočki.

IZ OČI V OČI S TANKOM

Večina partizanskih in teritorialnih enot bo imela lahko protitankovsko orožje, ki ga je moč prenašati (trombloni, ročni minometi, netržavni topovi, protitankovske rakete, protitankovske mine in razne vnetljive snovi). Vendar to ne pomeni, da ne bi imele nekatere teritorialne enote na dostopnejšem ozemlju tudi večje število protitankovskega orožja z večjim dosegom, natančnostjo in močjo, s katerim se bodo s sovražnikovimi tanki lahko borile tudi na večjih razdaljah.

Ker je orožje za boj s tanki iz neposredne bližine najmočnejše, si v kratkem ogledimo način njegove uporabe.

Kakšni so stvarni izgledi pešaka, oboroženega z lahkim protitankovskim orožjem, če se znajde pred tankom?

Tank je oborožen s topom in običajno še z dvema mitraljezoma. Streljati lahko začne že od daleč in nasprotnika lahko uniči, preden mu ta postane nevaren (ročni minomet začne streljati, ko je tank oddaljen 200 in manj metrov, tromblon pa pri razdaljah do 150 metrov). To pa se bo zgodilo le takrat, če tankisti odkrijejo lovec na tanke in če ti niso

v zaklonih. Brž ko pa se tank približa na razdaljo učinkovitega delovanja protitankovskega orožja, izgubi precejšen del prednosti, ki mu jo daje njegova oborožitev. Tankovska posadka ni več neranjljiva, zakaj mina iz ročnega minometla lahko prebije tankovski oklep na razdaljah do 300, tromblon pa na razdaljah do 200 metrov. To pomeni, da protitankovsko orožje lahko uniči večino sodobnih tankov.

Kes je tudi to, da je mogoče iz tankovskega orožja izstreliti na minuto več granat in krogel in je zato tudi večja verjetnost, da bo cilj zadet. Po drugi strani pa ima tudi protitankovsko orožje, če se oglasi iz bližine, 80–90 odstotno možnost, da njegove mine končajo v tanku. Ta možnost je sicer na papirju, toda dobro izurjeni in pogumni borci jo lahko tudi uresničijo.

Boj z oklepnimi vozili bo v vsakem primeru potekal v drugačnih okoliščinah in njegova uspešnost bo odvisna predvsem od lastnosti zemljišča. Najugodnejše za to je planinsko zemljišče glede na to, da je tam mogoča uporaba tankov običajno le vzdolž poti. V takih okoliščinah so najutrebnejši naslednji postopki: postavitve ovir, rušenje in miniranje posameznih cestnih odsekov in sotesk, ko skoznje pelje oklepna kolona. Najboljše rezultate bomo dosegli s protitankovskimi zasledami ob hkratnem rušenju. V zasedi so lahko borci, oboroženi samo z ročnimi protitankovskimi minometi, trombloni, protitankovskimi minami in razstrelivom. Napad iz zasede ima lahko obliko naskoka na oklepno kolono.

Ugodne pogoje nam v boju z oklepnimi enotami daje tudi poraščeno zemljišče tako v hri-

bih kakor tudi na ravnini. Tako zemljišče omejuje opazovanje in manevriranje s tanki, hkrati pa omogoča prikrito razporeditev protitankovskih sredstev v zasedah, zaseke in hitro premikanje pešakov.

Za boj z oklepnimi vozili so zelo primerna tudi naselja. Boj običajno poteka vzdolž ulic, ki jih ni težko zapreti in ko so v zasedah lahko majhne skupine borcev, oborožene s protitankovskim orožjem za boj iz neposredne bližine.

Boj z oklepnimi vozili na srednje hribovitem zemljišču je precej težavnejši kot na primer na planinskem zemljišču. Na ravninskem in valovitem zemljišču se tanki lahko premikajo tudi zunaj poti. To pa še ne pomeni, da se na takem zemljišču ni mogoče uspešno boriti s tanki. Zaseke je treba postaviti v vsehkih, na sedih ali na takem delu poti, ki pelje po grebenu (ob straneh pa so jarki, ki tankom otežujejo manevriranje), pa tudi ob rekah in potokih itd.

Ne glede na to, kakšno je zemljišče, je treba orožje za boj s tanki iz bližine tako v primeru protitankovske zasede kot pri naskoku vselej osredotočiti. To pa zato, ker oklepna vozila vozijo običajno dokaj hitro in se le malo časa zadržujejo v coni uspešnega delovanja protitankovskega orožja. Če znaša hitrost tanka ali oklepnega transporterja 40 km na uro, ima strelac pri ročnem protitankovskem minometu le 32 sekund časa. Za zanesljiv zadetek pa potrebujemo običajno 2–3 strele. To pomeni, da bi vsak tank moral hkrati obstreljevati po dva ročna protitankovska minometa, da bi v tem času lahko izstrelila 3–4 mine. To pa je za zanesljiv zadetek kar dovolj.

Dvojezično poveljevanje v Belgiji

ha, ki je pripravljen razumeti drug drugega.

Med obiskom je bil mednarodni občevelni jezik seveda francoščina. Vendar je bilo značilno, da je v mogočni mestni hiši v Antwerpnu tamkajšnji župan Craeybeck svojega jugoslovanskega gosta na mesto v francoščini raje nagovoril v angleščini. V Antwerpnu nasproh sem po cestah in na pošti, le s težavo našel ljudi, ki so mi bili pripravljeni odgovorjati v francoščini. Po njihovih pojmovanjih in sedaj pozitivnih predpisih je namreč na flamskem ozemlju uradni jezik flamsčina.

Ob vsej večji flamski vitalnosti, ki je v zadnjih letih povečala pritisk flamske podeželske jezikovne skupnosti na bolj mestno valonsko prebivalstvo, sem tokrat lahko za beležil tudi že nasprotni udar valonske trdoživosti v novi moderni stavbi valonskega gledališča v Bruslju, kjer je kultura že itak pretežno francoska, sem dejansko videl novo betonsko trdnjavo proti prodirajočim Flamcem.

Vsekakor so Flamci tokrat ob Titovem obisku pokazali zelo veliko pristranske pozornosti. Ali si lahko mislite, da so v Antwerpnu med slavnostnim kosilom jugoslovanskih gostov v magistratu z visokih lin mogočne katedrale s svojo znano zvončno igro intonirali celo internacionalo...

Posebej pa sem na trgu v Antwerpnu postal pozoren na poveljevanje v armadi. Medtem ko so vojaški godbi poveljavali v francoščini, je pehotni bataljon dobival povelja v flamsčini. Pozanimal sem se pozneje pri dveh belgijskih generalih, Romanu in Danloyu, in oba sta mi potrdila: v belgijski vojski imamo dvojezično poveljevanje, in to že na podlagi zakona iz leta 1938. Za vsako enoto velja poveljevanje v domačem jeziku; v Flandriji flamsko, v Valoniji francosko. Vsak vojak ima tudi pravico izbirati, v kateri jezikovni vojaški enoti bo služil svoj rok, kajti ko je neka enota flamska ali valonska, se jezikovno ne spreminja več. Seveda pa višji oficirji morajo obvladati oba državna jezika. Teoretično ima pravico do svojega nemškega poveljevanja zdaj tudi nemška manjšina, vendar jih ni niti za en bataljon. Od bataljona dalje nasproh je poveljevanje v načelu dvojezično, ker so tu enote že mešane, a v praksi se tu tudi neha neposredno ustno poveljevanje, pisмено so pa vsi akti itak v obeh jezikih. Pri tem so me še opozorili na značilno dejstvo, da so Flamci prodornejši v civilnih službah, medtem ko se v vojaške šole vpisuje sorazmerno več Valoncev. Tako so narodnostno sorazmerje Flamcev in Valoncev uravnoveša prav v armadi.

BOGDAN POGAČNIK

OBRATNO KOMUNALNO PODJETJE LENDAVA

izvršujemo komunalne usluge

Za cenjena naročila se priporoča delovni kolektiv.

Najboljše orožje med drugo svetovno vojno

Razne države so vedno proizvajale različne tipe orožja. Vsako izmed njih pa je spet plod dela cele vrste znanstvenikov in delavcev. Konstruktor, katerega ime nosi letalo, top ali puška, je vedno samo ustvarjalec približne oblike in osnovne zamisli.

Vsako, še tako do potankosti zamišljeno orožje ali oprema pa se znajde pred neprizanesljivimi sodniki, ko ga dobe v roke milijoni vojakov in ko mora z njimi skozi vse tegobe vojne. Navadno so najbolj preprosta orožja najbolj zanesljiva in taka potem postanejo skupna last več držav, preživijo poraze in zmage. Spominimo se primerov, ko smo pri nas priznali dobre lastnosti orožju naših sovražnikov enako kot orožju zaveznikov...

Se zdaj, toliko let po vojni, naša vojna industrija izdeluje bombo, ki je nastala precej let pred vojno in ki jo takrat izdelovali v Kragujevcu. S takimi bombami je bila oborožena bivša jugoslovanska vojska, kot vojni plen pa so jo imeli Nemci, ustaši in četniki. V desetletju elektronike, raket, netržavnih topov, tankov in jedrskega orožja je še vedno dobra ročna bomba, ki jo vrže vojak 20 do 40 metrov daleč in ki njena rušilna moč ne presega moči granate topa manjšega kalibra. Zakaj? Še vedno je vojakov pogum odločilen, še vedno velja-

jo Njegoševi verzi: Boje ne bije svetlo orožje, ampak junakovo srce...

Med zadnjo svetovno vojno, ko partizani niso imeli topov in minometov, so ročne bombe v rokah bombašev načrlo mesto težko orožje. Pred topovskimi granatami so se lahko sovražnikovi vojaki skrili v globoka zavetja pred ročnimi bombami pa niso bili nikjer varni. Partizanski bombaši so znali najti vsako pomanjkljivost v sistemu straž...

Poznali smo več načinov za vžig bomb, pa tudi več tipov bomb. Najhujše so bile tiste, ki smo jim pravili defenzivne in katerih površina je bila nasekana kot čokolada. Italijanske so eksplodirale ob padcu na tla. Brez dvoma je bil ta sistem dober, toda samo v določenih razmerah, drugje pa se je izkazal kot nezanesljiv. Nemške bombe so se vžigale ob potegu za žico, angleške in francoske pa ko si odstranil varovalko in sprožil vzmet. Rja in neprožnost materiala pri teh bombah sta bila vzrok številnih nesreč in zatajitev. Kragujevka, kjer je bi-

lo potrebno samo odviti pokrovček in udariti z vžigalno kapico po trdem predmetu, pa je delovala ob vsakem vremenu in kjer koli, rja ji ni škodovala.

Med številnimi mitraljezi, znanimi iz zadnje svetovne vojne, sta bila dva posebno znana. Eden nemški, drugi »zavezniški«. Tistega nemškega še zdaj proizvajajo naša vojna industrija, seveda nekoliko modernizirano. Ta je znani »šarec«. Razvil se je iz nemškega MC 36 (MG je kratica od Maschinengewehr, 36 pa pomeni letnico konstrukcije). Kasneje so naredili še MG 42 (spet 42 pomeni letnico konstruiranja). Zadnji je teoretično lahko streljal tudi po 25 krogel v sekundi, oziroma 1500 na minuto. Praktično pa je lahko v kratkih rafalih, s katerimi je strelcel tudi kaj zadel, izstrelil od 100 do 150 krogel v minuti. Lahko so ga polnili s trakom, v katerem so bili naboji speti s posebnimi vzmetmi. V posebnih bobnih so bili trakovi s 50 naboji. Kot težki mitraljez pa so ga lahko polnili tudi s trakovi po 250 nabojev. Posebni podstavek je omogočil, da je deloval kot težki mitraljez, oziroma protiletalski.

Kozmodromi v vesolju

Kapetan Veroslav Dimitrijevič je pred kratkim objavil v NARODNI ARMII članek, katerega vsebina se nanaša na razgovor sovjetskega znanstvenika Borisa Petrova z urednikom sovjetskega vojaškega lista LETALSTVO IN KOZMONAVTIKA o gradnji kozmodromov v vesolju.

Na vprašanje, »kaj je značilno za sovjetski program raziskovanja in osvajanja vesolja«, je akademik Petrov odgovoril, da gre za program, ki ima ustrezen cilj in postopek izvajanja. To je potrdil z ugotovitvijo, da se je osvajanje vesolja začelo z izstrelitvijo prvega Zemljinega umetnega satelita, nato pa so po zgodovinskem potu Jurija Gagarina prispeli do etape, ko že lahko mislijo tudi na orbitalne postaje in laboratorije za dolgotrajno bivanje človeka v vesolju. Razen tega so tu še načrti za nadaljnje raziskovanje vesolja (Meseca in drugih planetov Sončnega sistema). Kot drugo značilnost je akademik Petrov navedel razreševanje osnovnih problemov znanosti in tehnike s pomočjo sodobne fizike, ki odkriva nove elementarne delce.

Ko je govoril o pomenu vesoljskega raziskovanja, je Petrov poudaril, da je to usmerjeno na raziskovanje radiacijskega pasu, ionosfere in zgornjih plasti Zemljine atmosfere. Zelo pomembno je tudi Sonce in njegov vpliv na Zemljo, saj je znano, da aktivnost Sonca povzroča magnetne vetrove, moti radijske zveze, vpliva na Zemljino podnebje in podobno. Če pa upoštevamo še mnenje nekaterih znanstvenikov, da je med to aktivnostjo in mnogimi boleznimi pri ljudeh in živalih neka zveza, potem je očitno življenjski pomen raziskovanja Sonca za vse človeštvo.

»V katerih smereh poteka pri nas vesoljsko raziskovanje«, je bilo drugo vprašanje. Akademik Petrov je omenil tri smeri:

— Raziskovanje vesoljskega prostora v bližini Zemlje s sateliti, geografskimi raketami in vesoljskimi ladnjami;

— raziskovanje Meseca in drugih planetov;

— medicinsko-biološka raziskovanja in človekovi poleti v vesolje.

Akademik Petrov je nato poudaril pomen avtomatskih medplanetarnih postaj tipa »Luna« in »Zonda« za raziskovanje Meseca in medplanetarnega prostora, pa tudi uspešni polet »Venera-4«, ki je 18. oktobra 1967 priletela v Venerino atmosfero, od koder je poslala na Zemljo dragocene znanstvene podatke. Za polete v vesolje so uporabljali vesoljske ladje

tipa »Vastok«, »Vashod« in »Sojuz«. Pri tem je bil zlasti pomemben polet »sojuz« kot nov korak na poti proti vzpostavitvi orbitalnih postaj.

Iz odgovora na vprašanje »kakšnega pomena za razvoj znanosti nasploh, še posebej pa za razvoj kozmonavtične bodo orbitalne postaje«, je mogoče sklepati, da so na tem področju prišli v Sovjetski zvezi že zelo daleč. Akademik Petrov meni, da pomenijo orbitalne postaje novo etapo v razvoju kozmonavtične. Temeljne prve orbitalne postaje so položili 16. januarja 1969, ko sta se v Zemljini orbiti tesno spojili vesoljski ladji »sojuz-4« in »sojuz-5«. S tem je bila odprta pot za nadaljnji razvoj geofizike, astrofizike, astronomije, medicine, biologije in vesoljske tehnologije. Vzpostavljajo orbitalne postaje, pa je mimo tega zelo pomembno tudi za samo kozmonavtično. Orbitalne postaje bodo namreč postale kozmodromi — platforme, s katerimi bodo kozmonavti poleteli proti drugim planetom. Na orbitalnih postajah bodo vgrajevali v vesoljske ladje razne sisteme, kozmonavti pa se bodo tam pripravljali na dolgotrajne vesoljske polete. Na orbitalnih postajah se bodo kozmonavti »aklimatizirali«. Od tod bodo lahko vzdrževali zveze na velikih razdaljah, saj tam ni nobenih radijskih motenj, pa tudi ne vetrov in drugih prirodnih pojavov, ki sicer motijo delovanje zemeljskih postaj. Akademik Petrov kot posebnost omenja tudi možnost uporabe laserja, in sicer za vesoljske zveze na velikih razdaljah. Kaj takega na Zemlji zaradi razprševanja koherentnega sevanja laserskih žarkov v atmosferi ni mogoče uresničiti.

Znanstveniki že dolgo sanjajo o tem, da bi postavili raziskovalne naprave zunaj Zemljine atmosfere. Atmosfera jih ovira pri opazovanju zvezd skozi teleskope, fiziki pa ne morejo preučevati primarnih vesoljskih žarkov, ki zaradi atmosfere ne morejo prodre-

ti do Zemljinih tal. Dvigniti se nad naš planet, imeti ga vsega pred očmi in spoznati splošno sliko atmosferskih procesov na večjem delu ozemlja — to je bila in je še vedno vroča želja mnogih znanstvenikov, ki preučujejo Zemljo in njeno atmosfero. Za kaj takega je nujno potrebno transportno sredstvo v obliki močne rakete-nosilke. Z izpopolnjevanjem sistema za usmerjanje in s popraviljem smeri poleta s tal bo kozmonavtični odprta pot še k novim spoznanjem. To pomeni, da je znanstveno raziskovanje pogoj za razvoj vesoljske tehnike. Izpopolnjevanje raketno-vesoljskih sistemov pa z druge strani odpira nove možnosti za preučevanje vesolja in opravljanje čedalje bolj zamotanih poskusov v vesolju.

Zadnje vprašanje, na katerega je akademik Petrov odgovorjal, se je glasilo: »Ali lahko nakažete smeri kozmonavtične?« Ena izmed smeri, je dejal akademik Petrov, je vzpostavitev orbitalnih postaj, ki jim sovjetska znanost posveča veliko pozornost. Orbitalne postaje bodo razširile obseg znanstvenega raziskovalnega dela, razen tega pa bodo omogočile razvoj nove tehnologije proizvodnje specifičnih materialov in naprav.

Raziskovanje Meseca bodo nadaljevali tako z avtomatičnimi sondami kot z vesoljskimi ladnjami, ki bodo imele človeško posadko. Še vnaprej pa bodo za raziskovanje vesoljskega prostora in planetov Sončevega sistema uporabljali avtomatične naprave.

Mnogi znanstveniki poudarjajo potrebo po astro-fizikalnih observatorijih, ki bi bili precej daleč stran od Zemlje. V bistvu so to specializirane orbitalne postaje, namenjene za astronomsko opazovanje in raziskovanje. Med naloge kozmonavtične spadajo tudi vesoljske naprave za vzdrževanje zvez, navigacijo in meteorološke raziskave.

Nazadnje je treba še reči, da bo raziskovanje usmerjeno proti vzpostavljanju medplanetarnih vesoljskih ladij s človeško posadko, zakaj človek si želi stopiti na tla drugih planetov ne glede na podatke, ki mu jih bodo posredovale avtomatske naprave.

Naš bančni servis vključuje poleg ostalih bančnih uslug: vezane vloge, stanovanjska in kmetijska posojila, devizne račune in razne oblike namenskega varčevanja.

Vaša banka — vaš svetovalec v denarnih zadevah odslej LJUBLJANSKA BANKA

Fran Štaudekar:

Ob 50. obletnici plebiscita na Koroškem

Načrt je pripravil koroški »Heimatsdienst«, ki so ga meseca marca 1920 ustanovile organizacije »Kärntner Schulverein Südmark« (Koroška šolska družba južna marka), »Kärntner Abwehrkämpferbund« (Zveza koroških obrambnih borcev) in »Kärntner Landsmannschaft« (Organizacija koroških rojakov). »Heimatsdienst« je bila poverjena naloga, da vodi v deželi priprave in propagando za plebiscit. Vodstvo »Heimatsdiensta« je prevzel poznejši nacistični SS Sturmbannführer Maier Kaibitsch, vojni zločinec in pomočnik nacističnega gauleiterja Rainerja, duhovni vodja te organizacije pa je bil najvidnejši in najzaslužnejši »raziskovalec« koroške zgodovine in problematike dr. Martin Wutte, ki se mu imajo koroški nacisti in velenemški šovnisti upravičeno zahvaliti, da je v svojih številnih zgodovinskih publikacijah v svoji nemško-nacionalni zagrozenosti odlično potvarjal zgodovino koroških Slovencev. Koroški »Heimatsdienst« je po plebiscitu postal »specializirana strokovna institucija za reševanje slovenskega vprašanja na Koroškem«. Vodilo za njegovo delo je bila izjava takratnega deželnega glavarja Koroške dr. Arturja Lemischa, da se mora v času ene generacije prevzgojvalno delo na Koroškem končati in zapeljati, ki so glasovali, zopet pridobiti za nemštvo. Z drugimi besedami: ponemčiti koroške Slovence.

Med začetnimi akcijami »Heimatsdiensta« pod vodstvom Maier Kaibitscha je šteti naselitev 76 nemških kolonistov iz Nemčije, ki so prevzeli 3861 ha slovenske zemlje. Maier Kaibitsch je na zborovanju rajhovskih prisejencev v Celovcu leta 1931 izjavil, »da so naseljenici nemški pionirji na jugu velike nemške domovine«.

Pod vodstvom Heimatsdiensta je prišlo do vrste napadov na zavedne Slovence, sodnija pa je napadalce oproščala, češ da so zvesti sinovi domovine. Nobeno slovensko zborovanje ali prireditev se v prvih petih letih po plebiscitu ni moglo vršiti nemoteno, ker so vsakega razbile za to pripravljene organizirane nemške skupine. Namestnik deželnega glavarja Schumy je 25. marca 1929 celo izrecno pozval prebivalstvo, da je Slovence treba razgnati, če bi hoteli kje imeti zborovanje ali igro.

Na 30 utrakovističnih (dvojezičnih) šolah, namenjenih slovenskim otrokom, ni bilo po uradnih podatkih iz leta 1930 nobenega učitelja, ki bi znal slovensko. Nemški učitelj je zahteval od slovenskega otroka, da čimprej uporablja samo nemški jezik. Na učiteljsku v Celovcu ni bil sprejet noben Slovenec, ki zanj ne bi z gotovostjo vedeli, da se bo pred koncem študija obrnil v popolnoma nemško smer. Vsi učitelji v mešanem delu dežele so bili aktivno udeleženi pri germanizaciji. Leta 1934 so se določbe uredbe o utrakovistični šoli upoštevale le še na 7 šolah od 78. Povsod drugod so pouk slovensčine že skoraj popolnoma odpravili. Utrakovistična šola je postala v desetletju po plebiscitu orodje, s katerim se je položaj narodu zvestih Slovencev še poslabšal. (Veiter Th. Die Slowenen in Kärnten, 1936, stran 63—71).

Koroški »Heimatsdienst« je izvajal nad slovenskim prebivalstvom Koroške še vrsto sistematičnih nasilnih akcij, toda njihovega trdživega naravnega odpora ni mogel zlomiti.

7. NACISTIČNA OKUPACIJA KOROŠKE IN KOROŠKI SLOVENC

Leta 1938 je Hitlerjeva Nemčija okupirala Avstrijo in zasedla tudi Koroško. V resnici je bil to »Anschluss« Avstrije k nacistični Nemčiji, zakaj njeno prebivalstvo se je v ogromni večini pri glasovanju izreklo za priključitev k nemškemu rajhu.

Za koroške Slovence pa je pomenila nacistična okupacija koroške dežele pravo tragedijo. Že dejstvo, da so nacistični oblastniki na Koroškem takoj splošno priznali nacistom ljubo delovanje koroškega »Heimatsdiensta« in ga takoj vključili v sestavo nacionalsocialistične stranke in njenih raznarodovalnih načrtov, — saj na Koroškem niso imeli nobene močnejše in množičnejše organizacije, kot je bil koroški »Heimatsbund« — in da so postavili v prvo koroško nacistično vladno poslovodno te organizacije Maier Kaibitscha, je dalo slutiti, da bodo nacisti sedaj brezobzirno izvedli načrt »Heimatsbunda« za popolno iztrebljenje koroških Slovencev z njihove rodne zemlje. S tem se je začela izpolnjevati izjava nekega nacističnega poslanca v koroškem deželnem zboru predstavniku koroških Slovencev dr. Francu Petku, da bodo nacisti po prevzemu oblasti politično in fizično likvidirali koroško slovenstvo. (izpoved dr. Franca Petka na procesu proti Maier-Kaibitschu 1947. leta; imena dr. Petek takrat ni omenil, prejkone pa je bil to Hugo Herzog). Takrat so dobila svoj dokončni izraz tudi skoraj dvajsetletna prizadevanja »Kärntner Heimatsdiensta«. Ta organizacija je bila sicer pod nacistično vladavino čez noč formalno razpuščena, dejansko pa je še nadalje obstajala, bila vključena leta 1939 v nacistično stranko pod imenom NS Gaugrenzndamt in pod istim vodjem Maier-Kaibitschem, ki je dobil za svoje narodno politično delo tudi druga priznanja: tako je postal član prve koroške nacistične vlade dne 11. marca 1938. Skupaj z drugimi člani vlade je bil sprejet tudi v SS s činom, ki je ustrežal njegovemu nekdanjemu činu rezervnega majorja.

Ko je decembra leta 1941 koroški gauleiter dr. Friedrich Rainer prevzel vso oblast na Koroškem, je združil v Maier-Kaibitschevih rokah vse dotedanje narodnostno politične referate. Tako je dobil Maier Kaibitsch od najvišje nacistične oblasti v deželi popolno oblast nad življenjem koroških Slovencev.

To pooblastilo je Maier-Kaibitsch proti koroškim Slovincem temeljito izkoristil. V sporazumu z Uradom državnega komisarja za utrditvev nemštva v Berlinu (Reichsamt für die Festigung des deutschen Volkstums) je napravil načrt za izselitev koroških Slovencev v nemška nacistična taborišča in za naselitev Nemcev iz Reicha ali »volksdeutsche« na njihova posestva. Po temeljiti pripravi je začel načrt izvajati sredi aprila 1942. Dne 14. aprila tega leta je bilo iz Koroške izseljenih nad 400 (vsega skupaj je bilo med drugo svetovno vojno izseljeno nad 700 koroških Slovencev s preko 3000 družinskimi člani) slovenskih, večinoma kmečkih družin. Selitvam koroških Slovencev so se pridružili drugi zločinci Maier Kaibitscha in njegovih nacističnih tolpa. Začelo se je krvavo preganjanje vsega ostalega slovenskega prebivalstva v deželi. Razpustili so vse politične, kulturne in gospodarske organizacije Slovencev in njihovo premoženje zaplenili. Zaplenili in izropali so tudi vsa posestva izseljenih Slovencev, na njihova posestva pa naselili zagrozeno Nemce. Nacisti so se krvavo znašali nad nezaščitenim ljudstvom na podeželju. Zapirali so jih »na tekočem traku«, jim zažigali domove, streljali talce in osumljence in žive metali v goreča poslopja.

Mile Pavlin **SKRIVNOST SIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Nazadnje sem bil pripravljen tudi na izdajo službenih skrivnosti, samo če bi me zaradi tega katera uslišala, pa ni bilo nobene take.

Nazadnje sem oprezno začel poizvedovati, kaj je z mojimi ljubicami iz vojnih časov. Oni dve izpod Pohorja, blondinka in črnolaska, ki sta me poznali in sta vedeli, kako je z menoj... Črnolaska je izginila ob koncu vojne z nekim vojakom v Avstrijo, blondinka pa je zbolela za jetiko in zdaj v nekem zdravilišču čaka konca. Pa tistih pet pičuk na Pohorju? Doma je ostala le najstarejša, omožila se je takoj po koncu vojne z nekim partizanom, vsako leto ima novega otroka, druge štiri pa so se razlele po vsej državi. Eno je poročena z nekim oficirjem v Dalmaciji, druga v Ljubljani, tretja pa se je poročila s kmetom, dobila sta zemljo v Banatu in odšla tja, četrta je poročena nekje na Primorskem z nekim nekdanjim partizanom. Spet nič, sem si mislil, nesramnice nemarne, kako hitro so se poročile...

Bil sem že na meji obupa, ko sem dobil skrivnostno pismo. Naslov je bil napisan z žensko pisavo, okroglo, pismo je bilo odišavljeno in okrašeno z rožicami. Neznana oboževalka me je vabila na sestanek. Spoznal jo bom po veliki rdeči vrtnici, ki jo bo nosila v roki. S tako sladkimi besedami je hvalila mojo moškost, za katero je slišala od mojih starih znancev, da bi najraje poskočil od veselja. Pisala mi je, kako že dolgo trpi zaradi svoje ljubezni, zdaj pa ne more več, zato je premagala ženski ponos in mi napisala, kaj jo muči. Spoznala me je na cesti in se pri priči

349

zaljubila vame tako kot še nikoli v nobenega moškega. Potem je poizvedovala o meni, zvedela, kako sem nesrečen in osamljen. Živi v skromni sobici v predmestju in si vroče želi ljubezni, ki bi se ji takoj vsa predala.

Sprva sem podvomil, če ne gre spet za kako potegavščino ali za muho prismuknjene pubertetnice. Toda imel sem občutek, da ga piše zrela, nesrečna ženska, zato sem šel na kraj, kjer naj bi se spoznala. Znašel sem se na vogalu dveh ulic in čakal. Ljudje so hodili mimo, nekateri so me gledali in nazadnje se mi je zdelo, da se nekateri tudi smejejo. Posebno nekaj deklet je kar zijalo vame, hihitale so se in si nekaj šepetale. Le vrtince ni imela nobena v rokah. Obrnem se...

Na nasprotnem voglu stoji grbasta starka, vsa siva v obraz in nemarno napravljena, predvsem pa precej natrkana. V rokah drži veliko rdečo vrtnico...

Podivjal bi od jeze. Planem proti smrkiljam, ki se mi smejejo udarim prvo z vso močjo v obraz, druge se razbežijo. Grbasta gnusoba pa zija vame in se mi reži. Zdaj jo poznam. Slaboumna je in vedno pijana, nekoč se je vdajala vsakomur, ki je hotel, celo plačevala je moške. Zadnja leta je ali v zaporu ali v bolnišnici, le redkokdaj na spomlad ali poleti pride za nekaj tednov med ljudi. Začnem jo spraševati, kdo jo je nagovoril, naj pride sem z vrtnico, pa še bolj neumno zija vame, ne spravim iz nje niti besedice.

Strahotno sem užaljen in jezen. Ležem v posteljo in pijem zganje, da bi utopil svojo boleost in nemoč. Malo je manjkalo, pa bi se zastropil, dva dni ne pridem k sebi, pil sem samo vodo. Proti večeru so me prišli obiskat tovariši, zanimali so se, kaj mi je. Rekel sem, da sem se najbrž zastropil s pokvarjeno hrano, naslednjega jutra grem

350

spet v službo, čeprav mi je slabo. Pošljejo me k zdravniku, ki je nasedel in mi verjel...

Čez kak teden spet pismo, podobno prvemu. Malo je manjkalo, pa bi ga neprebrano raztrgal in vrgel v peč, toda z radovednostjo, kakšno potegavščino so si frklje spet izmislile, ga le odprem in preberem. Polno je lepih besed in sladkih obetov, spet me ženska vabi na sestanek. Sklenem, da bom šel tja, toda skril se bom in opazoval, kaj bo tam. Morda bom zasačil pokvarjenca, ki se norčujejo iz moje nesreče, in obračunal z njimi. Našel sem si primerno vežo in opazoval cesto pred seboj skozi rezo v vratih.

Kako sem se začudil, ko sem res zagledal čakati na dogovorjenem kraju čedno napravljeno žensko srednjih let, sicer že precej odcvetelo in nekam čudaškega vedenja. Razveselil sem se in že sem bil pri njej. Vprašal sem jo, če čaka mene.

»Da«, je odgovorila in me milo pogledala, se nasmehnila in rekla: »Pojdite z menoj, nekaj vam bom pokazala.«

Šla sva proti predmestju, nato sva zavila med njive in travnike. Ves čas je pomembno molčala, jaz pa sem ugibal, kaj naj to pomeni. Na samotnem kraju pa je obstala in se brez besed začela slačiti. V hipu je stala pred menoj popolnoma gola. Ko sem jo videl tako, sem začutil v sebi strahotno napetost in bes, planil bi proti njej, pa sem se spomnil, da sva vseeno zunaj in da utegne priti mimo kdo, ki bi me spoznal. Zato sem čakal, toda že se je moj odpor krmal. Končno, naj me vidi, kdove kdaj bom spet imel takšno priliko. Če me odkrijejo, prava reč...

Ona me je tudi gledala, nato se je obrnila in začela plesati po zvokih neslišne glasbe. Vedno bolj razbrzdano se suče, zame se sploh več ne zmeni. Strmim in ugibam, kaj to pomeni. Končno se zgrudi na tla in obleži. Skočim k njej, vseeno

351

mi je, če naju kdo vidi, tedaj pa zapiha kot mačka in se začne braniti divje kot tiger. Spet ostrmim nad tako čudnim vedenjem, pričakujem iz njenih ust besede odpora, dočakam pa tele besede:

»Pleši, moj princ, pleši! Mar ne slišiš, kako lepo godejo angelci?«

Jezen sem, podivjal bi in jo zmlal. Spet so me potegnili, mi podtaknili blazno žensko. Naj zdaj tudi jaz nag plešem v gozdu kot kak favn z ninifo? Morda naju kje opazujejo in se bodo smejali. Stečem, da bi jih našel, pripravljen sem streljati, potegnem pištolo, toda niti blizu niti daleč ni žive duše. Noči se, vrnem se, da bi videl, kje je blazna ženska. Morda bi vseeno, saj ni razlike med pametno in blazno...

Ne najdem je več, pobrala je obleko in izginila, kot bi se vdrla v zemljo. Odpravim se nazaj proti mestu, spotoma kužem načrte, kako bom razkril nesramneže in obračunal z njimi. Najprej bom z njimi surov, pretepal jih bom, naj me kar zatožijo. Kasneje jih bom tožil. Toda če so med njimi moji tovariši? Najprej moram najti to blazno žensko in jo izprašati.

Vrnil sem se na svoje stanovanje in se spet napil, samo ne toliko kot prvič. Zjutraj sem začel poizvedovati, kakšna ženska je to. Kmalu sem zvedel. Bila je v nemškem taborišču, po poklicu je bila študentka. Delali so na njej poskuse, menda je bila celo v javni hiši. Zato se ji je zmešalo. Spomnil sem se Irene. Kakšno naključje, sem pomislil.

Po vojni so jo že večkrat zdravili, nazadnje si je vtepla v glavo, da bo postala filmska igralka. Zato skuša zapeljati vsakogar, za katerega misli, da je pri filmu.

Poiskal sem jo na domu, da bi morda od nje kaj več zvedel. Stanovala je z materjo, brat se je odselil, ker ni mogel zdržati doma. Ni me več

352

poznala. Ko sem jo vprašal, zakaj me je čakala, je rekla, da so ji sporočili, da pride mimo tak in tak človek, ki je slaven filmski režiser iz Amerike, in mu mora pokazati, kako lepo telo ima in kako zna plesati.

Kdo ji je to ukazal? sem jo vprašal. Omenjala je zdaj tega, zdaj onega, potem vse zanimala in nazadnje rekla, da se ji je v sanjah prikazal sam Hitler, ki jo je obiskoval že v taborišču, ter ji povedal zame. Ustrašil sem se tega namiga, da ni morda v ozadiju kakšna provokacija, toda kdo bi mogel razvozlati njene blodnje.

Od nje sem odšel slabe volje, ne da bi kaj opravil, pa še mati me je grdo gledala, češ zaradi vas je izgubila zdravje, zdaj pa ji še ne daste miru. Samo to sem lahko ukrenil, da sem naročil, naj pri vsakem pismu zame napišejo, kdo ga je poslal. Sklenil sem, da bom odslej neskončno previden...

Pričakoval sem namreč nove poskuse, da bi me potegnili. Ni mi bilo treba dolgo čakati. Nihče mi ni pisal, neka ženska me je klicala kar po telefonu, naj jo počakam popoldne v kavarni. Rekel sem ji, da se ne pustim več vleči za nos in da naj mi pove ime, priimek in naslov. Brez oklevanja mi je ugodila, zapisal sem si vse in takoj začel ugotavljati, kdo je.

Ločena, stara trideset let, sem ugotovil po kartoteki. Po sliki za osebno izkaznico precej čedna. Toda ali ni namesto nje v njenem imenu govorila katera druga? Med vojno je bila na naši strani, drugače pa je pogosto menjala ljubimce. Kaj naj naredim? sem ugibal. Nazadnje sem sklenil, da jo obiščem doma in ugotovim, če ne gre spet za potegavščino.

Šel sem, še preden sva bila zmenjena za sestanek v kavarni. Našel sem jo v domači halji, pravkar je bila vstala, dopoldne je bila v službi in

353

že se je pripravljala za odhod, se lepotečila in likala obleko. Nisem se zmotil, ko sem o njeni zunanosti sodil po sliki v kartoteki. Tudi stanovanje sem si ogledal. Lepo je bilo opremljeno, čisto in pospravljeno. Mimogrede je potožila, da so ji vsilili kar dva podnajemnika. Povedala je tudi, da ima nekaj let staro hčer, ki spi v kuhinji na zofi.

»Ste me res vi dopoldne klicali?« sem jo vprašal, ko se je začudila, po kaj sem prišel.

Takoj je priznala in vprašal sem jo, zakaj.

»Smilite se mi, ko ste tako sami in nesrečni, ljudje pa iz vas brijejo norce. Vse mesto že govori o tem, kako so vas že dvakrat naplahtali, baje so imeli vmes prste vaših kolegi iz službe. Mislila sem si, človek je sam, jaz prav tako, zakaj se ne bi dogovorila in si drug drugemu pomagala...«

Zaprepaden sem. Gledam jo, zdi se mi odkrita in poštena. Spomnim se podatka, da je ločena, zdaj vem, da ima hčer. Stanovanje je lepo in pospravljeno. Zakaj mojše zapuščajo take žene, pomislil. Naj jo vprašam, zakaj sta se ločila?

Najraje bi kar ostal pri njej, čeprav je starejša od mene, čeprav ima otroka z drugim. Mar ne bi bilo najbolje, če se oženim in končam svoje tavanje po svetu, svoje nesreče z ženskami? Najbrž me tudi ona skuša zvabiti v zakon, se morda z mojo pomočjo znebiti podnajemnikov, kdo ve? Potem bi se me morda odkrivala...

Sklenem, da jo bom počasi otipal in šele nato naredil načrt, kako bom z njo vnaprej. Hlinim se ji, kako sem srečen, občudujem njeno lepoto in veliko sprašujem. Vprašam, kje je zdaj njen bivši mož in zakaj sta se ločila. Pozabi vprašati, kje sem zvedel, da je ločena, morda si tudi misli, da lahko dobim v kartoteki prebivalstva podatke za vsakogar.

Mož je bil pijanec in ženskar, lenuh, postopač,

354

kvartopirec, nazadnje pa je izginil kot kafa in zdaj sploh ne ve, kje je. Nak, sem si mislil, tako slabi ljudje so sila redki. Toda zakaj je postal tak?

Spomnil sem se ga. Bil je trgovski potnik, vedeli smo, da zdaj živi v Skopju. Veljal je za delovnega, sposobnega človeka, ljudje so govorili, da mu je žena pila kri, zapravljala in ga počasi uničevala s svojimi izbruhi. Nazadnje mu je bilo vsega dovolj, pobral je šila in kopita, se preselil na drugi konec države in se tam zaposlil. Oženil se še ni, tako ga je po dosedanjih izkušnjah tega strah.

Zato sklenem, da bom s to žensko previden, da se ji ne dam ujeti. Sprašujem jo, kako živi...

Podnajemniki slabo plačujejo, mož ji ne pošlje za otroka prav nič. Doma včasih kaj zašije, zasluži tudi slabo, ker je v tovarni navadna delavka. Pisano jo pogledam, pojasnji mi, da ni hodila v šolo, ker je bila vojna, potem pa se je poročila in ostala doma. Sam si mislim drugače. Vem, da so mnoge ženske iz nekdanje boljše družbe mislile samo na poroko in se niso nič naučile. V mislih računam, koliko je bila stara, ko se je začela vojna, in ugotovim, da je že zdavnaj končala šolo. To je ena izmed tistih, ki so imele lepo doto ali pa so nanjo računale. Doma so gospodinjile, moške pa so hodili svoja pota.

Past mi nastavlja, ugotovim, in se začnem izmikati. Sklenem, da bom pač skušal doseči pri njej svoj cilj, nato pa se bom že kako izmazal. Povabim jo s seboj v kavarno in mimogrede omenim, da se bova morala temeljito spoznati, preden bi se poročila. Pogled mi nehoti uide k postelji, lepo postelani in vabljivi. Opazi in reče:

»Veste, gospod, jaz sem pošena ženska. Že pri prejšnjem možu nisva imela pred poroko nič takega, kar zdaj počenja mladi vsevpred. Tudi po poroki sem bila možu ves čas zvesta in še po ločitvi nisem imela nikogar, čeprav bi ga lahko, saj

355

sem bila prosta in stanovanje imamo pripravno za take reči. Koliko se jih je podilo za menoj, mislili so, da ji bom lahek plen, pa sem vztrajala v zglednem življenju! Tudi zdaj ne maram imeti z vami nič, dokler ne bova poročena.«

Prismoda, si mislim, in ji navdušeno pritrujem. Tako si kot so druge malomeščanske gosi. Samo če nihče ne vidi, pa pobežljajo kot krave na planini, če začne mednje mlad bik. Kdove koliko se jih je že valjalo po tej postelji, le pred menoj se delaš lepo in čisto, da bi me ujele, pa me ne boš! Poznam take! Ko te stisnem, boš podivjala in pozabila na svoje sklepe. Nekaj časa boš moja, potem pa...

Rekel pa sem:

»Saj ničesar od vas ne zahtevam, draga gospa. Vsaka reč ob svojem času. Zakaj bi prezgodaj polizali med?«

Mislil pa si: Nikoli se ne bi ženil, dokler ne vem, s kom imam opraviti. Saj so na svetu tudi lene, hladne ženske, možu v nesrečo in sebi v napoto.

Nekaj časa molčiva. Vem, da sva že pri tistem, kar se utegne za oba dobro končati, čeprav tega ne želiva. Jaz bi se izdal, kako zelo sem potreben ženske, da kar norim in divjam, ona pa, da mi je lagala in da se me tudi ona želi. Ali pa sva tam, kjer nasprotnika drug drugega ocenjujeta in si iščeta slabe točke.

Končno sva napravljena. Napotiva se proti kavarni. Spotoma najmanj dvajsetkrat slišim, kako je pošena ženska in da gre z menoj samo zato, ker mi zaupa, da sem pošten in vzdržen. Povrhu je bolje, da naju vidi v kavarni, ne pa doma, kjer bi kdo utegnil celo pomisliti, da počenjava kake nespodobnosti.

Njeno govorjenje mi začne že presedati, jezim

356

se, da bom moral čakati kdo ve kako dolgo, preden bom dosegel svoj cilj, toda previdno molčim. Primerjam jo z grbasto staro, ki je držala v rokah vrtinco, in tisto zmešano nesrečnico. Tudi ta je najbrž po svoje prismojena, si mislim. Hodim ob njej smrtno resno in modro molčim. Končno sva v kavarni.

Vsi se obrnejo proti nama, ko vstopiva, že požanjam posmehljive poglede in vidim, da nekateri drugim šepetajo. Za hip me obide ponos, češ naj vidi, da sem si tudi jaz našel žensko. Če je res, da je bila za vse trd oreh, zame ni. Poiščem mizo, jo povabim naj sede in vprašam, kaj bo pila. Pravi, da ji je vseeno, alkoholnih pijač da ne pije, ker se to za žensko ne spodobi. Natihem se jezim in si mislim, da najbrž leta tudi v cerkev. Če bi se poročila z menoj, pa bi postala na vsem lepem najbolj zagrizena brezverka. Naročim steklenico najdražjega, naj vidi, kdove kdaj se ustnicami. Ves čas molči kot riba, negibna je in zija nekam v kot. Najraje bi jo spodil od mize, pa me teši upanje, da bo doma drugačna. Toda zakaj ne pije? Najbrž zato ne, da bi lahko obvladala svojo strast...

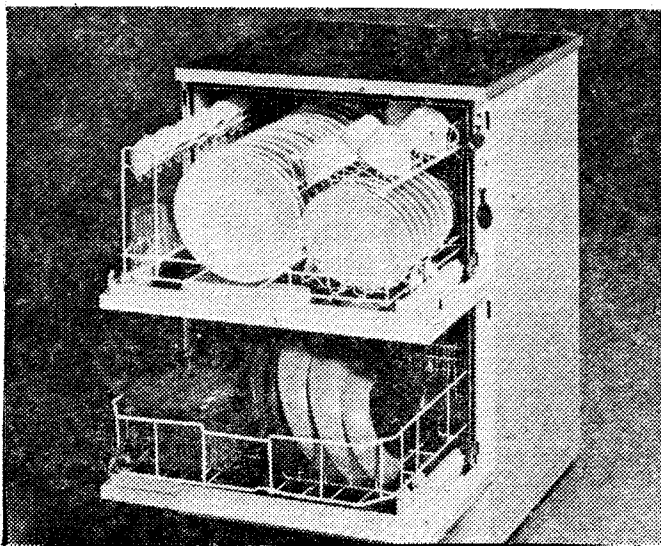
Zvrčam vase kozarec za kozarcem, jezik se mi začne zapletati. Ona pa mi že pridiga, da ne bom smel piti, ko se bova poročila. No, v lepo kašo bi padel, če bi se pustil ujeti. Upam, da bom smel vsaj jesti... Najbrž je tudi v postelji kot hlod...

Da bi razbil dolgočasje, jo začnem spraševati o njenem dotedanjem življenju. Vsako besedo moram vleči iz nje. Nazadnje je steklenica le prazna in niti preveč pozno ni, čeprav večkrat pogleda na uro. Predlagam, da bi šla domov. Zdaj bom videl, koliko je ura...

candy

BRAVA 8/4

Za družine od 4 - članov
Stroj za pomivanje posode -
najnovejša izvedba

ZASTOPSTVO INOZEMSKIH TOVARN IN KONSIGNACIJE

tehno union

LJUBLJANA, VOŠNJAKOVA 5

TELEFON komerc., uprava in računovodstvo
h. c. 320-855, skladišče 57-490, 57-498

Turistična organizacija za rekreacijo,
izletništvo in letovanje delavcev
LJUBLJANA, Masarykova 14

PO KONKURENČNIH CENAH PRIREJAMO IZLETE IN
POTOVANJA:

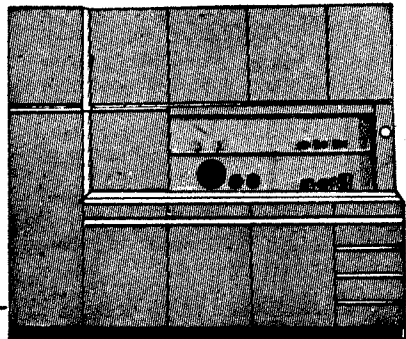
V ČASU PRAZNOVANJA DNEVA REPUBLIKE prirejamo potovanje z avionom v EGIPT, z ogledom največjih znamenitosti te prijateljske dežele ob reki NIL. V času od 25. 11. do 2. 12. letos si z nami lahko ogledate KAIRO z obiskom groba predsednika NASERJA, ter drugih zgodovinskih spomenikov tega mesta. Poleg tega še obisk starih mest LUXOR in ALEKSANDRIJE z ogledom faraonskih piramid in sfing, grško-rimskih spomenikov in arabske arhitekture. Za naše goste posebno kosilo v bivšem kraljevem dvorcu MONTAZA.

ZA NOVOLETNE PRAZNIKE POTUJTE Z NAMI: NA NAŠE TRADICIONALNO SILVESTROVANJE V PRAGO. Potovanje z modernim in komfortnim avtobusom traja 5 dni. Poleg ogleda znamenitosti ZLATE PRAGE še obisk čudovitih gradov HLUBOKA in KONOPIŠTE. Prijetno SILVESTROVANJE v hotelu JALTA na VACLAVSKEM TRGU, preročišče v hotelu, ki se nahaja v središču mesta. Avtobusni izlet v BUDIMPEŠTO s silvestrovanjem v tem mestu ob Donavi. V štirih dneh boste spoznali značilnosti tega mesta, v Silvestrski noči pa prijetno dočakali NOVO LETO.

SILVESTROVANJE v SORENTU, z avionom iz Ljubljane v NEAPELJ. Poleg ogleda Neaplja in Sorenta še obisk POMPEJEV, ter prevoz z avtobusi v Rim. Let z avionom DC-9 iz Rima v Ljubljano le v 55 minutah. V štirih dneh bogat program ogledov in potovanj ter prijetno SILVESTROVANJE v SORENTU.

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke
iz kuhinje VEGA 55

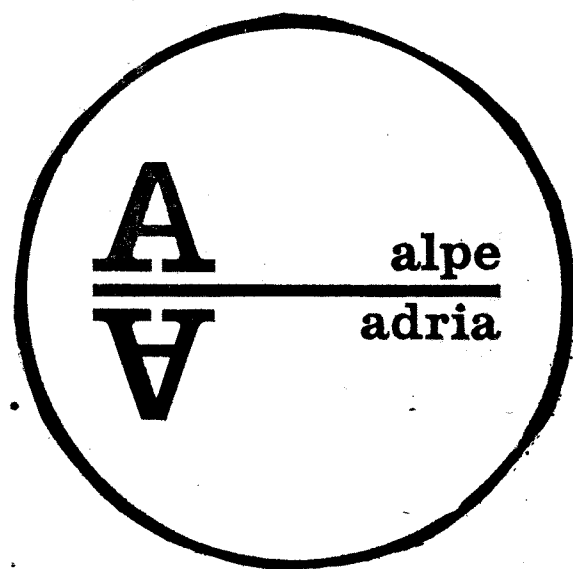

SAP

VABIMO VAS NA VIKEND
IZLETE V NOVEMBRU

- 15. novembra — enodnevni izlet »Martinovanje« — Rogaška Slatina — Krapi na — Stubiške toplice
 - 28. novembra — štiridnevni izlet za praznik republike. Dunaj — Bratislava — Budimpešta
 - 28. novembra — tridnevni izlet — Gardsko jezero — Bologna — San Marino
 - 29. novembra — enodnevni izlet — Po beneški Sloveniji in Furlaniji
 - 30. novembra — enodnevni obisk Andrejevega sejma v Gorici, povratek preko Dobrgoba in Trsta
 - 30. — novembra — šestdnevni izlet z avionom v Pariz in povratek z avtobusom preko Švice in Italije
- v novembru vsak četrtek z avionom v London, petdnevni izlet z avtobusnim ogledom mestnih znamenitosti
- vsako soboto v novembru avtobusni izlet v Rim po reklamni ceni 475.— din za pet dni

Prijave in informacije SAP
— Ljubljana, Titova 38, tel. 315-342.

Na 8-dnevno potovanje z avionom v EGIPT ter SILVESTROVANJE v deželi FARAONOV MED PIRAMIDAMI IN SFINGAMI. Poleg silvestrovanja v Kairu še potovanje v LUXOR in ALEKSANDRIJO z ogledom bogatih in edinstvenih kulturnih in zgodovinskih spomenikov ter običajev ljudstva ob reki NIL.

Udeležencem na potovanjih zagotavljamo solidne gostinsko-hotelske storitve in kvalitetno strokovno vodstvo. V LASTNIH HOTELIH, PENZIONIH in PLANINSKIH DOMOVIH PRIPRAVIMO PRIJETNE POČITNICE IN DOPUSTE.

OB PRAZNIČNIH DNEH ZA 29. NOVEMBER VAS VLJUDNO VABIMO K OBISKU; PRIREJAMO PRIJETNO SILVESTROVANJE V NAŠIH OBJEKTIH:

»HOTEL ALPE-ADRIA« in »PENZION PRI MLINU« v Kranjski gori
»HOTEL ALPE-ADRIA« v Radovljici
»PLANINSKI DOM NA KUREŠČKU« Kurešček
»HOTEL VOJKO« Portorož
»PIVNICA LAŠKEGA PIVA« v Ljubljani

V vseh naših objektih SILVESTRSKI MENI IN GLASBA. PO ŽELJI PRIPRAVIMO BIVANJE IN SILVESTROVANJE TUDI DRUGOD.

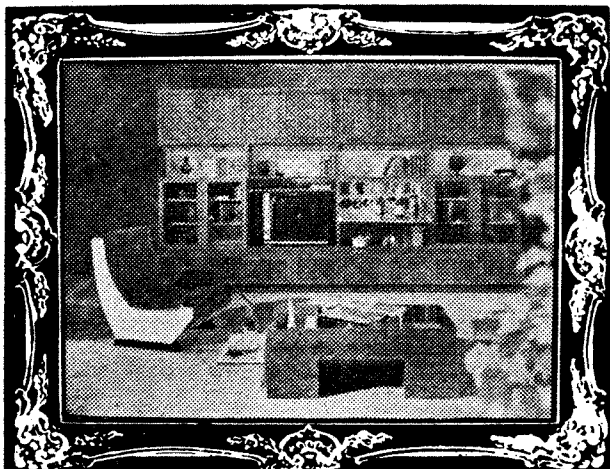
V LJUBLJANI VAS VLJUDNO VABIMO k obisku naših objektov na Masarykovi cesti 14 (blizu železniške in avtobusne postaje)

PIVNICA LAŠKEGA PIVA, SNACK BAR in ŠTIRISTEZNO AVTOMATICO KEGLJIŠČE.

VSEM DELOVNIM LJUDEM ISKRENO ČESTITAMO OB DNEVU REPUBLIKE

Vsa pojasnila posreduje in se priporoča

ALPE-ADRIA, Ljubljana — telefon 315-092

BREST
POHIŠTVO

dnevna soba

cerknica
jugoslavija
telefon 79-080
telex 31-167

CLAUDIA

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

Ustanovitev muzeja revolucije

Na Jesenicah že od leta 1950 deluje v okviru tehničnega muzeja železarni oddelak NOB. Od takrat do danes so zbrali že 1100 eksponatov, 3000 knjig s tematiko NOB in 30.000 kosov raznega gradiva. V tem odelku imajo že nastavljenega ustrezno kvalificiranega delavca — kostusa.

Glede na obstoječe gradivo in glede na to, da so bile Jesenice že od nekdaj zelo pomembno središče delavskega gibanja in da je bilo od tod 17 španskih borcev, da so se delavci Jesenic zelo aktivno vključili v NOV, da je še živih 17

v približju eksponati in dokumentacija iz časov delavskega gibanja pred zadnjo vojno, v prvem nadstropju iz časa NOB, v drugem pa bi bil arhiv, delovni prostor za kustosa, manjša dvorana, kjer bi mogli obiskovalcem v besedi in s filmi ter slikami podrobno pojasniti pretekla obdobja. Po pripravi omenjenega so izdelali tudi predlog financiranja ter celoten elaborat dali v razpravo vodstvom družbeno-političnih organizacij občine.

O omenjenem so že razpravljali pri komitetu občinske konference

je bila svoj čas glavno gonilo vsega novega na Jesenicah, s skrajnimi napori vlaga ves denar za prepotrebno rekonstrukcijo, in ker je na Jesenicah poleg tega še veliko število drugih velikih potreb, je vzniknil predlog, da bi za rešitev vsega omenjenega razpisali referendum za samoprispevek občanov.

Vsi navzoči so se s tem strinjali in imenovali posebno komisijo, ki naj bi pripravila enoten predlog vseh organizacij. Za nadaljnje delo pri ureditvi omenjenega muzeja pa so predlagali, naj se ustanovi poseben iniciativni odbor. Za prizadevno delo so komisiji, ki je doslej urejala to vprašanje, izrekli posebno pohvalo.

BRANKO BLENKUS

Tam je vodil glavna dela in pritiskal na kljube raznih ustanov in oblastnih organov.

Zakoncema želimo veliko sreče in zadovoljstva.

Anton PURKAT

JOŽE IN MARIJA ZALAR

Ponovno sta svatovala letos junija v krogu otrok in vnukov. Vse življenje sta bila zakonca na strani naprednih ljudi. Zalar je kot revež odšel že pred prvo svetovno vojno v Ameriko. Tudi tam je bil v naprednih organizacijah, delal pa je sedem let po raznih mestih.

Ze pred vojno je bil Zalar glavni pobudnik gradnje šole na Otavah. Vedno je bil napreden, tako v družbenem pomenu besede kot tudi v gospodarstvu. Prav tako je bil med pobudniki obnove šole po vojni. Ta šola je bila obnovljena med prvimi. Velik spomenik njegovih zaslug pa je cesta Sešek-Rakitnica.

spominčarjev, da sta bila Matija Verdnik in Jože Gregorič proglašena za narodna heroja, da je bilo od tod že leta 1941 izseljenih 980 ljudi v Srbijo in Nemčijo, 141 jih je že leta 1941 odšlo v partizane in da je bilo že to leto 92 ustrelenih, je pri občinskem odboru ZZB dozorela ideja, da se na Jesenicah ustanovi muzej revolucije s posebnim poudarkom na delavsko gibanje. Imenovali so posebno komisijo, ki je doslej zbrala vse omenjene podatke in pripravila konkretne predloge. V ta namen so izbrali primerno zgradbo — staro Kosovo graščino, pod Murovo. Za preureditev te stavbe so izdelali že tudi idejni načrt za predelavo in ureditev prostorov. V njem je predvideno, da bi bili

ZK pri predsedstvu občinskega sindikalnega sveta, 28. 10 pa so o tem govorili na seji predsedstva občinske konference SZDL. Po doslej opravljenih razpravah so ugotovili, da so vsi za predlagano, pri tem pa nastopa vprašanje, kje dobiti za to denar. Po predračunu bi namreč celotno delo obnove in predelave ter opreme stalo okrog 50 tisoč dinarjev.

Na seji predsedstva občinske konference SZDL so menili, da kaže z vsemi silami podpreti omenjeno zamisel, ki ima zgodovinski, vzgojni, turistični pa tudi politični pomen. Strinjali so se s predlogom, da bi na pomoč prišlo vse organizacije in da bi potrkali tudi na vrata vseh podjetij. Glede na to, da železarna, ki

Mala Srbija med dvema velikima, med Avstroogrsko in takrat še močno Turčijo, se je morala braniti. Podobno kot vsa ljudska uporniška gibanja se je tudi Srbija morala oskrbovati iz vojnega plena ali pa orožje za drag denar kupovati od raznih tihotapcev in spekulantov. Zaradi tega so začeli leta 1853 v Kragujevcu vlivati topove in popravljati puške. Ta kraj so izbrali, ker je ležal nekako sredi takratnega srbskega ozemlja, torej najdlje od mej in je zaradi tega veljal za varnega.

Iz majhne delavnice pa se je počasi razvila velika tovarna. V bivši Jugoslaviji so tam izdelovali mitraljeze, puške, pištole in bombe ter različno strelivo. Tako kot po večini vsa industrija, se je tudi kragujevska po zadnji vojni močno razmahnila. Zrasle so nove tovarniške dvorane z novo opremo, naraslo je število izdelkov, pa tudi količina.

Tako je naneslo, da je tovarna lahko začela delati tudi za izvoz in se ukvarjati tudi z izdelavo orožja in streliva za lov in šport.

Stara mavzerica je odšla v pokoj, zamenjala jo je nova polavtomatska puška. Toda stara, dobra mavzerica, ki so jo izpopolnjevali nad petdeset let in je zato temeljito preizkušena ter izpopolnjena do najvišje možne stopnje, je še vedno dobra za lov. Zato so v tovarni, ki zdaj nosi ime »Crvena zastava«, začeli izdelovati lovske karabinke z lastnostmi nekdanje mavzerice.

Kdor je lovec, sam ve, kaj je lovska karabinka. Za lov na nizko divjad lovci uporabljajo navadno dvocevke za šibre oziroma kombinacija ene cevi za kroglo in ene za šibre ali dveh za šibre in ene za kroglo. Nizka divjad pa so zajci, jazbeci, lisice, razne ptice. Te po lovskih predpisih lovec lahko strelja tudi s šibrami.

Med visoko divjad pa spada srnjad, gamsi jelenjad in podobna večja divjad, ki jo je dovoljeno streljati samo s kroglo. Tedaj pridejo na vrsto risanice...

Lani konec leta je prišel v Jugoslavijo Američan Harrison, ki velja za najboljšega poznavalca lovskega orožja. Ko je vzel kragujevaško risanico v roki, je ta-

koj ugotovil sorodstvo med njo in znano vojaško mavzerico. Zelo je pohvalil njene lastnosti. Pred kratkim je tovarna podpisala z največjo ameriško trgovsko hišo za prodajo lovskega orožja petletno pogodbo za prodajo 50.000 teh pušk na leto.

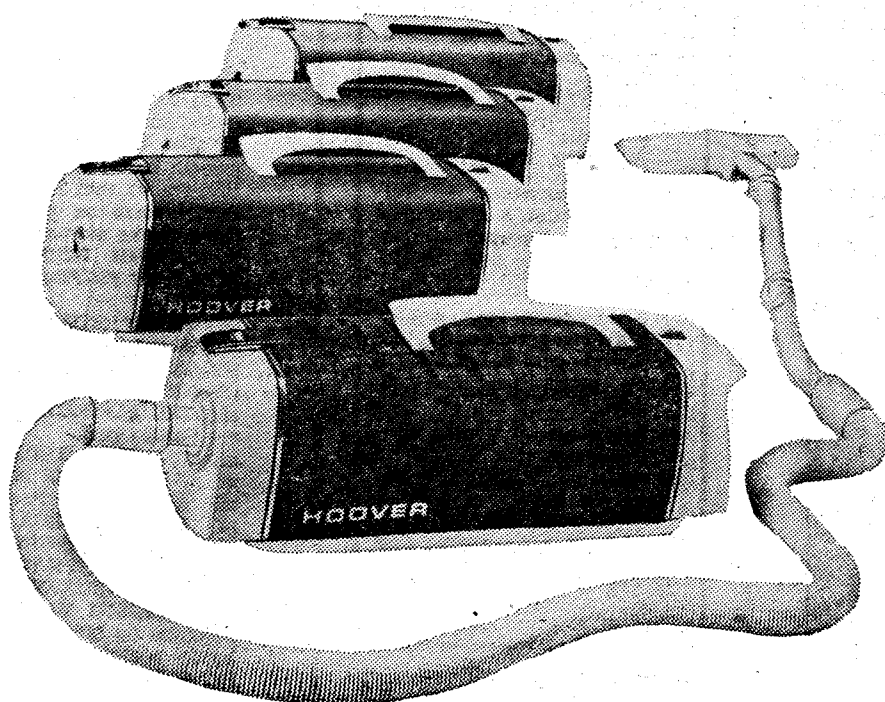
Zanimivo je, da so med zadnjo vojno celo Nemci priznali, da je jugoslovanska mavzerica boljša od njihove.

Omenjena tovarna izdeluje tudi pištole po vzoru na sovjetski TT. Toda naš posnetek je boljši od sovjetskega originala. Podobno je tudi naš tricevni top, prav tako izdelan po tujem vzorcu, boljši od vzornikov. Precejšnje zasluge za to ima tudi naša kovinarska industrija. Iz domače rude in doma izdelano jeklo za cevi pušk, mitraljezov in topov velja za najboljšo na svetu. Isto velja tudi za posebno jeklo za udarne igle, ki velja prav tako za enega najboljših. Celo Švedi s svojo stoletno jeklarsko tradicijo nimajo enakega. Zanimivo je tudi, da to jeklo izdelujemo na Jesenicah in v Storah.

**Tržišče
zastopa:**

**Iskra Commerce
Ljubljana**

SESALNIK ISKRA-HOOVER

je trenutno najbolj vsestranski čistilec. Lahko ga uporabljamo za čiščenje tal, preprog karnis, zaves itd.; za čiščenje vseh težko dostopnih kotičkov in špranj v stanovanju.

Idealno oblikovan sesalnik ISKRA-HOOVER je nepogrešljiv gospodinj-ski pripomoček z izredno močnim in tihim motorjem ter veliko sesalno močjo.

Na rojstni dan živ pokopan

»Ne potrebujem prostovoljcev,« je dejal oficir sedemnajstletnemu fantiču, ki je stal pred vrati karsarne in prosil, naj ga vzamejo kot prostovoljca k vojakom, da bo branil domovino.

To je bilo aprila 1941. leta, takoj po napadu fašistov na Jugoslavijo. Mladenič ni mogel razumeti. Bilo je to prvo veliko razočaranje. Domovina je v nevarnosti, prostovoljcev pa nočejo...

Trgovski pomočnik Nedeljko Barnič se je vrnil v domačo vas Melenci pri Petrogradu v Vojvodini.

»Kakšni so to oficirji in ministri, ki so prvi pobegnili in kapitulirali!« je vzkliknil, ko je zvedel za sramotno beg kralja in ministrov iz domovine.

Narod je ostal sam in temu narodu je pripadal Nedeljko. Če so kapitulirali ministri in generali, nismo mi, si je mislil in pomagal zbirati orožje ter strelivo za novo vojsko.

Avgusta 1941. leta je bil ustanovljen Melenski partizanski odred in Nedeljko je kmalu našel stik z borci tega odreda. Sovražnik je to zvedel in Nedeljko se je znašel v zaporu, kjer so ga zadržali za talca. Vendar mu je bila sreča naklonjena. Uspelo mu je pobegniti in kaj kmalu je v odredu zaslovel kot izredno hraber borec.

Ko se je jeseni 1941. leta odred skušal prebiti iz Vojvodine v Hribovite predele Srbije, je bil Nedeljko pri Zrenjaninu težko ranjen v glavo. Ko je okreval, je zopet pogumno sodeloval v mnogih bojih v Vojvodini. Septembra 1943. leta je Nedeljko z večjo skupino borcev krenil na dolgo in nevarno pot iz severnega Banata v Srem, kjer je obiskoval tečaj za diverzante. Januarja 1944. leta se je vrnil v Banat, kjer je iz najboljših mladincev ustanovil diver-

zantsko četo. Ta mala, toda hrabra četa mladincev je bila za okupatorja strah in trepet. Na drzen način so v Banatu napadli neko taborišče in osvobodili 120 ujetnikov. V petih mesecih so pogнали v zrak 12 vlakov in pri tem uničili precejšnje količine vojnega materiala.

Mostovi, kamioni, skladišča in vlaki niso bili nikoli varni pred minerici.

Potem je prišel usodni september 1944. leta. Pri neki akciji je bil Nedeljko ranjen. Še preden je ozdravel, je bil postavljen za obveščevalnega oficirja odreda. Čez nekaj dni so ga po kratki borbi ujeli in z njim še nekaj njegovih tovarišev. Nedeljko so v zaporu strahotno mučili, toda ni klonil.

Šef nemške policije je obljubil, da ga ne bodo ustrelili, če izda svoje sodelavce po vaseh in mestih ter kraje, kjer se zadržujejo partizanske enote.

Nedeljko je molčal. Šef nemške policije je poskusil zadnji, najbolj grozovit način, da bi prisilil diverzanta in obveščevalnega oficirja, da spregovori.

Način smrti, ki so jo namenili Nedeljku, je redek primer v svetu.

Najprej so postrelili vse njegove tovariše. Nedeljka pa zopet odpeljali v zapor.

Tam ga niso več zasliševali niti mučili. Nekega dne so ga odpeljali na polje in vpricho njega izkopali jamo. Vanjo so položili krsto, v katero je moral Nedeljko leči. Okrog groba so stali policisti, šef policije pa je himavsko govoril:

»Poglej, Nedeljko, danes smo 13. septembra in ti praznuješ svoj dvajseti rojstni dan. Mi ti za rojstni dan poklanjamo življenje, toda le pod pogojem, da nam poveš imena svojih sodelavcev in

kraje, kjer imate baze. Če tega ne poveš, te bomo živega zakopali.«

Nemci so strmeli v odprti grob in opazovali vsak gib borca, obsojenega na grozno smrt. Nikdar ne bomo zvedeli, kaj so si mislili ob tej strašni odločitvi. Ali so verjeli, da bo »darilo« za rojstni dan omehalo nemega borca, ali pa so morda upali, da ga bo to zlomilo? To za nas niti ni več tako pomembno. Za sedanjost in bodočo generacijo Jugoslovancev je dobro, da vemo, katero pot je izbral Nedeljko. Tisti Nedeljko, ki je bil za dvajseti rojstni dan živ pokopan v grob. Iz tega groba v življenje pa je bila samo pot skozi izdajstvo in prek novih grobov.

Za takšno ceno pa se ne splača živeti. Zato je Nedeljko izredno hitro odločil o svoji usodi in usodi svojih sodelavcev. Ko je policist nehal govoriti, so se Nedeljku besno zaiskrile oči. Iz groba je pljunil na zelence in zakričal: »Nočem milosti krvnikov.«

Nemci so krsto pokrili in grob zasuli.

Nedeljko Barnič-Zarko iz vasi Malenci pri Petrogradu v Vojvodini je bil živ pokopan na svoj rojstni dan. Za svoje junaško dejanje je bil imenovan za narodnega heroja Jugoslavije.

Opomba: Podatke za ta sestanek mi je poslal muzej revolucije Novi Sad. Pred kratkim je bila v »TV-15« objavljena vest, da o tem dogodku v Vojvodini snemajo film. Če je kdo zaslužil, da bo ovekovečen v filmu, potem je to Nedeljko Barnič-Zarko. Zelimmo samo, da bi ustvarjalci tega filma res ustvarili umetniško delo, ki bi hrabro dejanje mladega borca iz Vojvodine poneslo širom po naš domovini in še čez.

JOZE VIDIC

Odbor kurirjev relejnih postaj Slovenije je pri pisanju knjige naletel na oviro. Pri ugotavljanju padlih kurirjev nismo mogli ugotoviti za padlega kurirja, kdaj in kje je padel niti kje je pokopan. Znano nam je samo to, da mu je ime MARJAN, doma je iz okolice Rog. Slatine, nekaj časa je bil v nemški vojski nato je desertiral in se priključil kurirjem. Bil je hraber kurir in nekaj časa namestnik komandirja kurirske postaje S 4, (Dedni vrh pod Bočem) nato je bil prekomandovan na S 24 ali S 5, kjer je tudi padel. Prosimo vse njegove znanke in sorodnike, da nam pošljejo podatke karkoli vedo o padlem kurirju na odbor kurirjev — Ljubljana Beethovnova 10.

Maks Burgar

**Dobro je
če veste...**

LASER NAMESTO SKALPELA. Britanski znanstveniki v Aldermastonu izdelujejo nov tip laserja, t. j. električne priprave za stopnjevanje delovanje svetlobnih žarkov določene valovne dolžine, ki ga bodo lahko uporabljali pri večjih operacijah. V kirurgiji uporabljajo majhne »žepne« laserje, tako lahke, da kirurg lahko naravno žarek na majhno operativno področje, npr. na roženico. Laserski žarek ima v kirurgiji take prednosti, da vsakega kirurga očara. Kirurg izvede z njim lahko najraznovrstnejše ureze, tisočkrat in tisočkrat tanjše, kot jih je moč napraviti z najtanjšim skalpelom, t. j. z majhnim kirurškim nožem. Poleg tega je žarek vedno kar idealno sterilan (nekužen) ter ga sploh ni treba razkuževati. Zal so bili močnejši laserji, kakršne so izdelovali doslej, težki, okorni, veliki. Spricho tega jih v kirurgiji niso mogli uporabljati za globoko rezanje. Zdaj pa je uspelo britanskim inženirjem izdelati laser z dvema skupinama prizem. Tako napravljeni laser daje žarek dveh jačin in omogoča primerno lahko uporabljanje. 60-vatni žarek daje dejansko moč 27 kilovatov po kvadratnem centimetru. To je moč, ki lahko otopi odpornejše snovi. Laserjev žarek deluje tako, da se kožno tkivo v trenutku izpiči, obe strani ob urezu (oba zidova) pa se ožgeta. Če ni pri tem poškodovana kakšna večja krvna žila, operiraneec sploh ne krvavi.

NAŠA NAJBOLJ STRUPENA GOBA JE ZELENA MUŠNICA. Precej strupene so tudi nekatere druge gobe, ki so podobne zeleni mušnici. Te gobe imajo prijeten okus, zaradi česar pogosto pride do zastrupitev s tragičnim koncem. Znamenja zastrupitve se oglašijo kdaj pa kdaj celo dva dni po zaužitju strupene gobe, zastrupljeni pa umre v petih, najpogostejše v osmih dneh. Strupene snovi zelene mušnice so beljakovinske narave: pelipeptidi ali amanitotoksini. — Navadna mušnica je tudi strupena, vendar pa neprimerno manj ko zelena mušnica. Znamenja zastrupitve s to gobo se pojavijo kaj po zaužitju. Navadno mušnico je lažje spoznati, ker je rdeča, zeleno pa težje, zlasti še mlado, ki je podobna karšlju, s katerim jo marsikdo zamenja. Strupena snov v mušnici se imenuje: muskarin. Zastrupitve z navadno mušnico se lajšajo in uspešno zdravijo z atropinom (alkaloidom). Zastrupitve z zeleno mušnico pa je težko ozdraviti; uporablja se protistrup, približno tako kakor po pikku strupenjače, a njegovo delovanje ni vedno uspešno.

OAZA TAJMA v Saudovi Arabiji ima največji vodnjak na Zemlji, vodnjak, ki je širok 35, globok 20 metrov. Puščavski prebivalci kopljejo tako velike vodnjake in zbiralnike vode, da imajo vedno zadostne, čim večje količine vode, potrebne tako za ljudi kot za živali.

TUDI AMERICANOM DELAJO PODRAZITVE PREGLAVICE. V ZDA se je začel val podraževanja s povečevanjem najemnin za razkošnejša stanovanja, pozneje pa je zajel vse, kar človek potrebuje in kupuje. Inflacija je na pohodu. Ob podražanju najemninških pogodb je dovoljeno podražiti najemnino za 10 do 15 odstotkov, novim najemnikom pa lahko lastnik določi poljubno visoko najemnino. Posledica: najemnine v ZDA so se povečale v razdobju od 1968. l. do danes za 40 do 60 odstotkov. Tudi cena konfekcije se je v zadnjih dveh letih povečala: ženske za 40 do 50, moške za 60 do 70 odstotkov. — Vsakdo, kdor odpotuje iz ZDA v tujino z letalom, mora plačati 3-dolarско pristojbino. Povečane so tudi turistične takse ter znašajo od 25 centov do enega dolarja po osebi na dan. Nameravajo uvesti tudi posebne pristojbine za obisk zabavnih prireditev in nočnih lokalov.

NEVSAKDANJI REKORD. Jeliseveta-Beta Savič, upokojena učiteljica, je bila upokojena že 1902. leta in prejemala potemtakem že dolgih 68 let pokojnino. Beta je 1902. leta hudo zbolela ter je bila invalidsko upokojena. Tiho in mirno življenje z močnim ji je postopno povrnilo zdravje, vendar pa se poslednji hoteli več zapostiti. Do 1. septembra 1956. l. je prejela osebnostno invalidsko pokojnino, tedaj pa se je odločila za večjo, družinsko pokojnino. Jeliseveta, ki ji je zdaj 96 let, snada med najstarejše prebivalce v Aleksincu.

Naročniki, povejte nam svoje želje!

Ob pripravah na novi letnik našega tednika se obračamo na vas, dragi naročniki. Radi bi namreč, da bi »TV 15« čimbolj ustrezal konceptu, ki ga ima kot glasilo Zveze združenih borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ter da bi bil hkrati čimbolj zanimiv, tako, kot si ga želite. Skratka: »TV 15« naj bi bil še bolj aktualen in privlačen, seveda v okviru obstoječih možnosti. Zato vas prosimo, da nam poveste svoje mnenje in predloge ter v tem smislu odgovorite na naslednja vprašanja:

1. Kaj vam je najbolj in kaj vam je najmanj všeč v »TV 15«?
2. Ali imate občutek, da obstoječe rubrike ustrezajo konceptu, ki ga ima list kot glasilo ZVB in ZRVS Slovenije? Bi bila potrebna še kakšna nova rubrika?
3. Ali menite, da je kakšna dejavnost iz okvira ZVB in ZRVS v listu zapostavljena?
4. Ali menite, da kakšno območje (pokrajino, občino, kraj) premalo upoštevamo in katero?
5. Ali vam je prav, da objavljamo feljtone v nadaljevanjih? Kakšnih feljtonov si želite?
6. Kaj menite o naši mladinski rubriki (»TV 15« za mladino)? Kaj predlagate za njeno izboljšanje?
7. Ali list v zadostni meri poroča o splošnih zunanjih in notranjih političnih dogodkih?
8. Kaj predlagate glede tehnične oziroma oblikovne platilista (upoštevajoč, da obsega ne moremo razširiti)?
9. Kakšne so vaše želje glede splošne popestritve lista?
10. Kaj naj bi uprava »TV 15« ukrenila v organizacijskem pogledu, da bi se število naročnikov čimbolj povečalo?

Odgovore na ta vprašanja pošljite našemu uredništvu — Ljubljana, Beethovnova 10 — z oznako »Anketa« najkasneje do 2. decembra t.l. Izmed najboljših odgovorov bo uredništvo izžrebalo tri za nagrado, in sicer: 1. nagrada 500, druga 400, tretja 300 novih dinarjev.

Uredništvo bo odgovore analiziralo in o tem poročalo do konca januarja 1971. Hkrati bo objavilo tudi imena izžrebancev.

Pred 26 leti je gorela Solčava

V zgodnjem nedeljskem jutru dne 22. oktobra 1944 sta iz Koprivne vasi prihitela kurirja Koroškega odreda in se ustavila pri kmetu Robniku. Eden izmed došlih — Jaki so ga klicali — je hitel pripovedovati, da se s koroške strani pomika dolga kolona Nemcev. »Hudo bo, hudo...«, sta dejala in se poslovila. Za njima je prišel namestnik komandanta Koroškega odreda Drago. Pri Robnikovich je imel shranjeno perilo. Medtem ko je dekla Jerca odšla po perilo, je Drago domačim obrazložil položaj in jih posvaril. »Na Robnikovem vrhu je že počilo,« se je oglašila Jerca, ki se je bila medtem že vrnila s perilom. Drago je odšel, Robnikovi pa so se jeli pripravljati za na pot. Le najnujnejše so vzeli s seboj, domačijo pa so prepustili usodi. Hiteli so po strmini proti Globaču. Tedaj so jih opazili Nemci, ki so medtem že prišli do sosedov Osojnika in začeli streljati. Robnikovi so se vsi zbegani pogнали v beg in srečno odnesli pete.

Obveščevalca Božič in Svit sta v tem času hitela proti Beli na Koroškem, da bi izvedela kaj novic. Med potjo sta se ustavila pri kmetu Ložekarju, kjer sta dobila malico. Medtem je prišel Matkov Tone-Lenart in ju opozoril, da prihaja iz Bele v smeri Govnik velika kolona Nemcev. »Blizajo se že kmetijama Ložekar in Pastirk,« ju je opozoril. Z novico sta odhitela proti Stiftarju v Podolševo, kjer naj bi taboril štab odreda. Pri Kisli vodi sta našla na kolono Nemcev, ki je prišla s Pasternikovega vrha. Na strele sta odgovorila s streli in se hkrati umikala po jarku. Božiču je spodrsnilo, padel je in si nalomil komolec. Pot sta nadaljevala po drugi strani, da bi Nemce prehitela. Med potjo sta srečala Kolarjevo Francko, ki ji ima je povedala, da so Nemci že pri Sv. Duhu. Prišli so torej prek

Kolarjevega in Strevčevega vrha! Pot do štaba je bila tvegana. Svit je nadaljeval pot. Previdno je obšel Kolarjev dom. »Kolikokrat so mi že krogle žvižgale mimo glave, pa se je vedno srečno končalo!« je razmišljal kar na glas. Nenadoma je zaslišal oster klic: »Halt!« Padel je zopet v zasedo, brzostrelka mu je odpovedala in le varnemu zavetju smrek se mora zahvaliti, da je ušel. Z obvestilom je hitel naprej, samo pri Stiftarju ni bilo več štaba. Tovarishi so se bili medtem umaknili v Luče na Vavdnovo.

Robnikovi so se med potjo ustavili le pri Ogradnikovich, nato pa so kar se da hitro odšli v Luče in pozneje Rogatec. Nemci so se morali zadovoljiti le z njihovim premoženjem. Vse so jim pobrali! Še stensko uro so naložili in ko jim je s prepolnega voza dvakrat padla, so se razjezili ter jo tresčili na tla.

V teh dneh je bilo tod okoli res strašno:

Dne 24. oktobra so požgali vas Solčavo in v njena bližina 33 stanovanjskih hiš in 41 gospodarskih poslopj; 25. oktobra v Logarski dolini 9 stanovanjskih hiš in 22 gospodarskih poslopj; 26. oktobra so v okolici Sv. Duha, Podolševe in tja do Bukovnika 17 stanovanjskih hiš in 72 gospodarskih poslopj ter 27. oktobra v okolici Matkovega kota 4 stanovanjske hiše in 24 gospodarskih poslopj... Prek Robnikovega vrha pa se je 25. oktobra pomikala dolga kolona šestinidesetih lačnih brezdomcev. Pred njimi in za njimi so korakali do zob oboženi Nemci z polnimi nahrbtniki ter vozovi naropanega blaga. Iz Črne na Koroškem so jih poslali v razna taborišča širom po Nemčiji. Le trem se je posrečilo pobegniti! Več kot sto pa so jih od 25. do 26. oktobra 1944 odgnali prek Pavličevega sedla v Železno Kaplo in od tam v tujino...

TONE IKOVIČ

Nekaj uspehov invalidov športnikov

Dvajset let invalidskega športa — njegov razvoj in uspehi — jubilejno tekmovanje VVI — vse to nas vzpodbuja zapisati nekaj več o tem, kako se vojaški vojni, pa tudi drugi invalidi udeležujejo v športu. In prav jubilejno tekmovanje športnikov VVI je bilo tista priložnost, da smo lahko dobili nekaj odgovorov na vprašanja, kako se invalidski šport razvija in kakšne uspehe dosega v posameznih krajih. Žal nam ni bilo mogoče dobiti podatkov o tej dejavnosti širom po Sloveniji, vendar nam tudi delni podatki pokažejo, da uspehi niso majhni. Res je, da ne delujejo vsa športna društva in klubi invalidov v enakih razmerah, zato so tudi širina dejavnosti in obsežnosti njihovih uspehov različni. Oglejmo si nekatere:

Sportno društvo »Invalidi« v Ljubljani ima lastne klubske prostore, zato se njegovih 136 članov, od 16 do 65 let, ne razprši po različnih invalidov, neovirano ukvarja s kegljanjem, streljanjem, šahiranjem in namiznim tenisom, goji pa tudi plavanje in smučanje. Da pri tem ne gre samo za zabavo, nam potrjuje 52 letošnjih njihovih tekmovanj, med katere pa ni všteto jubilejno tekmovanje. Največ tekmovanj (25) so imeli balinariji. Njihovi uspehi res niso majhni in potrjujejo učinkovitost invalidskega športa.

Invalidi športniki v Kopru sicer nimajo tako ugodnih pogojev za športno dejavnost kot Ljubljanci, a kljub temu so v naših obalnih občinah najboljše, kar jim priznava vsi športni forumi. Mimo balinanja, kegljanja, streljanja in šahiranja, goji se plavanje in namizni tenis. Letno imajo poprečno 30 tekmovanj in so letos že v maju praznovali 20-letnico svojega obstoja. Aktivnih športnikov imajo 56 in so v zadnjem času v svoje vrste vključili tudi športnike invalide dela.

V Kranju, kjer imajo prav tako kot v Ljubljani svoje klubske prostore v domu borcev in invalidov, obstaja športno društvo »Borec«, ki ima nad 300 članov. Med njimi je 50 vojaških vojni invalidov in tudi nekaj mirovnih invalidov. Tako po številu članstva in po svoji aktivnosti predstavlja to športno društvo središče invalidskega športa na Gorenjskem. Redno mesečno tekmujejo med seboj in z drugimi klubi v balinanju, streljanju, šahiranju in namiznem tenisu. In tako skrbijo za športno udejstvovanje borcev in invalidov, pa tudi za njihovo učinkovito rekreacijo.

Seveda ni povsod enako, vendar se v mnogih občinskih središčih ukvarjajo vojaški vojni invalidi s športom, čeprav ponekod v manjšem obsegu in zato tudi z manjšim uspehom. Tako se npr. v Črnomlju ukvarja 21 športnikov VVI s kegljanjem in streljanjem, a kljub temu so letos imeli že pet tekmovanj. V Idriji pa imajo le strelsko družino VVI s šestimi strelci.

V Zasavju je postojanka invalidskega športa v Trbovljah. Tam imajo 45 aktivnih športnikov invalidov, ki so, razen nekaj delovnih in civilnih, sami vojaški vojni invalidi. Ukvarjajo se s kegljanjem in streljanjem, pa tudi nekaj šahistov je med njimi. Letnih tri do pet tekmovanj jih spodbuja k večji aktivnosti.

V Mariboru so že praznovali 20-letnico invalidskega športa z vsestranskim tekmovanjem. Med 58 invalidi športniki so kegljači, streloci, šahisti, plavalci in smučarji, nekaj pa se jih ukvarja s sedečo odbojko, drugi pa z namiznim tenisom. Letno imajo v vseh panogah skupno tudi do 50 tekmovanj.

Celjski invalidski šport predstavlja 82 vojaških, vojnih ter 32 delovnih in mirovnih vojaških invalidov, ki so sorazmerno zelo disciplinirani. Goji kegljanje, streljanje, balinanje, šahiranje, plavanje pa tudi sedečo in stoječo odbojko. Ker jih podpirata občinski odbor ZZZB in občinska zveza za telesno kulturo, imajo

kar dobre možnosti za svoj nadaljnji razvoj. Čeprav starejši vojaški vojni invalidi športniki odpadejo, prirejajo letno tudi do 50 tekmovanj.

S temi podatki še ni opisana vsa športna dejavnost vojaških, vojnih in drugih invalidov Slovenije, vendar tudi ta delni pregled njihovega udejstvovanja na športnem področju po dvajsetih letih obstoja invalidskega športa, potrjujejo, da so invalidi ne samo

enakopravni, marveč tudi enakovredni udeleženci v našem športu. Toda uspehe invalidov športnikov je treba vrednotiti povsem drugače kot uspehe zdravih športnikov, pa tudi mnogo pazljiveje in boljše, ter jih spodbujati k še večji športni aktivnosti, kajti le ta dviga njihovo zavest in jim kot rekreacija vsestransko pomaga premagovati posledice invalidnosti.

V. M.

Kdo so borci in terenci aktivisti, ki so na fotografiji? Fotografija je nastala novembra 1943 med nemško ofenzivo nekje okoli Čateža. Iz katere enote so in kdo jih je fotografiral?

Skrb za člane

V občini Jesenice je 341 upravičencev po zakonu o vojaških vojni invalidih. Od tega je 118 osebnih invalidov. Po pravilnem pojasnjevanju združenj VVI in v zvezi s stvarnimi potrebami je letos 35 osebnih invalidov zaprosilo za zdravljenje, ki so ga po odobritvi vsi tudi izkoristili.

Mimo tega je bilo tudi 22 družinskih članov na 12-dnevnem odhodu, ki ga jim je omogočila Železarna Jesenice v svojem »Domu železarjev« v Crikvenici in v »Taboru« železarjev v Biogradu na moru.

Ob koncu zdravljenja v letu 1970 občinski odbor ZZZB NOV s svojo komisijo in združenji VVI z zadovoljstvom ugotavljajo, da so izvršili svojo dolžnost, ker so pripomogli, da se je letos zdravilo 57 njihovih članov.

LOJZE SOKLIČ

Janez Zupan sedemdesetletnik

Rodil se je v Kropi kot sin železlarja Janeza in Silvije Mücke, rojene Varl. Enajst let staremu so umrli starši, trinaestleten je moral od doma. Izučil se je za mizarja in se nastanil v Kokrici. Svoj poklic je vzljubil, sam pravi, da je še vedno najraje med deskami.

Sestindvajsetleten se je pridružil naprednemu delavskemu gibanju. Tudi med zadnjo vojno mu je ostal zvest in je delal za osvoboditev po svojih močeh.

Ob koncu prve svetovne vojne pa je bil med borci za severno mejo. Zato je zdaj predsednik kranjske podružnice borcev - prostovoljcev za severno mejo. Razen tega je predsednik društva upokojencev in predsednik dramske skupine.

Dragi Janez! Vsi, ki te poznamo, ti čestitamo ob tvojem jubileju in ti želimo dobrega zdravja in še mnogo let!

Imeli smo ljudi

Avguštin Koder

Dne 27. septembra je nenadoma preminil Avguštin Koder, doma z Rut 30 pri Tolminu. Bil je zaslužen član ZB združenja Rut-Grant. Pobralla ga je srčna kap, starega komaj 54 let, ko smo Rutarji pravkar praznovali dve letni delovni zmagi, elektrifikacijo vasi in zgraditev nove ceste.

Bil je sin kmečkih stašev. Med italijansko vladavino je on sam s svojo družino na vsakem koraku kazal svojo upornost in se ni dal ukloniti. Leto 1938 so ga pobrali v osovraženo tujo vojsko. Bil je na bojiščih v severni Afriki. Prišel je v vojno ujetništvo, bil je v taboriščih po Indiji in celo Avstraliji. Šele leta 1944 se mu je izpolnila davna želja, da bi se lahko bojeval z orožjem v rokah za svobodo svojega naroda. V domovino se je vrnil kot borec 5. prekomorske brigade, nosil je mitraljez od Splita do Ljubljane, kjer je bil med zadnjimi boji hudo ranjen. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Albina Mali

Dne 6. novembra letos je v Velikih Laščah, kjer je živel zadnja leta, umrla Albina Mali, rojena Vrtar.

Rojena je bila 18. novembra 1899 v Podturnu pod Rogom, v številni kmečki družini. Izučila se je za šiviljo, potem pa se je poročila z Antonom Malijem, čevljarjem mojstrom iz Dolnje Straže pri Novem mestu. Z njim sta živela v Straži, v Vinici v Beli krajini, v Črnomlju, Jurki vasi in Čišči vasi. Imela

Politični razgledi

Zambijski predsednik dr. Kenneth Kaunda se je v imenu Organizacije afriške enotnosti ter nevrščenih držav, ki so se bile zbrale na konferenci v Lusaki, odpravil na daljšo turnejo po svetu. Namen njegove poti je bil jasen: povedati tistim zahodnim silam, ki z vojaško in gospodarsko pomočjo podpirajo rasistične režime v Afriki, da se »tretji svet« temu upira in da utegne izpeljati sankcije, ki bi sedanjim podpornikom rasizma na črnem kontinentu hudo škodile.

Kaunda se je najprej ustavil v Rimu. Obisk je bil kratek, ker je bil pač najlažji: italijanska vlada ne prodaja orožja Južni Afriki in je odsvetovala italijanskim podjetjem, da bi sodelovala v gradnji orjaškega jezua Cabora Bassa v portugalski koloniji Mozambik. Razumevanje Rima za afriške probleme je tudi drugače utemeljeno: italijansko poldržavno podjetje ENI je namreč v rekordnem času zgradilo naftovod od pristanišča Dar es-Salaam v Tanzaniji do nahajališča bakra v Zambiji, tako da Zambija ni več odvisna od rafinerij v Južni Afriki, Rodeziji in Mozambiku. Zato delegacija, ki jo je vodil Kaunda, bržkone niti ni načela kočljivega vprašanja: letalskega sodelovanja med Rimom in Pretorijo. V Južni Afriki namreč že od leta 1968 izdelujejo vojaške reaktivce po italijanski licenci (»Macchi«), ki sicer niso oboroženi, vendar jih je prav lahko opremiti s težkimi strojnimi in raketami zrak-zemlja. Italijanom v prid gre tudi to, da je bila junija letos prav v Rimu konferenca solidarnosti z osvobodilnimi gibanji v portugalskih kolonijah (in da je papež sprejel voditelje teh gibanj).

Naslednja postaja je bil Bonn. Kancelar Brandt in zunanji minister Scheel sta objubila, da bosta natanko pregledala dosje o vojaškem sodelovanju med ZR Nemčijo in Portugalsko v okviru NATO ter morebitnem odnevu tega sodelovanja v portugalskih akcijah v Afriki. Gre namreč za skupno urjenje nemških in portugalskih pilotov v portugalskem oporišču Beja ter za tovarno lahkega orožja v Bracu da Prata. ZRN je tudi dala Portugalski osem izkrcevalnih čolnov, ki jih uporabljajo v Angoli — kjer Krupp izrablja železno rudno. Bonn je odločno zavrnil namigovanja, da nemški izvedenci pomagajo pri jedrskih raziskavah v Južni Afriki. Tega pač ni mogoče kar tako dokazati, vendar pa so velika nemška podjetja Siemens, Boellkow in AEG trdno zasidrana v Južni Afriki: torej bodo opremljala električno centralo v Cabori Bassa. Glede tega je vlada v Bonnu mnenja, da ne more prisiliti podjetij, naj se umaknejo iz portugalskega načrta.

Če je Kaunda naletel na razumevanje v Rimu in Bonnu, pa tega ne bi mogli reči za obisk v Londonu. Konservativna vlada je namreč sklenila znova dobavljati orožje Južni Afriki, kar je hudo ogorčilo tako članice Organizacije afriške enotnosti kot nevrščene države, zbrane v Lusaki. Srečanje med Heathom in Kaundom je nastala s prihodom sovjetske bojne mornarice v Indijski ocean, bilo burno. Britanski premier se je skliceval na nevarnost, ki da pa tudi s tem, da je SZ dobila mornariška oporišča v nekaterih državah s tega področja. Velika Britanija namreč hoče braniti pomorsko pot okoli Rta dobre nade, zato tudi dobavlja ladje južnoafriški mornarici in obnavlja sporazum za uporabo oporišča v Simonstownu v prid britanske mornarice. Kaunda je bil že tako dovolj slabe volje zaradi mehkega stališča Wilsonove vlade do Rodezije ter napovedanih pogajanj med Heathovo vlado in režimom Iana Smitha. Ozračje v pogovorih se je še poslabšalo, vendar Kaunda ni popustil. Zavedal se je tudi stališča Tanzanije: predsednik Nierere je med obiskom v Londonu namreč zagrozil z izstopom iz Commonwealtha. Kaunda pa predlaga še ostrejši ukrep: iz britanske skupnosti narodov naj bi izključili kar Veliko Britanijo, če bo še naprej prodajala orožje Pretoriji. To vprašanje se utegne postaviti na januarski konferenci Commonwealtha v Singapuru. Za Heatha ima trgovanje z Južno Afriko tudi notranjopolitični značaj. Konservativno stranko namreč podpirajo predvsem velike britanske družbe, med katerimi ni nobene, ki ne bi največ investirala ravno v Južni Afriki. Zato je Heath dejal, da ne bo dopustil, da bi mu afriške

Kaundova pot

države ukazovale zunanjo politiko. Pri tem je zlobno namignil na to, da se je zadnja leta močno okrepla trgovina med Zambijo in Južno Afriko. To je sicer res: zaradi sankcij OZN je Zambija pretrgala vse trgovske odnose z Rodezijo, vendar pa mora kupovati v Južni Afriki, dokler ne bo zgrajena železnica med Zambijo in Tanzanijo, ki jo gradijo Kitajci. Heathove besede so Kaunda hudo prizadele. Položaj med Londonom in Lusako se je zaostрил in čeprav Kaunda ni potrdil grožnje, da bo Zambija izstopila iz Commonwealtha, se je »Times« na dolgo in široko ter zaskrbljeno razpisal ravno o tem problemu.

Hujšo žalitev kot na sestanku s Heathom je predsednik Kaunda doživel v ZDA. Ko je prišel na zasedanje generalne skupščine OZN, je nameraval izrabiti priložnost in se sestati z ameriškim predsednikom. Toda Nixon je bil tako »zaseden« z legislativnimi volitvami v ZDA, da za sprejem afriškega odposlanca »ni imel časa«.

Zadnja postaja na potovanju je bil Pariz. Afriške države so že dostikrat obtožile Francijo, ker je poglavitna dobaviteljica orožja za Južno Afriko, in francoski veleposlanik v Etiopiji je na avgustovski konferenci Organizacije afriške enotnosti obljubil, da bo Pariz to stališče spremenil. Toda Pariz tega ni potrdil, taje, da je konferenca v Adis Abebi navzlic abstinenci frankofonih afriških držav obtožila Francijo. Tanzanijski predsednik Nierere je sredi oktobra dejal v OZN, da je Francija edina država na svetu, ki ne spoštuje embarga OZN nad dobavami orožja Južni Afriki. Potem pa je Pompidou napovedal nova francoska stališča, ki naj bi olajšala njegov sestanek s Kaundo: Francija ne bo več dobavljala Južni Afriki helikopterjev »Alouette« in »Super-Frelon« — toda južnoafriška vojska ima že dovolj teh helikopterjev; Francija ne bo več prodajala lahkih oklopnih vozil, toda južnoafriške tovarne jih že same izdelujejo (po licenci, in sicer že nekaj let). Toda za letala »Mirage«, podmornice, na daljavo vodene rakete in vojaška transportna letala to ne velja: Pariz meni, da to orožje ne more služiti za notranji pritisk ne za boj proti osvobodilnim gibanjem... Prav tako je s sodelovanjem francoskih podjetij pri gradnji jezua Cabora Bassa: ne bodo se umaknila.

Ko se je predsednik Kaunda vrnil domov, je lahko ugotovil predvsem tole: nobena zahodna država se neče odpovedati svojim gospodarskim interesom v Južni Afriki in samo vzhodne države so se jasno odločile za podporo osvobodilnim gibanjem. (Južna Afrika proizvede 70 odst. zahodnega zlata, je na drugem mestu v rezervah urana, nadzoruje pomorsko pot okoli Rta dobre nade v času, ko je Sueški prekop — čeprav bi na Bliznjem vzhodu spet zavladal mir — zaradi orjaških tankerjev izgubil svoj nekdanji pomen.)

Položaj se torej ni spremenil in tako nam v ušesih močno donijo besede, ki jih je Kaunda izrekel na tiskovni konferenci v New Yorku: »Edinele zahodne velesile lahko rešijo Afriko pred rasno vojno: sicer bo črni kontinent dobil svojo vietnamsko vojno.«

KOMENTATOR

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

DNE 15. NOVEMBRA 1941 SO BILI V MARIBORU KOT ŽRTVE NACISTIČNEGA NASILJA USTRELJENI NASLEDNJI TALCI: JUSTIN BOLHA, ALOJZ BOŽIČ, JOŽE DEZMAN, LEOPOLD DOLER, IGNAC FERDİC, GABRIEL GERM, RUDOLF GORIČAN, STEFAN GRABAR, IVAN KLEMENČIČ, ANTON IN JOŽE KOS, IVAN KOZUH, MIRKO KRESNIK, STEFAN KUHAJ, MAKŠ LEŠKOVSEK, MIHAEL LESJAK, MILAN MAROVSEK, IVAN MIHALINEC, FERDINAND MIRT, DRAGO MLAKAR, ANTON MOHAR, FRANC NOVAK, ADOLF OBERLAJT, TOMAZ PAVLI, FRANC STEPANŠIČ, RUDOLF SKAMLEC, ANTON ŠOSTER, FERDINAND ŠOSTER, DOMINIK STIBEL, ALOJZ TOMEČ, MIRKO TREBUSAK, VLADIMIR VIDAV, ALOJZ VODENIČ, JAKOB VREČA, JOŽE ZUPANČ.

Junakom v spomin

Ob dnevu mrtvih smo se zbrali pionirji, mladina in mnogi Sevnici ob spomeniku padlih. Tu smo imeli žalno slovesnost. Spomenik smo okrasili z jesenskim cvetjem in prižgali nešteto lučk. Po govoru predsednika občinskega odbora ZZZB NOV Jenciča so naši pionirji izvedli pristrčen program. Ob petju zbora, ki ga vodi tovariš Kerenčič, smo na spominsko obeležje položili vence. Padle smo počastili tudi z enominutnim molkom. Po končani slovesnosti smo se razšli tiho in z globoko hvaležnostjo do vseh tistih, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo. Padli junaki, nikoli vas ne bomo pozabili! Smo se v mislih poslovili od tega spominskega kraja. ANDREJA TOMSIČ

Slovesnost na Ustju

Na dan mrtvih so bili vsi grobovi zelo spodobni. Vseposodi šopki krizantem in prižgane svečke. Samo mesec dni poprej pa smo se lahko pred marsikaterim spominskim obeležjem zgrozili. Polno plevela je bilo videti! Ob grobovih padlih v narodnoosvobodilnem boju bi se morali samo malo zamisliti in videti bi, da ne delamo prav. Samo svečko bi jim prižgali in dolg do spomina bi bil poravn.

Danes bi rada spregovorila še o žalni slovesnosti na Ustju, kjer je pokopanih sedemindesetdeset borcev. Na predvečer praznika smo položili cvetje in prižgali svečke. Najprej je spregovoril nekdanji borec. Ob njegovih besedah smo se v mislih preselili v tiste dni, ko ljudje niso vedeli, kaj bo z njimi jutri. Potem so mlajši pionirji, litajska godba na pihala in šmarski pevski zbor »Zvon« s pesmijo in besedo počastili spomin padlih junakov. Vedno se bom spominjala pesmi »Rdeči nagelj«, »Očku na grob« in še mnogo drugih.

Spomin na padle ne bo v mojem srcu nikoli zbledel!

NUSKA LAVRIH

Grob sredi gozda

Bilo je nekaj dni pred dnem mrtvih. S prijateljem sva se odpravila v gozd, da bi nabrala gob. Ko sva tako nekaj časa tavalala med drevesi, sem nenadoma zagledala križ. Poklical sem tovariša. Takoj je uganil, da je to verjetno zapuščen grob iz preteklega vojne. »Le kako more biti tako neurejen!« sem ogorčeno vzkliknil. »Veš, to so neznani partizanski grobovi!« mi je pojasnil. Seveda, partizani so padali po vseh slovenskih gozdovih, tovariši so jih pokopali in odšli. Ščasoma so pozabili nanj, saj jih je bilo preveč. S spoštovanjem sem obstal ob tem spominskem kraju. Še dolgo časa potem sem razmišljal o grobu, ki sva ga s tovarišem čisto slučajno odkrila. Sklenila sva, da ga bova večkrat obiskala in zanj tudi skrbela.

SILVO PERKO

Po očetovem pripovedovanju „Mama, življenje ste mi rešili!“

Nekega mrzlega jutra so stali na mostu v Slaparski vasi Bavantovi oče, Slaparjev France in partizan Beček iz Kovorja. Nenadoma je s severne strani Dovarjevega vrta zaregljala strojnica. Vsi bi bili mrtvi, če ne bi bilo tri metre visokega ledu pod rakami, v katerih je tekla voda na žago. Bavant in Slapar sta stekla na svoja domova, partizan Beček pa naravnost v Kelemenškovo hišo. V veži je dobil svojo staro mamo in jo vprašal, kam naj se skrije. »Teci v gozd, tam boš bolj na varnem!« mu je odgovorila. Partizan jo je ubogal in se pogljal skozi zadnja vrata proti gozdu, ki je bil le nekaj slabih sto metrov oddaljen od hiše. Čez kakšnih pet minut so v hišo prišli podivjani domobranci in vpili ter spraševali, kjer je partizan. Oče se je ugovarjal na vse mogoče načine, da bi rešil družino, hišo in partizana. Eden izmed domobrancev mu je nastavil brzostrelko za hrbet in ukazal, naj pokaže vse hišne prostore.

Jaz sem bil takrat v kuhinji. Nenadoma je prišel eden izmed domobrancev in me pahnil pod klop. Takrat sem bil star devet let. Tisti trenutek so nekje zunaj počili strelji. Bil sem prepričan, da so ubili očeta. Zmotil sem se! Čez čas, ko so nasilniki odšli,

Spomin na očka

Stara sem bila štiri leta, ko mi je umrl očka. Ne spominjam se ga več. Zato vedno prosim mamico, da mi pripoveduje o njem. Na dan mrtvih sem obiskala njegov grob. »Danes je življenje lepo, takrat ko je živel on, pa smo težko živeli!«, mi je povedala mamica. Imam očima. Mislim, da me ima rad. Na svojega pravega očka ne bom nikoli pozabila.

DRAGICA TRNOVSEK

Mojim stricem v spomin

LETA 1941 SO PRIŠLI V NASO DOMOVINO SOVRAZNIKI. ZACELI SO LJUDI ZAPIRATI IN STRELJATI. IZ BISTRICE OB SOTLI SO HOTELI IZSELTITI VSE TRIBALCE. MOJA STARA MAMA IN NJENI OTROCI SO ZBEŽALI V KOZJE. MNOGI FANTJE SO ODSLI V GOZDOVE, DA BI OSVOBODILI DOMOVINO. TUDI MOJI TRIJE STRICI SO ODSLI K PARTIZANOM. HRABRO SO SE BORILI V BOJU S SOVRAZNIKOM STA PADLA STRIC MIHA IN STRIC FERDO. PO KONČANI VOJNI SE JE VRNIL DOMOV K MATERI LE STRIC DRAGO, A JE BIL HUDO BOLAN. KOLIKOKRAT SO SPALI NA SNEGU! NI ČUDNO, DA SE JE STRIC TAKO PREHLADIL. DOMA MU JE ŽALOSTNA MATI STREGLA, A NI VEČ OZDRAVEL IN KMALU JE UMRL...

JOŽICA KUNEJ

NAGRAJENI PRISPEVEK

Cvetka Biščak:

Zadnje pismo

Te dni smo se spominjali vseh naših umrlih in z njimi tistih, ki so žrtvovali svoja življenja za svobodo. V času narodnoosvobodilnega boja je padel tudi moj stric Mihael! Med starimi papirji sem našla njegovo zadnje pismo, ki ga je pisal domov. Njegove vroče želje se niso izpolnile. Svoje življenje je končal v vojni. Njegovo pismo, ki nam je vsem drag spomin, objavljam v nespremenjeni vsebini.

DRAGI DOMAČI!

Naznanjam vam, da sem danes po dolgem pričakovanju sprejel

dopisnico in denar. Lepa vam hvala! V veliko zadoščenje mi je bilo, ko mi sporočate, da je mama ozdravela noga. Bil sem močno v skrbeh! Povem vam, da je tudi tukaj dobro. Vsi smo mirni in zadovoljni, odkar imamo novo vodstvo. Vsi upamo, da se kmalu vrnemo domov. Mogoče pridem že na obiranje jabolk. Pisali ste, da nam jih boste dali. Ali se kaj dobro prodajajo? Ali je bilo kaj toče v naši vasi? Mnogi tovariši so zvedeli, da jim je doma vse toča potolkla. Ate, kako bo fletno, ko se zdravi vrnemo domov. Postavili bomo tistega »visokega moža z dolgim nosom« v kuhinjski kot in rakijski bo curljala v steklenico. Juhuhu, še bo fletno! Kar veseli bodite z upanjem, da nas čaka še dobro in svobodno življenje, česar doslej nismo imeli. Drugače ni pri meni nič novega. Zdrav sem, kar želim iz vsega srca tudi vam. Pišite, kako je kaj z letino. Ali bo kaj žita in kako krompir kaže? Za danes bo dovolj, pa kmalu še kaj. Sprejmite mnogo lepih pozdravov, vaš

MIHA

FRANCI MEGLIČ

Prisluhni, punčka moja!

Težko pripovedujem o vojnih dneh, saj me že ob spominu nanje strese mraz. Zate, otrok moj, pa je dobro, da zveš, kako in s kolikšnimi žrtvami se je rodila svoboda. Želim, da bi tega nikdar ne okusila in da bi na svetu večno vladal mir.

Prisluhni, punčka moja!

Bil je lep julijski dan leta 1941.

Po datumu je bil enaindvajseti in ravno sobota. Čez dan smo delali na polju, dobro se še spominjam, sejali smo ajdo. Ko je za Uršljo goro zašlo sonce, se je na nebu prižgalo nešteto zvezdic. Nič hudega slučajno, smo legli in sladko zaspali. O pol dveh ponoči nas je prebudilo močno trkanje na duri. Tvoj stari ata je šel odpret. V sobo sta stopila dva nemška vojaka in zakričala: »Vstani, otroci!« Bila sta oborožena in na puškah sta imela nasajena bajoneta. Najnujnejše smo zvezali v cule in čez tri četrt ure so v vratih zarožljali ključji. Nato je Nemec zapečatil vrata in nagnali so nas na kamfion. Vse je bilo mirno, vaščani so spali in naše solze ob slovesu je videl le mesec.

Ustavili smo se šele v Mariboru, kjer so se nam pridružili še drugi. Natrpali so nas v živinske vagone, lokomotiva je zapiskala in vlak je krenil. To žalostno potovanje v izgnanstvo smo sklenili v Sarajevu, kjer so tamkajšnji ljudje z nami dolga štiri leta delili dobro in zlo. Tega, kar so storili za nas, se ne da povrniti. Tam sta umrla tvoj stari ata in stric.

Dne 21. julija 1945 smo se vrnili domov. Rodna hiša je bila prazna, a nam vsem zato še bolj draga... Čez leto dni smo pripekljali tudi očeta in brata in ju pokopali v domači zemlji.

BERNARDA MAUC

KRAMLJANJE

Spoštovana tovarišica Milena!

Ime mi je Cvetka in vas lepo pozdravljam. Oglašam se prvič in mislim, da tudi ne zadnjič. Časnik »TV-15« prejemamo že vrsto let. Zelo mi ugaja, posebno stran za mladino. Odločila sem se, da napišem prispevek »Zadnje pismo« in da ga odpošljem. Ker sem šele začetnica, vem, da ni ravno najboljše. Upam, da ne boste strogi pri ocenjevanju in da ga boste objavili kar v prihodnji številki. Ker smo nedolgo tega počastili dan mrtvih, sem se v teh dneh spomnila svojega strica Mihaela. Bil je partizan! Kot boste opazili, njegovega pisma nisem prav nič spreminjala, ampak sem ga dobesedno prepisala. Se nekaj bi vas rada povprašala. Veste, zelo rada sem prebirala prispevke Ljubice Horvatin iz Zvirč. Sedaj pa se že dolgo ni oglasila. Ali vam nič ne piše? Morda pa sem kakšen njen prispevek spregledala in se za nadlego opravičujem. Vnaprej se vam zahvaljujem za odgovor.

Prejmite lepe pozdrave!

Cvetka Biščak

Buje 7

p. Košana

Draga Cvetka!

Le zakaj si se nam toliko časa skrivala? Za prispevek se ti zahvaljujem z željo, da bi našel dosti posnemalcev. Vidiš, samo pobrskat je treba, in že je tu verodostojen dokument zgodovinskih dni. Morda ne dragocen za vse, a vendar za mnoge! Prav je, da ga — napisanega od srca — nisi nič spreminjala. Kar pa se tiče Ljubice iz Zvirč: malo sva se sprli. Žal mi je, da se potem ni več oglasila. Tudi jaz sem rada prebirala njene prispevke. Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga urednica!

Ker imam čas, sem se odločil, da ti napišem pisemce in prispevek. V slednjem sem spregovoril o zapuščenem partizanskem grobu, ki sva ga s prijateljem odkrila nekaj dni pred dnem mrtvih. Če je kaj napak, mi oprostite. Hiteti sem moral, ker me je čakala še nedokončana domača naloga.

Te iskreno pozdravljam!

Silvo Perko

Savska cesta 40

p. Kranj

Dragi Silvo!

Oprostila sem ti, saj sem tvoj prispevek še kar hitro spravila v red. Samo nekaj ti pa res ne verjamem: da si napisal »Grob sredi gozda« samo zato, ker si imel čas. Kajne da ga nisi?

Lepo pozdravljen!

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA, ZATO
PIŠITE!

Okrogle in oglate

VIOLINA... Zahodnonemški minister za finance je dejal, ko je zagovarjal povečanje davkov: »Novi davki niso sveta molzna krava, pač pa violina za izvlačenje voza iz blata...«

NI MU ZA ZMAGOSLAVJE... Stari italijanski diplomat Pietro Quaroni je dejal o svojih skušnjah: »Moder politik se zadovoljuje z navadnim uspehom ter mu ni do zmago-slavja.«

BANKIRJEVA PRIMERJAVA... Leon Lenderson, eden izmed udeležencev konference svetovnih bankirjev v Kjopenhavnu, je rekel o denarni nestaljenosti: »Inflacija je podobna nosečnosti, ki se legalno ne more odpraviti.«

NEPRIJETNI POCUTKI DRZAVNEGA POGLAVARJA. Predsednik Zvezne republike Gustav Heinemann ni, kakor vse kaže, kdove kako velik ljubitelj slovesnih prireditev, ki jih mora otvarjati; saj je potožil v pogovoru s časnikarji: »Ko odprem kakšno razstavo ali kak sejem, se kaj pogosto počutim nekako tako, kakor da sem sam razstaveni predmet.«

PABLO PICASSO JE POSKUSAL PROTESTIRATI... V Picassovo vilo je vstopil neki tat. Slavniki slikar je videl tatu, ko je skočil skozi okno in zbežal. Policija je zaprosila slikarja, naj topova opiše oziroma nariše. Slikar je policiji ustregel. Potem je policija na osnovi Picassovega »portreta« osumila neko ptičje strašilo, neki hladilnik in neko radijsko anteno...

POZIV NA BUDNO PRIPRAVLJE-NOST... Večina zahodnonemške Brandtove vlade »male koalicije« je v zveznem zboru zdrknila na šest poslancev, ker je nekaj svobodnodemokratskih poslancev odpovedalo stranki poslušnost. Bivši zahodnonemški minister krščanski demokrat Gerhard Schröder, ki si prizadeva obnoviti veliko koalicijo socialnih demokratov in krščanskih demokratov, je rekel časnikarjem: »Jaz svetujem svojim prijateljem v stranki, naj bodo vsak trenutek pripravljeni, da bodo lahko prihodnjega dne ob devetih vstopili v vlado...«

NASVET IZKUSENEGA KIRURGA. Znani nemški kirurg Sauerbruch je baje svetoval nekemu mlademu kirurgu pred njegovo prvo operacijo: »Ne bojte se! Vse bo šlo gladko! Pazite le, da se vi ne boste urezali!«

IDEALNA SOPROGA... Nemški igralec in režiser Bernard Wicki je odgovoril na vprašanje o idealni soprogi v neki anketi: »Igralke so idealne soproge, ker delajo scene — na odru...«

OLAJŠANJE ZA DAROVALCE IN ODDAROVANCE... Po časniku »Vest« iz Titovega Učica posnemamo: Nedavno je nekdo povabil sorodnike, prijatelje in znance na ženitovanje. Vabilec, neki gazda iz Srednje Dobrinje, je v vabilu, s katerim je napovedal dan vselega ženitovanja, v zadnjem stavku povabila prišepnil povabljenecem: »Darila po možnosti v — denarju!« Zelo poučno! Pa tudi tolažilno, saj dokazuje trdno zaupanje ljudstva v dinar!

ALTRUISTIČNI DIREKTOR... Direktor frizerskega salona »Ukras« iz Požarevca je odpotoval na letni dopust in sicer na Švedsko. Kmalu po njegovem odhodu je kolektiv omenjenega salona prejel s Švedskega prisrčne pozdrave svojega direktorja in hkrati njegovo sporočilo, naj si pošlejo novega direktorja... On bo namreč bril in strigel švede...

NOVA BESEDA. Nekdanji zahodnonemški minister za finance Josef Strauss je, ko je razpravljal v zveznem zboru, uporabil nov termin (strokovni izraz) za inflacijo: »Zdaj smo v obdobju stagflacije. To je stagncija (zastoj) plus inflacija.«

IZVOZ CVETE... »Agrokoop« iz Novega Sada bo izvozil na Nizozemsko in prodal približno sedem milijonov čebulčkov gladiol. Ali se bo poslej še kdo upal trdit, da ne bo jugoslovanski izvoz cvetel?

SVOBODA — POD KLJUCEM... V valjevskem KPD so nedavno ustanovili nogometni klub, ki tekmuje v zvezi nogometnih klubov na valjevskem področju. Klubu so vzeli ime — »Svoboda«. Morebiti ga uturejje poslati celo v inozemstvo...

ZAKAJ IMAMO RAVNO V SLOVENIJI NAJBOLJ ONESNAZEN ZRAK? To je odkril nekdo v beograjski »Politiki«. Napisal je: »Najčistejši zrak imajo v Bosni in Hercegovini. Tam pride na 86 oseb po en avto. V Sloveniji je najbolj zdušljivo, ker pride na 14 Slovencev po en avto.«

Velike tankovske bitke

7

Bitka se je potem nekako razdrobila. V Montgomeryjevi ofenzivi je bil eden najpomembnejših elementov, da je skušal ločiti italijanske sile od nemških ter tako prikrajšati Italijane za močno podporo bolj oboroženih Nemcev. To se mu je potem tudi posrečilo: italijanski oklopni diviziji ARIETE in LITORIO sta se znašli sami, ko so ju napadli težki zavezniški tanki, pobarvani s svetlimi barvami, da so bili videti še večji. Ko je prvi val tankov porabil svoje strelivo, se je umaknil drugemu valu, medtem pa so mu majhni oklopni avtomobili BREN CARRIER pripeljali novo strelivo.

4. novembra je bila zmaga že v rokah zaveznikov, dasiravno so izgubili več kot polovico tankov. Toda Nemci so imeli komaj kakšen ducat tankov. Italijani pa morda osemdeset. Brez streliva, dostikrat hudo poškodovani, z razjeto posadko so se ti tanki umakali proti Cirenaiiki skupaj z nemško pehoto, ki se je polastila vseh razpoložljivih vozil. V puščavi so ostali le še preživeli vojaki iz italijanskih pehotnih divizij, ki so se po vrsti predajali.

Največja tankovska bitka v Afriki je bila končana — in prinesla je poraz generalu (Rommelu), ki je bil naučil ves svet, kako se uporabljajo tanki.

KRVAVO POLETJE V RUSIJI

Strahotna vročina je pritiskala v prvih julijskih dneh leta 1943 na ruski fronti pred Kurskom. Vojaki obeh vojsk, ki so bili že dvakrat v neznosni ruski zimi, so zdaj iskali senco v rovi, za tanki, v bunkerjih. Na neznanoski dolgi fronti je vladala tišina, ki jo je kalilo le nenehno petje čričkov.

Na sovjetski strani so dobro vedeli, da se pripravlja velika bitka, da bodo Nemci napadli z vso močjo in da bodo morali napasti. Pa tudi 900.000 nemških vojakov je vedelo, da bodo sovjetski vojaki branili vsako ped ozemlja. Med nemškimi poveljniki so krožile govorice, da sovjetski obrambni sistem sega petdeset kilometrov daleč in da so hribi pred njimi ena sama velikanska utrdba. Če je nemška stran dobro vedela, kako naj bi potekal napad in kako naj bi se razvijala ofenziva, pa je tudi sovjetsko poveljstvo bilo dobro poučeno o začetnem poteku nasprotnikovega napada. o smerih napada, o silah, ki bodo sodelovale v njem. Zato je lahko ustrezno razporedilo svoje sile: bilo je celo obveščeno o datumu napada: med 3. in 6. julijem.

Informacije je dobilo od češko-slovaških in madžarskih dezertarjev, zato je menilo, da je treba nemški napad spremeniti v sovjetski nasprotni napad. Tako naj bi spopad, ki naj bi po nemških načrtih pomenil prodor, postal obrambni boj, uvod v veliko sovjetsko ofenzivo, ki naj bi vrnila Harkov v roke Rdeče armade.

Po dveh letih bliskovitih zmag sta Kavkaz in Stalingrad pomenila začetek nemškega umika. Von Mansteinu se je sicer posrečilo, da je pozimi 1943 zaustavil sovjetsko ofenzivo ter potisnil Rdečo armado na položaje, kjer je bila prejšnje leto. Zdaj je šlo za to, da bi prehiteli poveljstvo Rdeče armade, ki je zbiralo nove sile. V načrtih nemškega vrhovnega poveljstva (OKW) so bili Moskva, Volga in Kavkaz še zmerom poglavitni cilji, do katerih naj bi prišel Wehrmacht, potem pa dokončno uničil Rdečo armado.

Odločilno vlogo v bližnji bitki naj bi odigrali tanki in protitankovsko topništvo. Sovjetska vojska, ki je bila v defenzivnem položaju, je imela prednost v sistemski utrdbi, ki naj bi dopolnjeval akcije tankov in samohodk: na fronti je bilo kakšnih šest tisoč protitankovskih topov kalibra 76,2 mm.

Nemci so razporedili velikanske sile, vendar manjše kot Rdeča armada. Nasproti 10.000 nemškim topovom je stalo 20.000 sovjetskih, Rusi so imeli 3.600, Nemci pa 2.700 tankov, Nemci so imeli 2.000 letal, Rusi pa 2.400. Tudi razmerje v številu vojakov je bilo naklonjeno Rusom: 1.300.000 rdečearmejcev je pričakovalo napad 900.000 vojakov rajha. Razen tega so Rusi za fronto linijo razvili defenzivni sistem, ki je imel 8 obrambnih pasov, katerih nekatere točke so segale tudi 290 kilometrov daleč.

Rdečearmejci so izkopali 5.000 kilometrov jarkov, nastavili nekaj tisoč minskih polj z nekaj sto tisoč minami, poskrbeli za protitankovske ovire ter trdnjave, iz katerih bi bilo mogoče tolči po sovražniku tudi tedaj, ko bi že predrl prve linije. Potemtakem je razumljivo, da je bila operacija »Zitadel«, ki naj bi se začela, že od vsega začetka skoraj obupno dejanje. Toda nemški poveljniki so menili, da je moč novih orožij tolikšna, da bodo razbili sovjetski obrambni sistem.

Novi vojni stroji so namreč lahko prihranili precej človeških življenj, to pa je bilo za Nemčijo najpomembnejše: njena vojska je šla že več kot deset milijonov moč, tako skoraj ni bilo več mo-

Posadka stotnika Wittmanna je s svojim Tigrom uničila 88 sovjetskih tankov.

skih, ki bi jih mogli vpoklicati in ki bi bili tudi dobri vojaki.

Spopad velikanov se je začel v noči s 4. na 5. julij 1943, ko so tisočeri sovjetski topovi začeli tolči po izhodiščnih položajih nemške ofenzive. Napad Wehrmachta se je zavlekel za nekaj ur in videti je bilo, da je nemško poveljstvo presenečeno nad močjo ruskega ognja. Toda ko je topniški napad pojenjal, je pobuda prešla v roke OKW in nemška fronta se je zganila.

Ob pol šestih zjutraj so se nemški Tigri hrumeče zavalili proti ruskim položajem. Prizor je bil grozljiv: velikanski tanki so puščali velike temne steeze v nepočetem polju, se zvalili čez prve sovjetske položaje in se nevarno približevali prvim linijam.

Nemško poveljstvo na področju Kurska je imelo na razpolago 17 oklopnih divizij, s pehotnimi vred pa je lahko poslalo v boj 70 divizij na področju med Orlom in

Obojanom. Na južnem odseku fronte je bila slovita IV. armada pod poveljstvom generala Hota. V njej so bile tankovske divizije, katerih imena so za Nemce predstavljala vrsto zmag: SS Totenkopf, Gross Deutschland, Das Reich, 3. Panzer. Pri Obojanu so jim stale nasproti prav tako slavne enote Rdeče armade: gardne enote, v katerih so bile 1., 6., 7. in 8. divizija ter druge enote pod poveljstvom generala Vatutina, pri katerem je bil mlad partijski predstavnik, ki ga je čakala še slavna kariera: Nikita Hruščov. Na severnem delu nemških položajev je bila IX. armada pod poveljstvom generala Modla. Njej nasproti so stale 2. oklopna armada, 13. in 3. gardna oklopna armada pod poveljstvom generala Rokosovskega, čigar ime je kmalu nato zaslovelo zaradi naglih prodorov na nemško ozemlje.

Nadaljevanje prihodnjice

Pop Vlado in kulak

Pred nedavnim je v Beogradu umrl Vlada Zečević, ena izmed vodilnih osebnosti jugoslovanske ljudske vstaje in revolucije. Bil je strog voditelj, drugače pa velik humanist in tovariš. O tem priča tudi ta zapis Andrije Koprivice.

V juniju 1942. leta se je vrhovni štab NOV in POJ zadrževal nekaj dni v hiši sinov znanega črnogorskega brigadnega generala Jaka Hadžića v vasi Plužine.

Nekega dne je pop Vlada Zečević, član vrhovnega štaba, zajahal konja in odhitel na zbor pri samostanu v Pivi. Na povratku z zbora, nekako na sredini poti, je zavil v neko hišo, da bi se odpodil. V hiši je našel na žensko, ki je bila videti jezna in žalostna, vendar mu je takoj postregla.

»Zakaj si tako slabe volje?« jo je vprašal pop Vlado.

»Zaradi hudine: včeraj so tukajšnji partizani obsodili na smrt našega dobrega soseda.«

»Zakaj?«

»Proglasili so ga za kulaka.«

»Ali je bogat?«

»Ima precej živine pa nekaj žita in krompirja, a za vojsko nerad daje. Več, tovariš, najbolj me je zbegalo in razžalostilo to, da je za njegovo smrt glasoval celo njegov sin.«

»So ga ustrelili?«

»Niso ga še, a ga bodo. So ga že zvezali in zaprli kar doma.«

»Kje je hiša tega kmeta?«

»Tamle, v bližini. Ko boš pojedel, ti jo bom pokazala.« je odgovorila gospodinja in pobrskala po ognju.

Pop Vlada je v naglici pomahcal, zajahal konja in odjezdil proti hiši obsojenca. Tam je takoj sklical nekaj kmetov. Med njimi je bil tudi sin, ki je bil glasoval za očetovo smrt. Tovariš Vlado je dejal:

»To, kar ste storili, je nezakonito! Tebe, mladenič, ki si glasoval za očetovo smrt, nista tako učili partija in SKOJ. Če bi bil

v moji organizaciji, bi te takoj izključili... Vaš postopek je nehuman, ker ste človeka javdan obtožili za kulaka in ga celo obsodili na smrt. Beseda kulak je za naše kraje tuja. Rodila se je v Rusiji, kjer so imeli posamezniki velika posestva in bogatije. V teh vaših kamnitih krajih, kjer kmetje trdo žvotarijo, je smešno krstiti koga za kulaka. Zato obsojenca pri priči odvezite in spustite. Priporinjam, da takega sklepa tako in tako ne bi smeli sami sprejeti, zlasti ker veste, da je nedaleč odtod, v Plužinah, vrhovni štab. Morali bi ga obvestiti...

O tem primeru sta bila obveščena vrhovni štab in tovariš Tito osebno. Leta se je v celoti strinjal z ravnanjem Vlade Zečevića in takoj napisal okrožnico za te kraje, v kateri je take postopke prepovedal.

Po 4. juliu

Prispevki za šolo — spomenik NOB

Javno tožilstvo SRS je prispevalo iz knjižnice Javnega tožilstva SR Slovenije 1249 knjig. Knjige so izročene Osnovni šoli dr. Fr. Močnika v Cerknem. Papirografika Ljubljana, 5000; Temeljna izobraževalna skupnost, Ljubljana, 50.000; DOM-EXPORT, Ljubljana, 2500; Občinska konferenca SZDL Idrija (namesto venca pok. P. Bevk) 250; Osnovna šola SP. Idrija — Ledine, 54; Jakopič Kajtimir, Ljubljana, Trg MDB 12, 500; Kmečki glas, Ljubljana, 500; Cipekarska šola, Idrija, 100; Gozdni obrat Idrija (II), 490; Boje-Bidovec dr. Franja (odstopila avtorski honorar) 81; Osnovna šola Kranjska gora, 100; ZZZ NOV iz tolminske občine, 565,50; Možina Dušan, Ljubljana, Večna pot 49, (namesto cvetja na grob Marije Jakopič) 150; Delavska univerza »Tomo Brejca«, Kranj, 250; ZB NOV Osek — Vitovlje, 115; Bolnica »Ivana Regenta«, Sežana — 250; Sindikalna podružnica Centra za glasbeno vzgojo, Koper — 200; Združenje borcev NOV in VVI — Velene, 1071,10; Skorno — Florjan, 52; Lokovica, 38; Sentilj, 70; Zavodnje, 30; Bele vode, 30; Skale, 121,50; Velenje, 200; Smarjno ob Paki, 187; Ravne, 80; ZVVI Velenje, 70; Družmirje, 76;

Plešivec, 55; Pesje, 19; komisija za reševanje stanov. probl. borcev NOV pri SOB Velenje — namesto izplačila sejnine, 51,60.

Odbor za gradnjo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem

prosi darovalce, da svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun 5202-652-66 SDK Idrija — sklad za izgradnjo osnovne šole v Cerknem.

Kupujte srečke partizanske denarne loterije — pomagajte graditi osnovno šolo — spomenik NOB v Cerknem.

BREST
POHISTVO

46

»TV 16« izhaja vsak teden — izdaja ga zavod Brest Ljubljana Beethovnova 11, 101 glasilo ZZZ NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — 1754 in 1755: ZGF »Delo« Ljubljana tomskega 1 — Lastarja urednik: odbor — Letna naročnina 2. tinarjev — Posamezne številke stane 50 par — Za inozemstvo stane 5 tinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 16« Ljubljana Beethovnova 11, 101 pošt. predn. 598/XI. ali na tekoči račun št. 501-8-28 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke glavni in odgovorni urednik 21-901, šifra in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo